

JAARVERSLAG 2012

Hanzehogeschool
Groningen
University of Applied Sciences

HANZE.NL/JAARVERSLAG

share your talent. **move** the world.

Jaarverslag 2012 Hanzehogeschool Groningen

April 2013

Share your talent. Move the world.

INHOUD

1 Algemeen	5	
Voorwoord van het College van Bestuur.....		7
Verslag van de Raad van Toezicht.....		9
De organisatie in 2012.....		13
Governance en horizontale verantwoording.....		24
2 Strategisch beleid	27	
Missie en strategisch beleid.....		29
Strategische thema's en programma's.....		33
• Strategisch thema Healthy Ageing.....		33
• Strategisch thema Energie.....		34
• Programma Ondernemerschap.....		35
• Programma Leven Lang Leren.....		36
Samenwerking.....		38
3 Onderwijs	41	
Resultaten onderwijs.....		43
Ontwikkeling onderwijsaanbod.....		48
De juiste student op de juiste plaats.....		50
Ondersteuning en faciliteiten voor studenten.....		52
Internationalisering van onderwijs.....		54
Kennisoverdracht en ontwikkelingssamenwerking.....		56
4 Praktijkgericht onderzoek	57	
Kennisvalorisatie.....		59
Resultaten praktijkgericht onderzoek.....		60
Internationalisering van onderzoek.....		78
5 Kwaliteit	79	
Kwaliteitscultuur.....		81
Tevredenheid van studenten en werkveld.....		83
Kwaliteitszorg en accreditatie.....		86
Excellentie in onderwijs en onderzoek		90
6 Bedrijfsvoering	93	
Financieel beleid.....		95
Personeel.....		99
ICT en informatiemanagement.....		105
Huisvesting.....		106
7 Jaarrekening	107	
Balans.....		109
Staat van baten en lasten.....		110
Kasstroomoverzicht.....		111
Toelichting algemeen.....		112
Grondslagen voor waardering van activa en passiva.....		113
Grondslagen voor bepaling van het resultaat.....		115
Toelichting op de balans.....		116
Niet in de balans opgenomen verplichtingen.....		121
Toelichting op de staat van baten en lasten.....		122
Overige gegevens.....		126

8 BIJLAGEN (deel twee Jaarverslag)

- I. Valorisatie
- II. Prijzen en beurzen
- III. Honourstrajecten
- IV. Promotietrajecten
- V. Horizontale verantwoording
- VI. Buitenlandse partnerinstellingen
- VII. Instrumentarium Good Governance

Share your talent. Move the world.

Zes korte cases die maatschappelijke valorisatie bij de Hanzehogeschool Groningen in beeld brengen:

- **Leeratelier voor studenten én medewerkers** blz. 65
- **Hoe fit zijn ernstig gehandicapte mensen?** blz. 69
- **Windmolens en zonnepanelen op ZernikeCampus** blz. 71
- **De waarde van kunst** blz. 73
- **Dorpen ondersteunen met kennis** blz. 75
- **Zelfbewust de mondiale markt op!** blz. 77

1. ALGEMEEN

- Voorwoord van het College van Bestuur
- Verslag van de Raad van Toezicht
- De organisatie in 2012
- Governance en horizontale verantwoording

1 Algemeen

VOORWOORD VAN HET COLLEGE VAN BESTUUR

In 2012 liet de uitslag van de Nationale Studentenenquête, NSE, een positief beeld zien van onderwijs en faciliteiten bij de Hanzehogeschool Groningen. De inhoud van ons onderwijs en de kwaliteit van onze docenten krijgt van de studenten een hogere waardering dan in de NSE 2011 en ook ten opzichte van het landelijke beeld scoorde de hogeschool in 2012 gunstiger.

Versterking van kwaliteit en werken aan kwaliteitscultuur kreeg hogeschoolbreed ook in 2012 veel aandacht in onderwijs en onderzoek. Voor de mogelijkheden om kwaliteit van docenten, hun scholing en actuele beroepservaring te borgen, lanceerde het College in 2012 het voorstel voor het Docentregister, dat voortkwam uit gesprekken met de medezeggenschap.

De Hanzehogeschool Groningen heeft in 2012 haar profiel versterkt door het afsluiten van het prestatieakkoord voor de periode 2013-2016 met het ministerie van OCW. Voor haar plannen in het prestatieakkoord ontving de hogeschool van de Reviewcommissie het oordeel 'excellent'. Hieraan zijn extra financiële middelen verbonden. De Hanzehogeschool Groningen kan nu voor haar eerder gekozen strategische thema's Energy en Healthy Ageing twee Centres of Expertise inrichten, in nauwe samenwerking met partners in Noord-Nederland. Voor het Centre of Expertise Healthy Ageing is de Hanzehogeschool Groningen penvoerder. De strategische thema's Energy en Healthy Ageing zijn van groot belang voor de regio en bieden zowel in onderwijs als in praktijkgericht onderzoek een goede basis voor samenwerking met vele noordelijke partners.

Voor haar beide strategische thema's werkt de Hanzehogeschool Groningen aan nieuwe masteropleidingen. De accreditatie van haar Master of Science Renewable Energy in 2012 was voor de Hanzehogeschool Groningen een heugelijk moment. Ook in 2012 vond de feestelijke opening plaats van de Energy Academy Europe, opgezet door Hanzehogeschool Groningen en Rijksuniversiteit Groningen in samenwerking met een aantal bedrijven in het noorden.

In hoofdstuk 4. van dit Jaarverslag (Praktijkgericht onderzoek) vindt u de voorbeelden van kennisvalorisatie die de Hanzehogeschool Groningen in 2012 realiseerde op haar strategische thema's. Dat geldt ook voor onderwijs en praktijkgericht onderzoek op gebied van ondernemerschap en excellentie, thema's die de hogeschool gekozen heeft als extra aandachtsgebieden. Verheugend was de start van het Hanze Honours College in 2012.

Met het prestatieakkoord koos de Hanzehogeschool Groningen in 2012 voor versterking van onderwijs en onderzoek. Daarmee geeft de hogeschool ook uitvoering aan de adviezen die voortkwamen uit het onderzoek van Berenschot naar overhead bij de Hanzehogeschool Groningen, in vergelijking met andere grote hogescholen. Minder investeren in ondersteuning, meer investeren in de primaire processen is de leidraad van het project Balans dat de hogeschool in 2012 startte. In dat kader werd begin 2012 de maatregel van kracht om contracten van tijdelijk personeel in de ondersteuning niet meer te verlengen. Tegelijk startte hogeschoolbreed de voorbereiding van plannen om eind 2015 te kunnen voldoen aan deze (en alle andere) prestatie-indicatoren. Eind 2012 dienden de ondersteunende diensten hun plannen in bij het College van Bestuur, en na vaststelling hiervan bouwen in 2013 de schools hierop verder in een eigen plan per instituut. Versterking van de kwaliteit van onderwijs en onderzoek is de rode

draad in deze operaties onder het motto 'Ombuigen en investeren'. Het College van Bestuur vraagt in dit proces van alle medewerkers een flexibele houding en hoopt hiermee gedwongen ontslagen te voorkomen.

Parallel aan de planontwikkeling voor het prestatieakkoord werkte de Hanzehogeschool Groningen aan betere mogelijkheden voor interne mobiliteit van haar medewerkers, inclusief mogelijkheden voor bij-, om- of herscholing. De Hogeschoolmedezeggenschapraad is hier nauw bij betrokken.

Aansluitend bij de wet Versterking Bestuur wordt onafhankelijk en deskundig functioneren van examencommissies en de correcte inrichting van de onderwijs- en examenregelingen hogeschoolbreed verlangd. De hogeschool bood in 2012 speciale cursussen op dit gebied aan, en onderstreept daarbij het belang van strikte naleving van de regels door haar medewerkers.

Alle medewerkers van de Hanzehogeschool Groningen die zich in 2012 gezamenlijk ingezet hebben voor onze studenten, ons onderwijs en onderzoek, en voor versterking van de cultuur van excellentie en ondernemerschap willen we van harte danken.

Groningen, maart 2013

Namens het College van Bestuur,
drs. Henk J. Pijlman, voorzitter

VERSLAG VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

De Raad van Toezicht heeft in 2012 acht maal vergaderd. In de samenstelling van de Raad is in 2012 geen verandering gekomen. Per 1 april 2012 is mevrouw A.M.C. Kuks herbenoemd en per 10 december 2012 zijn de heren G.J. Lankhorst en B. Middel herbenoemd, allen voor een periode van vier jaar. Herbenoeming vond plaats conform de vigerende wetgeving. De gegevens over de samenstelling van de Raad van Toezicht en over de bezoldiging van de leden van de Raad zijn opgenomen in de Jaarrekening, hoofdstuk 7 van dit Jaarverslag. De documenten met deze gegevens zijn ook te vinden op de website van Hanzehogeschool Groningen, www.hanze.nl/governance.

De leden van de Raad van Toezicht verklaren allen een onafhankelijke positie in te kunnen nemen ten opzichte van de Hanzehogeschool Groningen en hun toezicht belangeloos uit te oefenen. Op geen van de leden van Raad is de 'melding van strijdige belangen' van toepassing, noch zijn er transacties verricht waarbij tegenstrijdige belangen van leden van het College van Bestuur hebben gespeeld naar het oordeel van de Raad van Toezicht.

De voorzitter van de Raad van Toezicht voerde maandelijks overleg met de voorzitter van het College van Bestuur. De leden van de Raad die zijn belast met afdelingszaken hebben specifiek overleg gevoerd met de concerncontroller van de Hanzehogeschool Groningen en met de externe accountant. Een rapportage over de werkzaamheden van de drie Raadscommissies zijn als bijlage toegevoegd aan het eind van dit verslag van de Raad van Toezicht.

Zowel in het voor- als in het najaar hebben twee leden van de Raad van Toezicht een vergadering van de Hogeschoolmedezeggenschapsraad bijgewoond. Leden van de Raad waren aanwezig bij de opening van het hogeschooljaar, lectorinstallaties, de jaarlijkse relatieavond van de hogeschool, de opening van de Energy Academy Europe, de opening van het Praediniusgebouw waarin Academie Minerva nu onderdak vindt, en concerten van het Prins Claus Conservatorium.

In de acht vergaderingen van de Raad van Toezicht in 2012 stonden onderwerpen op de agenda als het goedkeuren van de jaarrekening 2010-2011, de jaarrekening 2011, het jaarverslag 2011, de begroting 2012, de begroting 2012-2013, de 12-maands MO-rapportage (Management Overeenkomsten met directeuren en deans) en overige zaken van groot financieel belang. Een extra bijeenkomst, in gezamenlijkheid met de HMR, heeft de Raad gewijd aan het concept-prestatieakkoord dat de Hanzehogeschool Groningen begin mei 2012 indiende bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Mede richtinggevend in het prestatieakkoord zijn het Berenschot-rapport en het hogeschoolbrede project Balans waarover het College van Bestuur de Raad een aantal keren heeft geïnformeerd. Het definitieve prestatieakkoord kreeg de goedkeuring van de Raad. In de herfst heeft het College van Bestuur de Raad geïnformeerd over het verslag van de Reviewcommissie, die de plannen van de Hanzehogeschool Groningen in het prestatieakkoord het kenmerk 'excellent' toekende.

Tijdens meerdere vergaderingen heeft de Raad gesproken over de (tussentijdse) rapportages van de Onderwijsinspectie over alternatieve afstudeertrajecten bij het Instituut voor Communicatie & Media (ICM). Zowel de Hanzehogeschool Groningen als de Inspectie hebben in 2012 dit dossier gesloten. Met instemming heeft de Raad kennis genomen van de rapportage van het College van Bestuur naar aanleiding van de ICM-evaluatie. Deze rapportage wijst er op dat, naast het College, iedereen binnen de organisatie alerter is geworden en dat de professionele kwaliteitscultuur wordt versterkt. De Raad ziet deze beweging ook in de ontwikkelingen rond

de Instellingstoets Kwaliteitszorg. De Raad nam kennis van het project 'Versterking Kwaliteitscultuur' waarin hogeschoolbreed medewerkers geschoold worden in regelgeving en praktijk op het gebied van toetsing en examinering.

Elke vergadering van de Raad van Toezicht begint met een thema dat wordt toegelicht door een dean of directeur, waarna discussie plaats vindt. Thema's in 2012 waren onder meer: het 'Lange Termijn Huisvestingsplan', het beleidsplan 'Koers op IT-kwaliteit', de notities 'Masterbeleid' en 'Leiderschap'. Hogeschoolbrede onderwerpen waarover de Raad werd geïnformeerd betroffen verder de voortgang van het Hanze Honours College en het excellentieprofiel van de hogeschool dat de Raad goedkeurde; de Business Case voor de Energy Academy Europe en de CSBR-aanvraag Energie 2012-2013; de Nationale Studentenenquête NSE; Governance en Risicoregister; Ontwikkelingssamenwerking; het lustrumprogramma bij het 215-jarig bestaan van de Hanzehogeschool Groningen in 2013.

Elk jaar laat de Raad zich door een aantal deans informeren over hun school. In 2012 betrof dat het Instituut voor Facility Management en de Pedagogische Academie. Aan de heroriëntatie van de ICT-gerelateerde opleidingen gaf de Raad haar goedkeuring, waarbij de Raad waardeerde dat deze heroriëntatie uit de schools zelf kwam.

In het gesprek tussen de Hogeschool Medezeggenschapraad (HMR) en het college van Bestuur betreffende het taakbelastingbeleid en specifiek over dmb-uren (niet-onderwijsgerelateerde uren) heeft de Raad de bemiddelingsrol op zich genomen. De heer Van der Burg en mevrouw Kuks namen zitting in de bemiddelingscommissie die is ondersteund door de juridisch adviseur van het College.

In 2012 heeft de Raad van Toezicht haar eigen functioneren geëvalueerd. Daarbij zijn de aanbevelingen van de commissie Van Montfort gevolgd. De Raad constateert dat steeds meer eisen gesteld worden aan de toezichtrol van de Raad van Toezicht. De Raadsvoorzitter was aanwezig bij het platform HBO-raad waar reglementeringen van OCW voor de Raden van Toezicht in het hbo aan de orde zijn geweest. Indien het komt tot een landelijke Vereniging van Raden van Toezicht zal de Raad te zijner tijd bespreken of de Raad van Toezicht van de Hanzehogeschool Groningen hiervan lid wil/moet worden.

Bij de evaluatie van het eigen functioneren van de Raad constateerde de Raad behoefte te hebben aan meer inhoudelijke betrokkenheid bij kwaliteitsborging van onderwijs en onderzoek. De Raad besloot tot het instellen van een Raadscommissie Onderwijs & Onderzoek waarin twee Raadsleden zitting hebben genomen. De voorzitter en een lid van het College van Bestuur worden uitgenodigd voor deze commissievergaderingen, net als de directeur stafbureau Onderwijs & Onderzoek. Ook ontvangt de Raad in het vervolg ter bespreking een jaarverslag van stafbureau O&O over alle belangrijke thema's op het gebied van onderwijs en onderzoek.

De voorzitter van de Raad van Toezicht was in 2012 juryvoorzitter voor de Hannie Schaftprijs, de tweejaarlijkse studentenprijs van de hogeschool voor een excellent, maatschappelijk relevant afstudeerproject dat resulteerde in een innovatieve oplossing voor het werkveld. De voorzitter heeft de Hannie Schaftprijs 2012 uitgereikt bij de opening van het hogeschooljaar aan Esther van der Zwaan, student Voeding & Diëtetiek van de Academie voor Gezondheidsstudies.

Groningen, maart 2012

Namens de Raad van Toezicht,
drs. G.J. Lankhorst, voorzitter

Bijlagen bij het Verslag van de Raad van Toezicht 2012

- *Verslag van de remuneratiecommissie*

In 2012 voerde de remuneratiecommissie de jaarlijkse *performance* gesprekken met de leden van het College van Bestuur. Deze gesprekken vinden aan het begin van het studiejaar plaats waarbij individuele doelstellingen worden afgesproken voor het komende studiejaar. Deze doelstellingen zijn aan het einde van het jaar geëvalueerd en besproken.

De remuneratiecommissie bestaat uit twee leden van de Raad: de heer G.J. Lankhorst en mevrouw A.M.C. Kuks.

- *Verslag van de auditcommissie*

De auditcommissie is in het kalenderjaar 2012 vier maal regulier bij elkaar gekomen. De behandelde onderwerpen betroffen allereerst de verschillende jaarrekeningen en de daarbij behorende accountant verslagen. Eenmaal werd vergaderd in aanwezigheid van de accountant. Geconstateerd werd dat de Hanzehogeschool Groningen er nu een aantal jaren in slaagt om een resultaat te behalen dat ruim boven de begroting ligt. In belangrijke mate wordt dit veroorzaakt door eenmalige posten die tijdens het opstellen van de begroting niet konden worden voorzien. Tot een aanpassing van het begrotingsproces hoeft dit dus niet te leiden. Een paar specifieke punten kregen naar aanleiding van deze besprekingen wat meer aandacht. Het reservoir aan openstaande vakantiedagen bleek erg groot, en wordt afgebouwd door medewerkers deze dagen te laten opnemen. De beheersing van de verschillende IT-projecten en de wijze waarop omgegaan wordt met aanbestedingsregels is over het algemeen goed. De projectbeheersing is goed. Op onderdelen kan en wordt het administratieve proces hiervan verbeterd.

Overige behandelde onderwerpen betroffen:

- Het gevoerde treasury-beleid. Door de wijze waarop de Hanzehogeschool Groningen dit heeft ingericht via het zogenaamde schatkistbankieren vloeien voor de organisatie geen risico's voort: de overtollige liquiditeiten worden aangehouden bij de Nederlandse Staat en er zijn geen derivatencontracten afgesloten.
- De begroting 2012-2013 inclusief de wijze van bekostiging van de Master of Music, die deels door inzet van middelen van derden wordt mogelijk gemaakt.
- Diverse managementrapportages.

Daarnaast besteedde de auditcommissie in een extra vergadering aandacht aan het rapport "Goed bestuur in het HBO". Dit is het advies van de evaluatiecommissie 'Branchecode governance HBO'. Daarbij werden tevens interne notities besproken die waren opgesteld naar aanleiding van de moeilijkheden, die in de afgelopen periode bij andere onderwijsinstellingen in den lande aan het licht zijn getreden. Geconstateerd werd dat de governance van de Hanzehogeschool in belangrijke mate voldoet aan de uitgangspunten die in het genoemde rapport zijn opgesteld. Specifieke aandachtspunten betreffen allereerst de functie en de reikwijdte van interne audits en het opstellen en actueel houden van een risicoregister ten behoeve van de hogeschool. Daarnaast is gesproken over het toewerken naar zogenaamde "in control" verklaringen voor de diverse onderdelen van de Hanzehogeschool Groningen. Ten slotte meende de auditcommissie dat de bestuurscultuur, die bij andere instellingen een belangrijke oorzaak was van de daar gerezen problemen, bij de Hanzehogeschool Groningen zodanig is dat geconstateerd is dat dergelijke problemen zich hier voordoen.

De komende jaren zal vanuit de auditcommissie extra aandacht worden gegeven aan de lange termijn financiële prognoses en de effecten hierop van strategische initiatieven, zoals de Energy Academy Europe, de prestatieafspraken met het ministerie van OCW en de ontwikkeling van de studentenaantallen.

De auditcommissie bestaat uit twee leden van de Raad van Toezicht: de heren R. Bakker en H. van der Burg, en de andere leden zijn: de vicevoorzitter van het College van Bestuur mevrouw M.C.J. van Os, de directeur van het stafbureau Financieel Economische Zaken de heer J.P. Tuil, en het hoofd van de Financiële Administratie de heer J.P.M. Heunks.

- *Verslag van de commissie Onderwijs & Onderzoek*

De Raad van Toezicht heeft de commissie Onderwijs & Onderzoek in juni 2012 ingesteld naar aanleiding van de zelfevaluatie van de Raad met het doel een beter inzicht te verwerven in de complexiteit en diversiteit van de kernactiviteiten van de hogeschool ten behoeve van haar toezichthoudende taken, gelet op de hogere eisen die intern en extern aan toezicht gesteld worden.

In 2012 is de commissie eenmaal bijeen geweest om de te agenderen onderwerpen vast te stellen. Afgesproken is om regelmatig aandacht te schenken aan lopende accreditatietrajecten en per vergadering een thema te bespreken. In de eerste vergadering was dat het thema 'Kwaliteitszorg'.

Twee leden van de Raad van Toezicht hebben zitting in de commissie Onderwijs & Onderzoek: mevrouw J.M. Hiddema en de heer A.A. Rietveld (voorzitter van de commissie). De commissievergaderingen worden bijgewoond door de twee leden van het College van Bestuur met respectievelijk Onderwijs en Onderzoek in hun portefeuille, de heren H.J. Pijlman, J.H. de Ruiter. De heer L.M.J. Verhofstad, directeur van stafbureau Onderwijs & Onderzoek, voert het secretariaat van de commissie. De verslagen van de commissie gaan ter informatie naar de voltallige Raad van Toezicht.

Kerngegevens Hanzehogeschool Groningen		2012	2011	2010
Studenten				
	inschrijvingen*	25.246	25.374	25.163
	instroom	6.904	6.942	6.970
	afgestudeerden**	4.315	4.101	4.168
	buitenlandse studenten	1.907	1.946	1.785
	uitwisseling naar Nederland	588	497	467
	uitwisseling naar buitenland	523	478	479
	deeltijd en duale trajecten	2.542	2.907	2.897
	contractonderwijs	1.261	1.214	1.395
	maatwerktrajecten	599	991	455
Medewerkers				
	in aantal	2.888	2.783	2.714
	in fte	2.049	1.911	1.903
Financiële resultaten				
alle bedragen * 1.000 €				
	baten	221.456	209.397	207.296
	lasten	211.872	200.859	197.432
	resultaat	9.584	8.538	9.864

* Inschrijvingen: studenten die op 1 oktober 2012 stonden ingeschreven.

**Afgestudeerden: studenten die in het studiejaar 2011/2012 afstudeerden.

Overzicht *schools* en opleidingen Hanzehogeschool Groningen

Ad = Associate degree; B = bachelor; M = master

Naam <i>school</i>	Naam <i>opleiding</i>
Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek	B Bouwkunde B Civiele Techniek M Architectuur
Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva - Beeldende Kunst en Vormgeving - Minerva Academie voor Popcultuur - FMI Masters	M Kunsteducatie B Autonome Beeldende Kunst B Docent Beeldende Kunst en Vormgeving B Vormgeving B Muziek B Vormgeving M MFA Interactive Media and Environments M MFA Schilderkunst M MFA Theatervormgeving/Beeldregie
Academie voor Gezondheidsstudies	Ad Management in de Zorg B Fysiotherapie B Logopedie B Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken B Mondzorgkunde B Voeding & Diëtetiek B Management in de Zorg M Fysiotherapie / Oefentherapie bij Mensen met Chronische Ziekten M Physician Assistant
Academie voor Sociale Studies	Ad Ervaringsdeskundige in de zorg B Maatschappelijk Werk en Dienstverlening B Sociaal Pedagogische Hulpverlening B Toegepaste Psychologie M European Master in Social Work M Rehabilitation Counselor M Social Work (joint degree)
Academie voor Verpleegkunde	Ad Praktijkondersteuner in de Zorg B Verpleegkunde HBO-V M Advanced Nursing Practice
Hanze Institute of Technology	B Advanced Sensor Applications
Instituut voor Bedrijfskunde	Ad Human Resource Management B Bedrijfskunde MER B Personeel en Arbeid B Vastgoed en Makelaardij M Real Estate
Instituut voor Communicatie & Media	B Communicatie B International Communication B Communicatiesystemen B Informatiedienstverlening en -management M International Communication

Naam school	Naam opleiding
Instituut voor Engineering	B Elektrotechniek B Human Technology B Technische Bedrijfskunde B Werktuigbouwkunde M European Master in Renewable Energy, MSc
Instituut voor Facility Management	B Facility Management B International Facility Management
Instituut voor Financieel Economisch Management	B Accountancy B Bedrijfseconomie B Financial Services Management B Fiscaal Recht en Economie
Instituut voor Informatie- en Communicatietechnologie	B Business IT & Management B Informatica B Technische Informatica
Instituut voor Life Science & Technology	B Bio-informatica B Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek B Chemie B Chemische Technologie
Instituut voor Marketing Management	B Commerciële Economie B International Business & Languages B Small Business and Retail Management B Food and Business
Instituut voor Rechtenstudies	B HBO-Rechten B Sociaal Juridische Dienstverlening
Instituut voor Sportstudies	Ad Operationeel Sportmanagement B Lerarenopleiding Lichamelijke Opvoeding B Sport, Gezondheid en Management
International Business School	B International Business and Management Studies B Internationale Betriebswirtschaft M Master of Business Administration M Master in EurAsian Business and Management M Master of Business Administration in International Business and Management
Pedagogische Academie	B Opleiding tot Leraar Basisonderwijs M Pedagogiek i.s.m. NHL Hogeschool
School of Performing Arts - Dansacademie Lucia Marthas - Prins Claus Conservatorium	Ad Dans B Docent Dans B Dans Ad Muziek (dirigent Hafabra) B Docent Muziek B Muziek M Master of Music

Kerngegevens schools 2012	studenten	afgestudeerden	instromers	buitenlandse studenten
Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek	736	145	205	23
Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving Minerva	694	141	148	87
Academie voor Gezondheidsstudies	2.931	530	748	166
Academie voor Sociale Studies	2.616	405	812	26
Academie voor Verpleegkunde	1.384	340	449	49
Hanze Institute of Technology	86	7	35	31
Instituut voor Bedrijfskunde	2.114	473	456	6
Instituut voor Communicatie & Media	1.703	331	407	263
Instituut voor Engineering	1.516	231	401	19
Instituut voor Facility Management	912	166	246	38
Instituut voor Financieel Economisch Management	1.531	213	440	0
Instituut voor Informatie- en Communicatie Technologie	659	96	187	3
Instituut voor Life Science & Technology	627	81	213	12
Instituut voor Marketing Management	1.836	261	461	24
Instituut voor Rechtenstudies	1.667	188	452	0
Instituut voor Sportstudies	1.507	235	405	18
International Business School	1.317	176	459	1.006
Pedagogische Academie	775	167	210	1
School of Performing Arts	635	129	170	135
totaal	25.246	4.315	6904	1.907

Kerngegevens kenniscentra 2012 per 31 december 2012

Kenniscentrum Arbeid	
Kengetallen	
Lectoraten	5
Promovendi	8
Publicaties	38
Participerende studenten	141
Lectoren	<ul style="list-style-type: none"> • Flexicurity, dr. Harm van Lieshout • Arbeidsparticipatie, dr. Louis Polstra • Arbeidsorganisatie en -productiviteit, dr. Jac. Christis • Duurzaam HRM, dr. Leni Beukema • Juridische aspecten van de arbeidsmarkt, dr. Petra Oden
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none"> • Instituut voor Rechtenstudies • Instituut voor Bedrijfskunde • Academie voor Sociale Studies

Kenniscentrum CaRES (Care Rehabilitatie Educatie & Sport)	
Kengetallen	
Lectoraten	15
Promovendi	35
Publicaties	101
Participerende studenten	450
Lectoren	<ul style="list-style-type: none"> • Integraal Jeugdbeleid, dr. Jeannette Doornenbal • Leren en gedrag, dr. Jan Bijstra • Praktijkgerichte Sportwetenschap, dr. Koen Lemmink • Healthy Lifestyle, Sports and Physical Activity, dr. Johan de Jong • Transparante Zorgverlening, prof. dr. Cees van der Schans • Paramedische Ouderenzorg, dr. Mathieu de Greef • Participatie en gezondheid van mensen met een verstandelijke en visuele beperking, dr. Aly Waninge • Healthy lifestyle, Ageing and Health Care, dr. Hans Hobbelen • Functionele Voedingsingrediënten en Gezondheid, dr. Doede Binnema • Analyse Technieken voor Praktijkgericht Onderzoek, dr. Wim Krijnen • Kind, Taal en Ontwikkeling, dr. Margreet Luinge • Rehabilitatie, dr. Lies Korevaar • Herstel, empowerment en ervaringsdeskundigheid, drs. Wilma Boevink • Rehabilitation & Recovery, prof. dr. Marian Farkas • Verpleegkundige Innovatie & Positionering, prof. dr. Petrie Roodbol

Kenniscentrum CaRES (Care Rehabilitatie Educatie & Sport)	
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none"> • Academie voor Gezondheidsstudies • Academie voor Sociale Studies • Academie voor Verpleegkunde • Instituut voor Sportstudies • Pedagogische Academie

Kenniscentrum Energie	
Kengetallen	
Lectoraten	6 (1 vacant)
Promovendi	11
Publicaties	4
Participerende studenten	62
Lectoren	<ul style="list-style-type: none"> • Energietransitie, dr. ir. Wim van Gemert • Energietoepassingen, vacant • Duurzame Energie, dr. ir. Jan-Peter Nap • Energie & Management, dr. Koos Lok EUR ING, MBA • Energie & Recht, mr. Bert de Jonge • Netintegratie, dr. Martien Visser
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none"> • Instituut voor Engineering • Instituut voor Life Science & Technology • Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek • Instituut voor Informatie- en Communicatietechnologie • Instituut voor Rechtenstudies

Kenniscentrum NoorderRuimte	
Kengetallen	
Lectoraten	7
Promovendi	7
Publicaties	22
Participerende studenten	200
Lectoren	<ul style="list-style-type: none"> • Facility Management, dr. Mark Mobach • Krimp & Leefomgeving, dr. ir. Sabine Meier • Maatschappelijk Vastgoed, ir. Jan Veuger, • Mariene Wetlands Studies, drs. Hans Revier • Ruimtelijke Transformaties, ir. Ton van der Maarel (tot juli 2012), dr. ir. Mieke Oostra • Smart Mobility, dr. ir. Niels van Steenis • Vastgoed, ir. Frank van Genne MRICS
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none"> • Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek • Instituut voor Bedrijfskunde • Instituut voor Engineering • Instituut voor Facility Management

Kenniscentrum Kunst & Samenleving	
Kengetallen	
Lectoraten	3
Promovendi	7
Publicaties	11
Participerende studenten	177
Lectoren	<ul style="list-style-type: none"> • Lifelong Learning in Music, dr. Rineke Smilde • Popular Culture, Sustainability & Innovation, dr. Anne Nigten • Image in Context, dr. Anke Coumans
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none"> • School of Performing Arts (Prins Claus Conservatorium en Dansacademie Lucia Marthas) • Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva

Kenniscentrum Ondernemerschap	
Kengetallen	
Lectoraten	8
Promovendi	16
Publicaties	20
Participerende studenten	586
Lectoren	<ul style="list-style-type: none"> • New Business & ICT, dr. Hugo Velthuisen • Regisseren van Ondernemende Netwerken, Frank Willems • International Business, dr. Frank Jan de Graaf • New Business Development, dr. Monique Schoondorp • Inkoopmanagement, Gert Walhof MBA • Duurzaam Financieel Management, dr. Margreet Boersma • Media & User Experience, dr. Koos Nuijten • Marketing / Marktgericht Ondernemen, dr. Karel Jan Alsem
Betrokken schools	Instituut voor Marketing Management Instituut voor Informatie- en Communicatietechnologie International Business School Instituut voor Communicatie & Media Instituut voor Financieel Economisch Management Instituut voor Facility Management

Er zijn verder nog drie zelfstandige lectoraten:

- Computer Science & Sensor Technology, Hans Appel
- Life Sciences, dr. ir. Jan-Peter Nap
- Excellentie in hoger onderwijs en samenleving, dr. Marca Wolfensberger.

Samenstelling bestuurlijke organisatie per 31 december 2012

Raad van Toezicht	College van Bestuur
drs. G.J. Lankhorst (voorzitter) drs. A.A. Rietveld drs. L.P. Middel A.M.C. Kuks drs. R. Bakker J.M. Hiddema drs. H. van den Burg	drs. H.J. Pijlman, voorzitter drs. M.C.J. van Os, vicevoorzitter dr. J.H. de Ruiter MBA, lid
Stafbureaus en Facilitair Bedrijf	Directeuren
Facilitair Bedrijf Stafbureau Financieel Economische Zaken Stafbureau Marketing & Communicatie Stafbureau Onderwijs & Onderzoek Stafbureau Personeel & Organisatie	drs. M.J. Oving P. Tuil F.V.M.G. Oor drs. L.J.M. Verhofstad drs. B.E. Hendriks
Schools	Deans
Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva Academie voor Gezondheidsstudies Academie voor Sociale Studies Academie voor Verpleegkunde Hanze Institute of Technology Instituut voor Informatie- en Communicatietechnologie Instituut voor Bedrijfskunde Instituut voor Communicatie & Media Instituut voor Engineering Instituut voor Facility Management Instituut voor Financieel Economisch Management Instituut voor Life Science & Technology Instituut voor Marketing & Management Instituut voor Rechtenstudies Instituut voor Sportstudies International Business School Pedagogische Academie School of Performing Arts Hanze Honours College	A.C. van der Tuuk a.i. D.F.L. van der Meulen drs. A. Nimis mr. drs. M.A.M. Garnier drs. L.J.M. Hobert dr. ir. J. Aué a.i. mr. T. Faber-Remmelts a.i. drs. R.J. van Linschoten mr. T. Faber-Remmelts dr. ir. J. Aué a.i. mr. drs. R.M.D. van der Weerd mr. J.W.M. Gomashie a.i. dr. ir. J. Aué drs. P.N. Ganzeboom mr. G.R. van Lingen drs. J.R. Janssens drs. B.A. ten Kate drs. P. de Vries H. van den Elsen mr. T. Faber-Remmelts

Medezeggenschap

In mei 2012 vonden er verkiezingen plaats voor de studentengeleding van alle medezeggenschapsraden: de Hogeschool Medezeggenschapsraad (HMR) en de school-medezeggenschapsraden (SMR). Bij drie schools waren er meer kandidaten dan plaatsen en werd er daadwerkelijk gestemd.

De opkomstpercentages waren als volgt:

Raad	Opkomst
Hogeschool Medezeggenschapsraad (HMR)	15,2%
Academie voor Gezondheidsstudies (SMR)	18,8%
International Business School (SMR)	21,5%
Instituut voor Financieel Economisch Management (SMR)	22,1%

Leden van de HMR per 31-12-2012

Medewerkers	Lijst	Werkzaam bij:
Brenda Aalders	De Realisten	Stafbureau O&O
Els Bijlholt	OPL	Facilitair Bedrijf
Jan Haijer	AOb/Abvakabo FNV	Academie voor Verpleegkunde
Vera Hofman	OPL	Academie voor Gezondheidsstudies
Jeanet Huismans	AOb/Abvakabo FNV	Stafbureau O&O
Martin Kramer	De Realisten	Instituut voor Communicatie & Media
Siemen v.d. Meulen	OPL	Academie voor Verpleegkunde
Theo Miljoen	AOb/Abvakabo FNV	Stafbureau O&O
Derwin Schorren	OPL	Instituut voor Life Sciences

Studenten	Lijst	Studeert aan:
Gea de Haan	OSR	Instituut voor Marketing Management
Mirte de Haan	HSV	Instituut voor Rechtenstudies
Titus Hemstra	GSb	Pedagogische Academie
Renske van den Hof	OSR	Academie voor Sociale Studies
Esther Joosten	OSR	Instituut voor Bedrijfskunde
Miguel Ririhena	OSR	Academie voor Sociale Studies
Jasper Post	HSV	Instituut voor Marketing Management
Stefan Spanjer	HSV	Instituut voor Marketing Management
Mats van de Steenoven	HSV	Instituut voor Marketing Management

In oktober 2012 werd een hogeschoolbrede scholingsmiddag over medezeggenschap gehouden.

CSBR

De Hanzehogeschool Groningen stelt budget beschikbaar via de centrale strategische beleidsruimte (CSBR). Hieruit kunnen schools, stafbureaus en het Facilitair Bedrijf geld aanvragen voor projecten die een relatie hebben met strategisch beleid.

In 2012 bedroeg de CSBR ruim zes miljoen euro.

CSBR-projecten 2012

€

Onderzoek	3.400.000
Informatievoorzieningsprojecten	500.000
Masters	230.000
ICT-projecten	585.000
Rendementen	400.000
Excellentie	430.000
Overige projecten	550.000
Totaal	6.095.000

- In het studiejaar 2011/2012 is het budget voor onderzoek met 1,2 miljoen euro verhoogd. Het extra budget is drie jaar lang beschikbaar voor versterking van de Hanze kenniscentra en het aanstellen van extra lectoren.
- Het budget voor masters is bedoeld voor ontwikkeling van nieuwe masters waarvan voorzien wordt dat deze rijksbekostigd zullen worden.
- Op het gebied van ICT is in 2012 geld besteed aan de uitrol van een nieuw *customer relations managementsysteem*, implementatie van het programma 'On Stage' en voorbereiding van het project 'My Workspace'.
- In 2012 begon de Hanzehogeschool Groningen een hogeschoolbreed project om de rendementen te verbeteren. Daarvoor is 400.000 euro beschikbaar gesteld.
- Aan het stimuleren van excellentie is in 2012 430.000 euro besteed.

Onder overige projecten vielen in 2012 onder meer de uitvoering van het programma 'Good Governance', opstellen van een masterplan 'Huisvesting' en het realiseren van een goed inkoop- en bestel-systeem.

GOVERNANCE EN HORIZONTALE VERANTWOORDING

Governance

Het College van Bestuur trof in 2012 voorbereidingen om het beleid op het gebied van governance aan te scherpen vanuit zijn visie op integer bestuur. Er is daartoe een programma 'Good Governance' opgezet waaronder drie projecten vallen die in 2013 worden uitgevoerd:

- het implementeren van een toetsbaar hogeschoolbreed governance-model waarin bestaande instrumenten worden opgenomen,
- het bevorderen van de integriteitscultuur,
- het verbeteren van de interne auditfunctie.

Een overzicht van de diverse instrumenten op het gebied van governance is te vinden in BIJLAGE V bij dit Jaarverslag. In 2012 zijn er, gelet op de verwachte herziening op grond van het programma 'Good Governance', geen ingrijpende wijzigingen in het instrumentarium aangebracht. Wel zijn sommige onderdelen geactualiseerd, zoals het Onderwijskader.

De HBO-raad publiceerde in 2012 een rapport over de evaluatie van de Branchecode Governance. De Hanzehogeschool Groningen heeft de aanbevelingen uit dat rapport overgenomen. Op de website www.hanze.nl/governance zijn enkele wijzigingen aangebracht die de transparantie en vindbaarheid verhogen.

Het College van Bestuur legt het Jaarverslag van de hogeschool aan de Raad van Toezicht voor ter goedkeuring. Het verslag van de werkzaamheden van de Raad van Toezicht maakt deel uit van dit jaarverslag. Daar horen ook de onafhankelijkheidsverklaring van de leden van de Raad van Toezicht bij, evenals verslagen van de auditcommissie, de remuneratiecommissie en de nieuwe commissie Onderwijs & Onderzoek. De gegevens over de samenstelling van de Raad van Toezicht en over de bezoldiging van de leden van de Raad zijn opgenomen in de Jaarrekening, hoofdstuk 7 van dit Jaarverslag. De documenten met deze gegevens zijn ook te vinden op de website van de Hanzehogeschool Groningen, www.hanze.nl/governance.

Activiteiten om het onafhankelijk en deskundig functioneren van examencommissies en een goede inrichting van de onderwijs- en examenregelingen te garanderen, kregen in 2012 opnieuw veel aandacht. Dit is een voortzetting van het in 2011 begonnen traject 'Versterking Kwaliteitscultuur'. Scholing van medewerkers op het gebied van juridische, onderwijskundige en specialistische thema's is daarbij een belangrijk aspect. Op het gebied van de interne sturing is specifieke, extra aandacht voor het examendossier als standaard onderdeel van de jaarplancyclus opgenomen.

Meer over kwaliteit en hoe de Hanzehogeschool Groningen die versterkt en borgt, leest u in hoofdstuk 5. Kwaliteit.

Risicobeheersing

Het bestuur van de Hanzehogeschool Groningen bewaakt risico's op bestuurlijk niveau met behulp van het HG-risicoregister. Dit register is in 2012 herijkt. De effecten van maatregelen ten aanzien van in 2011 opgenomen risico's zijn beoordeeld en er zijn nieuwe risico's toegevoegd. Verder zijn er in 2012 specifieke risicoanalyses uitgevoerd bij drie schools, twee stafafdelingen en het Facilitair Bedrijf, en rond vijf IT-projecten. Ook zijn er zes reguliere en drie updates van trajecten 'Risico Inventarisatie en Evaluatie' uitgevoerd.

Klachten en beroepszaken

- In 2012 behandelde het College van Beroep voor Studenten (CBS) 292 beroepszaken inclusief 43 verzoeken tot het treffen van een voorlopige voorziening. In 2011 waren dat er 324. Het CBS hield dertig openbare hoorzittingen.
- De Commissie van Advies voor Beroep- en Bezwaarschriften voor het personeel kreeg in 2012 vijf verzoeken ter advisering. In 2011 kwamen twee verzoeken binnen.
- De Klachtencommissie Ongewenste Omgangsvormen ontving in 2012 zeven klachten. In 2011 ontving de commissie geen klachten.
- De Commissie Klokkenluidersregeling kreeg (net als in 2011) geen melding van misstanden.
- Het Bureau Klachten en Geschillen ontving in 2012 dertig klachten. In 2011 waren dat er 16.

Duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)

Maatschappelijke verantwoordelijkheid en duurzaamheid zijn al lange tijd belangrijke speerpunten van de Hanzehogeschool Groningen. Dat geldt voor het onderwijs, maar ook voor onderzoek en de hogeschool als werkgever.

Energie Efficiency Plan

In 2012 is het Energie Efficiency Plan 2013-2016 (EEP) vastgesteld door het College van Bestuur. De Hanzehogeschool Groningen heeft zich gecommitteerd aan het MJA-3 convenant. In het convenant is afgesproken een energiebesparing te realiseren van 2% per jaar, gedurende een periode van 10 jaar, in totaal dus 20%, met als referentiejaar 2009. Om een en ander te realiseren en te bewaken wordt elke vier jaar een EEP-rapportage opgesteld. Hierin worden de plannen vermeld ten aanzien van voorgenomen energiebesparende maatregelen om deze doelstelling te bereiken. De tot en met 2012 gerealiseerde besparing is ca. 5% terwijl dat 6 % had moeten zijn. De belangrijkste reden hiervoor is dat de theoretisch berekende besparingen in de praktijk niet altijd worden gerealiseerd. Om de opgelopen achterstand in te lopen zijn aanvullende maatregelen voorgesteld die het College van Bestuur, in financiële zin, heeft geaccordeerd. Als deze maatregelen worden doorgevoerd, worden de doelstellingen in 2016 gehaald. Ieder jaar vindt controle plaats of de planning op schema ligt en zo nodig worden aanvullende maatregelen doorgevoerd.

Eerste duurzame hogeschool

De Hanzehogeschool Groningen verbond zich in 2012 als eerste Nederlandse hogeschool aan de 'Higher Education Sustainability Initiative for Rio+20'. De hogeschool verklaart hiermee dat zij zich zal inzetten voor:

- het lesgeven in concepten van duurzame ontwikkeling;
- het aanmoedigen van onderzoek op het gebied van duurzame ontwikkeling;
- het werken aan een groene campus;
- het ondersteunen van duurzame initiatieven in de eigen omgeving;
- het aangaan van internationale verbanden en het delen van kennis op het gebied van duurzame ontwikkeling.

Nieuwe lectoren duurzaamheid

Per 1 september 2012 is dr. Margreet Boersma gestart als lector Duurzaam Financieel Management met als belangrijkste doelstelling en leeropdracht nieuwe kennis te ontwikkelen met betrekking tot duurzaam financieel management in het middenbedrijf van Noord-Nederland. Per 1 november 2012 heeft het College van Bestuur van de Hanzehogeschool Groningen mevrouw dr. Leni Beukema benoemd tot lector Duurzaam HRM bij het Instituut voor Bedrijfskunde en het Kenniscentrum Arbeid, als opvolger van dr. Ben Emans.

Watertappunt ZernikeCampus

De Hanzehogeschool Groningen heeft als duurzame hogeschool in samenwerking met het Waterbedrijf Groningen een kraanwatertappunt van *Join the Pipe* gekocht en geplaatst op de ZernikeCampus naast de fontein. *Join the Pipe* heeft kraanwatertappunten ontwikkeld om zo kraanwater terug in het straatbeeld te krijgen en een alternatief te bieden voor het voorverpakte water dat het milieu belast. De organisatie besteedt een deel van de opbrengsten aan water- en sanitatieprojecten in Afrika en Azië.

Mobiliteitsmanagement: premie bij aanschaf e-bike of e-scooter

De Hanzehogeschool is convenantpartner in de Taskforce Mobiliteitsmanagement Regio Groningen-Assen. Doel is het terugdringen van het autogebruik in de spitsperiode met vijf procent. Hiervoor is het programma "Mobiliteitsmanagement" opgezet: het organiseren van slim reizen & werken, waarbij de reiziger wordt geprikkeld om alternatieven te gebruiken als fiets, openbaar vervoer, P+R of telewerken. In dit kader kunnen werknemers in onze regio nu € 250,- retour krijgen bij aanschaf van een e-bike of e-scooter.

Duurzaamheidsdag 10-10-2012

Op 10 oktober, landelijke duurzaamheidsdag, werden medewerkers en studenten van de Hanzehogeschool Groningen en externe genodigden in de gelegenheid gesteld om kennis te maken met de vele activiteiten die de hogeschool onderneemt op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. De keynote speech "Duurzaamheid; van technisch vraagstuk naar beleving" werd verzorgd door dr. Anne Nigten, Lector Popcultuur, Duurzaamheid en Innovatie van Kenniscentrum Kunst en Samenleving. Dr. Margreet Boersma-de Jong, lector Duurzaam Financieel Management van Kenniscentrum Ondernemerschap, hield een presentatie over "Winst of Zingeving?". De lezingen, presentaties en workshops werden voorafgegaan door een feestelijke biologische en Fair Trade lunch.

Fair Trade

De Hanzehogeschool Groningen voert sinds 2011 als eerste hogeschool in Nederland de titel **Fair Trade Hogeschool**. De werkgroep Fair Trade ondernam in 2012 in samenwerking met studenten allerlei activiteiten om Fair Trade onder de aandacht te brengen. De werkgroep verzorgde bijvoorbeeld de informatie voor studenten tijdens de jaarlijkse Kick off voor Hanze-studenten in september en voor het vertonen van de kritische film 'Bananas' voor docenten en studenten van de hogeschool in samenwerking met de gemeente Groningen.

Ook binnen de schools komt steeds meer aandacht voor Fair Trade:

- Het Instituut voor Bedrijfskunde organiseerde een evenementenweek met het thema Fair Trade.
- Studenten van de opleiding Voeding en Diëtetiek verzorgden activiteiten in het kader van de landelijke Fair Trade-week.
- Studenten van de opleiding Toegepaste Psychologie onderzochten de mogelijkheden om de interesse voor Fair Trade en Fair Trade-producten onder studenten te vergroten.
- Honoursstudenten van de opleiding Human Resource Management zetten een interne campagne op met het doel Fair Trade binnen schools en stafbureaus structureel aandacht te geven.

2. STRATEGISCH BELEID

- Missie en strategisch beleid
- Strategische thema's en programma's
- Strategisch thema Healthy Ageing
- Strategisch thema Energie
- Programma Ondernemerschap
- Programma Leven Lang Leren
- Samenwerking

2 Strategisch beleid

MISSIE EN STRATEGISCH BELEID

De Hanzehogeschool Groningen heeft haar missie en strategie voor de periode 2010-2015 vastgelegd in het beleidsplan 'Koers op Kwaliteit'. In 2012 is deze koers aangescherpt in het kader van de prestatiebekostiging die het kabinet heeft ingevoerd. Het resultaat is neergelegd in het prestatieakkoord tussen de hogeschool en het ministerie van OCW van november 2012.

Missie van de Hanzehogeschool Groningen

De Hanzehogeschool Groningen wil een bijdrage leveren aan het stimuleren van de (Noord-) Nederlandse kennissamenleving vanuit een Europees perspectief. Dat doet de hogeschool door studenten op te leiden tot innovatieve professionals, door het beroepsniveau van werkenden te verhogen, door bedrijven en instellingen te helpen met praktijkgericht onderzoek, door aan te sluiten bij de sterke punten van de regio en door samenwerking te zoeken met internationale partnerinstellingen.

De ambitie van de hogeschool is in Koers op Kwaliteit samengevat in de missie:

De Hanzehogeschool Groningen, University of Applied Sciences, wil vanuit een Europees perspectief op hoger onderwijs de belangrijkste partner van de bedrijven en instellingen in Noord-Nederland zijn op het gebied van het opleiden van professionals en het ontwikkelen van toepasbare, praktijkgerichte kennis.

De Hanzehogeschool Groningen biedt complete opleidingen in vier domeinen: het technische domein, het domein van de kunsten, het domein mens en maatschappij (gezondheidszorg, welzijn, sport en educatie) en het economische domein. De hogeschool focust daarbij op twee zwaartepunten: **Energie** en **Healthy Ageing**. Onderwijs en onderzoek in de vier domeinen worden zo veel mogelijk verbonden met die twee strategische thema's. De focus op excellentie (zie hoofdstuk 5, Kwaliteit) en het accent op ondernemerschap versterken dit profiel.

Noord-Nederland is een regio die zich kenmerkt door een relatief kwetsbare economie met een hogere werkloosheid en een lager scholingsniveau. Hogeropgeleiden trekken weg en de regio heeft te maken met krimp, ontgroening en vergrijzing. De regio heeft als antwoord daarop gekozen voor de ontwikkeling naar een kenniseconomie met als speerpunten Energie, Healthy Ageing, Water, Sortertechnologie en Agribusiness. De Hanzehogeschool Groningen ondersteunt de ontwikkeling naar een vitale en aantrekkelijke regio door in te zetten op kwaliteit van onderwijs en onderzoek. Internationaal wil de Hanzehogeschool Groningen herkend en erkend worden als vooraanstaande aanbieder van professioneel gericht hoger onderwijs in Europa.

Strategisch doel van de Hanzehogeschool Groningen

Het overkoepelende strategische doel van de hogeschool luidt:

De Hanzehogeschool Groningen ontwikkelt zich tot een gerespecteerde Europese University of Applied Sciences.

Voor de positionering in Europees perspectief zijn doorontwikkeling van de kwaliteit van het onderwijsaanbod en versterking en uitbreiding van het praktijkgericht onderzoek cruciaal. Daarbij moet de aandacht uitgaan naar zowel een sterke band met de beroepspraktijk en de regio - daar ligt immers het bestaansrecht van onze hogeschool - als naar de internationale oriëntatie van de hogeschool.

Prestatiecontract

Eind 2011 spraken de HBO-raad en de staatssecretaris in een hoofdlijnenakkoord af dat er per instelling prestatieafspraken zouden worden gemaakt. In november 2012 zijn de afspraken tussen de Hanzehogeschool Groningen en ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vastgelegd in het prestatiecontract. De afspraken gaan over onderwijskwaliteit en studiesucces, profilering van het onderwijs, zwaartepuntvorming en valorisatie. Een deel van de financiering (5% van het budget) wordt vanaf 2013 voorwaardelijk beschikbaar gesteld. Wanneer in 2015 de resultaten op het gebied van onderwijskwaliteit en studiesucces niet conform de afgesproken waarden zijn, wordt het budget vanaf 2017 gekort met dat bedrag. Een ander deel van de financiering, het selectieve budget (2% van het totale budget dat voor alle hogescholen beschikbaar is) wordt in competitie verdeeld over de hogescholen. Daarbij gaat het ook om de mate waarin hogescholen bijdragen aan zwaartepuntvorming en differentiatie van het onderwijs.

Het College van Bestuur besprak een voorstel voor een aangescherpt profiel en een aanzet tot prestatieafspraken met de Raad van Toezicht en de Hogeschoolmedezeggenschapsraad (HMR). In een aantal bijeenkomsten voor in totaal meer dan 800 medewerkers, begin 2012, lichtte het College van Bestuur toe wat de prestatieafspraken betekenen voor studenten en medewerkers. De voorstellen werden verder aangescherpt aan de hand van gesprekken met studenten, medewerkers, bedrijven, instellingen en overheden. Bedrijven, publieke instellingen en de andere hbo-instellingen in het Noorden gaven hun visie op wat de Hanzehogeschool Groningen zou kunnen doen om toegevoegde waarde te bieden aan de regio. Dit leidde tot plannen voor **twee Centres of Expertise op het gebied van Energie en Healthy Ageing**. De plannen zijn goedgekeurd door de Raad van Toezicht en de HMR stemde ermee in.

Voorstel van de Hanzehogeschool Groningen als excellent beoordeeld

De Reviewcommissie die de staatssecretaris over de concept-prestatieafspraken adviseerde, oordeelde dat het voorstel van de Hanzehogeschool Groningen toereikend was voor de voorwaardelijke financiering. De hogeschool scoorde met haar voorstellen voor een bijdrage uit het selectieve budget in de categorie excellent en ontvangt op grond daarvan een relatief hoog bedrag. De Reviewcommissie beoordeelde ook de aanvragen voor het Centre of Expertise Energie en het Centre of Expertise Zorg/Healthy Ageing positief.

In november 2012 kende de staatssecretaris op grond van dit advies de Hanzehogeschool Groningen prestatiebekostiging toe voor de periode van 2013 tot en met 2016. Voor 2013 gaat het om een bedrag van 11,5 miljoen euro. Daarvan is 7 miljoen gekoppeld aan de voorwaardelijke financiering en een bedrag van 4,5 miljoen aan het selectieve budget. Voortzetting van het selectieve budget is afhankelijk van een beoordeling door de Reviewcommissie in 2014. Het behouden van het voorwaardelijke deel van het budget na 2016 is afhankelijk van de prestaties van de hogeschool op de verplichte prestatieindicatoren.

Prestatieindicatoren

De staatssecretaris stelt in het kader van de prestatieafspraken met alle hogescholen nauwkeurig gedefinieerde indicatoren voor onderwijskwaliteit en studiesucces verplicht. Hiermee ontstaat een landelijk uniforme en vergelijkbare meetsystematiek. Aanvullende indicatoren meten voor elke hogeschool de eigen profilering en zwaartepuntvorming.

De landelijke indicatoren voor studiesucces en onderwijskwaliteit zijn:

- Studiesucces (uitval, switch en bachelorrendement);
- Deelname aan excellentietrajecten;
- Docentkwaliteit (percentage docenten met mastergraad/doctorsgraad);
- Onderwijsintensiteit (contacturen);
- Verhouding onderwijzend personeel/onderwijsondersteunend personeel.

De aanvullende indicatoren voor de Hanzehogeschool Groningen zijn:

- Inbedding onderzoek in onderwijs;
- Aantal beeldbepalende bekostigde masters op het gebied van Energie, Healthy Ageing en Sensor Applications;
- Verhouding eigen en extern verworven onderzoeksmiddelen;
- Omvang onderzoek (aantallen lectoren, docent-onderzoekers en promotietrajecten);
- Onderzoekskwaliteit en valorisatie;
- Valorisatie en ondernemerschap;
- Werkveldervaring docenten;
- Onderzoeksvaardigheden docenten;
- Onderzoeksoutput (aantallen presentaties en publicaties).

Deze verplichte indicatoren zijn een aanscherping en aanvulling van de indicatoren die de Hanzehogeschool Groningen tot nu toe hanteerde op basis van het strategische beleidsplan 2010-2015 'Koers op Kwaliteit'. De indicatoren zijn uitgewerkt tot meetinstrumenten die deel uitmaken van de besturingssystematiek van de hogeschool. Ze komen voor in de strategische plannen en jaarplannen van de schools, de managementovereenkomsten met de deans en directeuren, de hogeschoolbrede managementrapportages en in de desbetreffende hoofdstukken in dit Jaarverslag.

In tabelvorm op de volgende bladzijde:

PRESTATIE INDICATOREN Hanzehogeschool Groningen	RESULTATEN EN AMBITIES	
	Huidige waarde 2010/2011	Streefwaarde eind 2015
1. Studiesucces: uitval	23%	25%
2. Studiesucces: switch	11.7%	12%
3. Studiesucces: bachelorrendement	62.1%	62%
4. Kwaliteit/excellentie: deelname aan excellentie trajecten	4.2%	6.0%
5. Maatregelen: docentkwaliteit docenten/lectoren met master / PhD idem <i>exclusief de kunstopleidingen</i>	59% 64%	70% 75%
6. Maatregelen: onderwijsintensiteit: aandeel opleidingen met minder dan 12 geprogrammeerde contacturen per week	0%	0%
7. a. Maatregelen: Indirecte kosten: fte OP/fte OOP	1,44	1,70
7. b. Indirecte kosten: zuivere overhead volgens HBO-raadsystematiek	22.8%	20.0%
8. Inbedding onderzoek in onderwijs		alle opleidingen
9. Beeldbepalende bekostigde masters Energie Healthy Ageing Sensor Applications		1 2 1
10. Verhouding eigen onderzoeksmiddelen - extern verworven onderzoeksmiddelen		60/40
11. Omvang onderzoek lectoren docent/onderzoekers promotietrajecten	37 202 69	50 300 90
12. Onderzoekskwaliteit en valorisatie		Positief oordeel relevante stake- holders op out- put, outcome en impact
13. Valorisatie en ondernemerschap: het aantal studenten dat als zelfstandig ondernemer (exclusief zzp) start op jaarbasis:	ca 50	ca 150
14. Werkveldervaring docenten		100%
15. Onderzoeksvaardigheden docenten		100%
16. Onderzoeksoutput Aantal onderzoekspresentaties aantal publicaties	179 98	290 163

STRATEGISCHE THEMA'S EN PROGRAMMA'S

De Hanzehogeschool Groningen focust op de zwaartepunten Energie en Healthy Ageing en sluit daarmee aan bij de strategische thema's van Noord-Nederland. Bijzondere aandacht voor excellentie (zie hoofdstuk 5) en ondernemerschap versterken dit profiel. Het programma Leven Lang Leren werd in 2012 afgesloten.

Strategisch thema Healthy Ageing

Centre of Expertise Healthy Ageing

Ook het voorstel voor oprichting van een Centre of Expertise Healthy Ageing werd in 2012 gehonoreerd. De Hanzehogeschool Groningen is penvoerder. Het CoE Healthy Ageing kreeg 4 miljoen euro subsidie toegekend. Partners in dit CoE zijn het UMCG, NHL Hogeschool, Hogeschool Van Hall Larenstein, Stenden Hogeschool en de noordelijke ROC's. Ook is er een nauwe samenwerking met diverse zorg- en welzijnsinstellingen (ziekenhuizen, Timpaan Groep, Tinten Welzijnsgroep, ZuidOostZorg Friesland, GGD/GGZ) en bedrijven (Ordina, VitalinQ). Het CoE Healthy Ageing zet in vier jaar tijd in Noord-Nederland een netwerk op van ruim dertig zorginnovatiewerkplaatsen. Dit zijn proeftuinen waar onderzoekers, docenten, studenten, bedrijven en zorg- en welzijnsinstellingen gezamenlijk oplossingen uitwerken voor problemen die men in de zorg dagelijks tegenkomt. De eerste zes innovatiewerkplaatsen zijn in 2012 voorbereid zodat zij op 1 januari 2013 van start konden gaan.

Quantified Self Institute

In het najaar van 2012 lanceerde de Hanzehogeschool Groningen het eerste internationale Quantified Self Institute (QSI). Quantified Self draait om het vergroten van kennis over het eigen lichaam door het volcontinu (digitaal) meten en delen van gegevens over het individuele eetpatroon, bewegingsactiviteiten en bijvoorbeeld bloeddruk en hartslag.

Congres noordelijke hogescholen / Sectorplan Noord

In november vond bij de Hanzehogeschool Groningen het congres 'Healthy Ageing, Praktijk en Innovatie' plaats. De vier noordelijke hogescholen wisselden kennis en ervaringen uit rond de vraag: wat betekent de vergrijzing en het belang van gezond opgroeien en gezond ouder worden voor de beroepspraktijk en voor de professionals waar wij voor opleiden? Het congres werd door 250 mensen bezocht en was een doorslaand succes. Er is een congresbundel samengesteld met een overzicht van zestig Healthy Ageing-gerelateerde onderzoeken in het noordelijk hbo.

Samenwerking rond het thema Healthy Ageing

- De Hanzehogeschool Groningen is betrokken bij het European Innovation Partnership Active and Healthy Ageing. Waar mogelijk sluit de hogeschool aan bij de actiepunten die het kader van dit partnership zijn opgesteld. De hogeschool participeert bijvoorbeeld samen met internationale bedrijven en kennisinstellingen, in de internationale actiegroep rond het thema ondervoeding.
- De hogeschool neemt actief deel in internationale netwerken waaronder UASNET (European Network for Universities of Applied Sciences) en Eurashe (European Association of Institutions in Higher Education).
- De hogeschool levert binnen het grote Europese onderzoeksproject iAge bijdragen rond de thema's 'Labour Market' en 'Life Long Living' in combinatie met ICT en Ondernemerschap.

- De hogeschool is een actieve partner in het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) en levert programmaleiders voor de programmalijnen 'Healthy Lifestyle' en 'Food & Nutrition'.
- De hogeschool werkt samen de drie andere noordelijke hogescholen aan Healthy Ageing in het kader van Sectorplan Noord. De Hanzehogeschool Groningen coördineert de activiteiten op het gebied van Healthy Ageing voor de vier noordelijke hogescholen.
- De hogeschool nam in 2012 actief deel aan de campagne 'Gezond en Actief Groningen' (GA Groningen). Deze campagne was een initiatief van het Akkoord van Groningen in het kader van het Europese jaar van Active and Healthy Ageing. Doel van de campagne was inwoners van de stad Groningen meer bewust te maken van een gezonde leefstijl.

Strategisch thema Energie

Energy Academy Europe

De Hanzehogeschool Groningen opende op 20 september 2012 samen met de Rijksuniversiteit Groningen de Energy Academy Europe (EAE). De Energy Academy Europe is een nieuw instituut waar alle bestaande energieonderzoek en energieopleidingen en -afstudeerrichtingen van beide instellingen worden samengebracht. Het nieuwe instituut maakt van Groningen het belangrijkste centrum op het gebied van energieonderwijs van Nederland. Het initiatief wordt gesteund door het bedrijfsleven, waaronder GasTerra en Energy Valley, en door de provincie Groningen en de gemeente Groningen. De Hanzehogeschool Groningen maakt zich in EAE-verband sterk voor innovatie op het gebied van energieproductie, -distributie en -transport.

Centre of Expertise Energy

In 2012 kreeg de Hanzehogeschool Groningen een positief besluit op haar plan een Centre of Expertise (CoE) Energy op te richten. Dit CoE leidt gekwalificeerde hbo'ers op en voert relevant praktijkgericht onderzoek uit. Daarmee levert het een substantiële bijdrage aan de ontwikkeling van de regionale en (inter)nationale energiesector.

De kennisontwikkeling is gericht op oplossingen die (groepen) gebruikers in staat stellen duurzaam en maatschappelijk verantwoord in hun energiebehoefte te voorzien. Deze kennis draagt bij aan vergroting van de kwaliteit van het onderwijs. De focus ligt op het terrein van de energietransitie met behulp van (bio)gas, schone energie die voor iedereen betaalbaar is en waarvan de levering is gegarandeerd. Het CoE Energy werkt intensief samen met bedrijven en onderwijsinstellingen in en buiten de regio.

EnTranCe

Tegelijkertijd heeft de hogeschool in 2012 samen met GasTerra, Gasunie, BAM en Imtech een fysieke energieproeftuin gevestigd op de ZernikeCampus. Dit Energy Transition Center (EnTranCe) brengt bedrijfsleven, ondernemers en onderwijsinstellingen bij elkaar rond innovatieve praktijkgerichte onderzoeksprojecten.

Samenwerking rond het thema Energie

- De Hanzehogeschool Groningen maakt deel uit van EUREC, Europees consortium van gerenommeerde hogescholen en universiteiten actief in het onderzoek naar duurzame energie.
- De hogeschool is lid van GERG, de European Gas Research Group, een netwerk van grote bedrijven en kennisinstellingen in de gasindustrie dat zich richt op Research & Development in de gassector.

- De noordelijke hogescholen werken samen aan de ontwikkeling en versterking van onderzoek en onderwijs rond het thema Energie in het kader van Sectorplan Noord.
- Het Kenniscentrum Energie is partner in onderzoeksfaciliteit RenQi, met TNO en DNV Kema.
- De hogeschool is *founding partner* van het noordelijk energienetwerk Energy Valley.

Programma Ondernemerschap

De Hanzehogeschool Groningen zet zowel in het onderzoek als in het onderwijs sterk in op ondernemerschap, met focus op de thema's Healthy Ageing en Energy. Valorisatie van kennis wordt voor een belangrijk deel gerealiseerd door ondernemende professionals in bedrijven en instellingen en door kennisintensieve ondernemers die na hun studie of opleiding starten met een eigen bedrijf. De Hanzehogeschool Groningen rekt daarom tot haar taak om zowel de ondernemende houding van studenten als de route naar zelfstandig ondernemerschap actief te ontwikkelen en te ondersteunen.

In 2012 begonnen vijftig studenten van de Hanzehogeschool Groningen een bedrijf, zzp'ers niet meegerekend (deze uitsluiting conform de definities in het prestatieakkoord).

Centrum voor Valorisatie en Ondernemerschap Groningen

Het Centrum voor Valorisatie en Ondernemerschap (CVO) Groningen ging in 2011 van start. Belangrijk onderdeel van het CVO Groningen is het Centre of Entrepreneurship VALUE050 dat studenten tijdens hun studie of opleiding via onderwijs en coaching actief in aanraking brengt met de mogelijkheden van ondernemerschap. Eén van de activiteiten is een jaarlijkse week die volledig in het teken staat van startend kennisintensief ondernemerschap.

Het CVO is een initiatief van drie kennisinstellingen: Hanzehogeschool Groningen, Universitair Medisch Centrum Groningen en Rijksuniversiteit Groningen. Ook gemeente en provincie Groningen dragen bij. Andere partners zijn onder meer Friesland Campina, Samenwerkende Bedrijven Eemdelta, Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij NOM, Rabobank en meer dan honderd mkb-bedrijven. Het CVO Groningen wordt gefinancierd door de Groningse partners en het ministerie van Economische Zaken met in totaal 15 miljoen euro voor de periode 2011-2016.

CUBE050

CUBE050 is de gezamenlijke incubator van de Rijksuniversiteit Groningen en Hanzehogeschool Groningen die startende kennisintensieve ondernemingen ondersteunt. Sinds 2008 zijn meer dan zeventig ondernemingen in CUBE050 gestart, waaronder een aantal zeer succesvolle. In 2012 waren er 38 ondernemingen en 56 ondernemers actief in CUBE050.

Enkele aansprekende voorbeelden uit 2012:

- MUNDO Group handelt in elektrische scooters en is medio 2012 opgericht door een student Facility Management en twee compagnons. De jonge ondernemers willen in stedelijke regio's duurzame mobiliteit bevorderen.
- Window Brokers biedt de ramen van leegstaande winkelpanden aan als tijdelijke advertentieruimte. Window Brokers is in mei 2012 opgericht door twee studenten Communicatie. Zij haalden in 2012 de website van het blad Quote en figureren met hun onderneming in een commercial van Samsung.
- Een student Technische Bedrijfskunde won in 2012 de BusinessMatch Groningen met het idee voor de 'Jet Lag App'.

MONITORo50

De eerste- en tweedejaarsstudenten van de Hanzehogeschool Groningen werden eind 2011 voor het eerst bevestigd over hun ideeën, wensen en plannen betreffende ondernemerschap. Dit gebeurde met het door het Kenniscentrum Ondernemerschap ontwikkelde scouting-, screening- en monitoringsysteem MONITORo50. Bijna duizend ondervraagden gaven aan serieus geïnteresseerd te zijn in ondernemerschap en zich in die richting te willen ontwikkelen. Eind 2012 zijn opnieuw alle eerstejaars bevestigd.

Samenwerking rond het thema Ondernemerschap

- De vier Noordelijke hogescholen werkten in 2012 onder meer aan het ontwikkelen van een gezamenlijke Noord-Nederlandse topminor Ondernemerschap en Innovatie, aan het uitwisselen van best practices en aan een overkoepelende competitie 'Het beste idee van N-NL'. Er vond een congres plaats over 'Creativiteit en Ondernemerschap'. Minorstudenten van de vier hogescholen en ondernemers uit Veenhuizen hielden een tweedaagse bijeenkomst onder de noemer '24 uur ondernemen met...'. Ondernemerschap is een van de thema's waarop de hogescholen samenwerken binnen het Sectorplan Noord.
- Het Kenniscentrum Ondernemerschap werkte in 2012 samen met ROC Noorderpoort en ROC Alfa-college in het project 'Jong Leren Ondernemen'. Het kenniscentrum droeg bij aan de ontwikkeling van een train-de-trainerprogramma voor onderwijsteams en management van de betrokken mbo-instellingen.
- Met voortgezet onderwijsscholen die een Entreprenasium of een Business College Ondernemerschap hebben, zijn afspraken gemaakt over intensievere samenwerking met het Centre of Entrepreneurship VALUEo50.

Programma Leven Lang Leren

Leven Lang Leren (LLL) zorgt ervoor dat werkenden (en dus hun werkgevers) continu beschikken over de competenties die zij nodig hebben om goed te kunnen functioneren. Dat gebeurt zowel via initiële opleidingen als via bij- en nascholingsmodules die naadloos aansluiten op de (toekomstige) behoeften van het werkveld. De basis voor Leven Lang Leren is flexibilisering van het onderwijs. De rijksoverheid stimuleerde Leven Lang Leren de afgelopen jaren met grote projectsubsidies. De Hanzehogeschool Groningen ontving begin 2010 zo'n subsidie van 1,5 miljoen euro en ging daar volop mee aan de slag. Het programma is in 2012 met positieve resultaten afgerond.

Een belangrijke conclusie was dat LLL meer zou moeten worden verbonden met de initiële opleidingen van de Hanzehogeschool Groningen. De bij- en nascholingsactiviteiten gingen daarom over vanuit het aparte organisatieonderdeel HanzeConnect naar de schools. Het vormgeven van de activiteiten in de schools en het tot stand brengen van doorlopende leerlijnen en synergie tussen de private en publieke activiteiten kreeg ook in 2012 nog veel aandacht. In het afgelopen jaar werd bovendien duidelijk dat de naam Hanzehogeschool Groningen meer deuren opent dan de naam HanzeConnect. Het College van Bestuur besloot daarom in 2012 het label HanzeConnect te vervangen door: Hanzehogeschool Groningen Professionals en Bedrijven.

Convenanten met grote noordelijke organisaties

Meerdere grote organisaties in Noord-Nederland bleken belangstelling te hebben voor samenwerking met de Hanzehogeschool Groningen die breder is dan alleen het afnemen van bij- en nascholingscursussen. Dit krijgt vorm in veelomvattende samenwerkingsverbanden, waarin naast het verzorgen van onderwijs voor medewerkers van de partnerorganisaties bijvoorbeeld ook afspraken worden gemaakt over opdoen van praktijkervaring door docenten, de

inzet van gastdocenten vanuit de partnerorganisaties, de inzet van stagiaires en bijdragen aan honourstrajecten.

In 2012 zijn vier convenanten voorbereid met de volgende partners: Samenwerking-Noord, Tinten welzijnsgroep, Martini Ziekenhuis en DUO. Bij deze convenanten zijn nagenoeg alle schools van de Hanzehogeschool Groningen betrokken.

SAMENWERKING

De Hanzehogeschool Groningen werkt actief samen met andere onderwijsinstellingen, overheidsinstellingen en bedrijven. Er zijn samenwerkingsverbanden op het gebied van kennisontwikkeling en internationalisering, maar ook waar het gaat om de aansluiting van het eigen onderwijs in de hogeschool op voorafgaand én vervolgonderwijs. Dat gebeurt op hogeschoolniveau en binnen schools en opleidingen.

In bijlage IV staat onder de titel ‘Horizontale verantwoording’ een overzicht van stakeholders met wie de schools van de Hanzehogeschool Groningen samenwerken.

Akkoord van Groningen 2.0

De Hanzehogeschool Groningen werkt samen met de gemeente Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG) in het strategisch samenwerkingsverband Het Akkoord van Groningen (AvG). Ook de provincie Groningen schuift aan bij het Akkoord van Groningen. Door samen op te trekken vanuit een eensluidende visie en een gemeenschappelijke agenda werken de Akkoordpartners aan de ontwikkeling van Groningen als dé kennis- en innovatiestad van Noord-Nederland: City of Talent. Het brede scala aan activiteiten is gebundeld in twee speerpunten: Energie en Healthy Ageing. Onderdeel van het Akkoord zijn afspraken over de voorwaarden voor een optimaal vestigingsklimaat, zoals jongerenhuisvesting, bevorderen van ICT/sensortechnologie, de ZernikeCampus, ondernemerschap, internationalisering, arbeidsmarktbeleid en de kenniscampagne City of Talent.

Samenwerkingsverband UHG

De Hanzehogeschool Groningen opereert met de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) binnen het samenwerkingsverband Universiteit en Hogeschool Groningen (UHG). De UHG richt zich op onderwijsontwikkeling, studentenvoorzieningen en infrastructurele voorzieningen.

De Hanzehogeschool Groningen en de RUG hebben in dit kader een overeenkomst met betrekking tot promoties van hogeschoolmedewerkers bij de RUG. Twintig medewerkers van de Hanzehogeschool Groningen profiteren hiervan. Er wordt jaarlijks een PhD-conferentie georganiseerd voor de promovendi van de hogeschool, waar een aantal promovendi zijn of haar onderzoek presenteert in aanwezigheid van de beide Colleges van Bestuur.

Een ander onderdeel van de UHG, ‘De Groninger Schakelgarantie’, bestaat uit afspraken die ervoor moeten zorgen dat studenten ervan op aan kunnen dat zij met een minimum aan barrières en tijdsverlies van de ene naar de andere instelling kunnen overstappen. Het afgelopen jaar stond in het teken van het UHG-project ‘Wederzijdse Doorstroming’, bestaande uit de deelprojecten ‘Kwantitatieve Analyse Doorstroom HG-RUG en RUG-HG’ en ‘Optimalisatie Schakelprogramma’s’. De eindrapportage wordt in het najaar van 2013 verwacht. Het UHG-project ‘Verbetering Informatievoorziening schakelprogramma’s’ afgerond in 2012.

Seaports Experience Center (SXC)

De Hanzehogeschool Groningen, de provincie Groningen, Groningen Seaports, de Noordelijke Regieraad Bouw, de Stichting Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta en de Intergemeentelijke Sociale Dienst Noordoost/Werkplein Eemsdelta werken samen in het Seaports Experience Center. Dit is een voorziening die ‘makelt en schakelt’ tussen onderwijs en bedrijfsleven en informeert over de kansen en ontwikkelingen in de Eemsdelta ten behoeve van een goedwerkende regionale arbeidsmarkt.

Sectorplan Noord: samenwerking vier noordelijke hogescholen

De Hanzehogeschool Groningen, NHL Hogeschool, Stenden hogeschool en Hogeschool Van Hall Larenstein werken sinds 2010 gezamenlijk samen aan de bevordering van de kenniseconomie in Noord-Nederland. De vier hogescholen zien het als hun gezamenlijke missie om bij te dragen aan het versterken van de Noord-Nederlandse kenniseconomie en samenleving door op innovatie, ondernemerschap en kennisvalorisatie gericht onderwijs en onderzoek te verzorgen. Zij bouwen aan een opleidings- en kennisinfrastructuur waarin zij in samenwerking en/of onderlinge afstemming onderwijs aanbieden en ontwikkelen en praktijkgericht onderzoek uitvoeren. Daarbij werken ze ook nauw samen met bedrijven en andere instellingen in de regio. De overheid heeft nog geen middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Sectorplan Noord-Nederland.

De vier hogescholen koppelen hun activiteiten aan zes thema's: Ondernemerschap, Energie, Watertechnologie, Educatie, Healthy Ageing en Toerisme. De Hanzehogeschool Groningen coördineert in dit verband de thema's Ondernemerschap en Healthy Ageing. Op het gebied van Healthy Ageing hebben de vier hogescholen groen licht gegeven aan de Hanzehogeschool Groningen om het voortouw te nemen bij de ontwikkeling van een Centre of Expertise. In de herfst van 2012 vond een succesvolle conferentie over Healthy Ageing plaats, georganiseerd door de Hanzehogeschool Groningen.

In 2012 hebben de vier hogescholen gezamenlijk doorstroomconvenanten met noordelijke ROC's afsloten gericht op de bevordering van de aansluiting mbo-hbo.

Samenwerkingsverband Noord-Nederland

Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland, dat gevormd wordt door de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe, heeft vorig jaar besloten een Programmaraad in te stellen. Hierin geven bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid samen inhoud aan de kenniseconomie in Noord-Nederland in Europees perspectief. Collegevoorzitter Henk Pijlman maakt namens de Hanzehogeschool Groningen deel uit van de Programmaraad. De Programmaraad zet zich in voor gezamenlijke uitvoering van beleid en projecten, maar ook voor profilering en een gezamenlijke lobby.

3. ONDERWIJS

- Resultaten onderwijs
- Ontwikkeling onderwijsaanbod
- De juiste student op de juiste plaats
- Ondersteuning en faciliteiten voor studenten
- Internationalisering van onderwijs
- Kennisoverdracht en ontwikkelingsamenwerking

3 Onderwijs

RESULTATEN ONDERWIJS

Marktaandeel inschrijvingen	2012	2011	2010
Bachelor	6,1%	6,1%	6,2%
- Voltijd	6,4%	6,4%	6,6%
- Deeltijd	4,3%	4,4%	4,2%
- Duaal	3,8%	3,9%	3,7%
Master	2,3%	1,9%	1,7%
Totaal Hanzehogeschool Groningen	6,0%	6,0%	6,0%

Het marktaandeel van de Hanzehogeschool Groningen in het hoger beroepsonderwijs is stabiel.

Ontwikkeling inschrijvingen	2012		2011		2010	
	aantal	groei	aantal	groei	aantal	groei
Bachelor	24.990	-0,8%	25.180	1,0%	24.941	3,8%
- voltijd	22.679	0,9%	22.486	1,1%	22.238	3,8%
- deeltijd	1.918	-14,8%	2.250	-0,5%	2.262	2,5%
- duaal	393	-11,5%	444	0,7%	441	8,1%
Master	256	8,5%	236	4,4%	226	-7,0%
Totaal	25.246	-0,7%	25.416	1,0%	25.167	3,7%

Het totaal aantal ingeschreven studenten bij de Hanzehogeschool Groningen is gedaald. Er zijn minder deeltijdstudenten en minder studenten bij de duale bachelors.

Studiesucces

	2011- 2012	2010 - 2011	2009 - 2010
Uitval	23,4%	22,8%	22,5%
Switch	12,2%	11,8%	12,0%
Bachelorrendement	64,3%	62,1%	62,2%

Uitval wil zeggen: het percentage voltijds eerstejaarsstudenten dat na één jaar niet meer bij de Hanzehogeschool Groningen staat ingeschreven.

Switch wil zeggen: het percentage voltijds eerstejaarsstudenten dat na één jaar bij een andere opleiding van de Hanzehogeschool Groningen staat ingeschreven.

Het bachelorrendement is het percentage voltijds bachelorstudenten dat zich na het eerste jaar opnieuw inschrijft en de studie afrondt met maximaal één jaar uitloop ten opzichte van de nominale studieduur.

Instream schools	2012	groei	2011	groei	2010	groei
Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek	205	-9,7%	227	-14,0%	264	3,9%
Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving en popcultuur MINERVA	148	-2,0%	151	-19,3%	187	-1,1%
Academie voor Gezondheidsstudies	748	-5,8%	794	0,0%	794	8,0%
Academie voor Sociale Studies	812	18,7%	684	12,5%	608	-9,5%
Academie voor Verpleegkunde	449	-7,8%	487	0,4%	485	8,5%
Hanze Institute of Technology	35	40,0%	25	-10,7%	28	115,4%
Instituut voor Bedrijfskunde	456	-11,6%	516	-14,7%	605	4,7%
Instituut voor Communicatie & Media	407	-5,8%	432	-11,1%	486	3,6%
Instituut voor Engineering	401	-1,0%	405	-12,5%	463	5,2%
Instituut voor Facility Management	246	-10,5%	275	56,3%	176	-4,9%
Instituut voor Financieel Economisch Management	440	-2,9%	453	20,8%	375	16,5%
Instituut voor Informatie- en Communicatietechnologie	187	22,2%	153	-22,7%	198	12,5%
Instituut voor Life Science & Technology	213	0,0%	213	36,5%	156	3,3%
Instituut voor Marketing Management	461	3,6%	445	12,9%	394	-17,6%
Instituut voor Rechtenstudies	452	-6,8%	485	0,8%	481	3,0%
Instituut voor Sportstudies	405	17,4%	345	-18,4%	423	7,4%
International Business School	459	-6,3%	490	23,7%	396	-2,5%
Pedagogische Academie	210	-5,0%	221	-22,2%	284	23,5%
School of Performing Arts	170	20,6%	141	-15,6%	167	1,8%
Totaal	6904	-0,5%	6942	-0,4%	6970	3,0%

De instroom van studenten daalde de afgelopen jaren licht.

Vooropleiding (instroom)	2012		2011		2010	
	aandeel	groei	aandeel	groei	aandeel	groei
Havo	46,1%	3,9%	42,2%	-0,8%	43,0%	1,4%
Vwo	9,7%	-0,9%	10,6%	-0,4%	11,0%	1,8%
Mbo	29,3%	-0,1%	29,4%	0,3%	29,1%	0,4%
Hoger onderwijs	2,8%	-1,1%	3,9%	0,4%	3,5%	-2,4%
Overig	12,2%	-1,7%	13,9%	0,5%	13,4%	-1,2%

De categorie 'Overig' heeft betrekking op studenten die in het jaar daarvoor niet stonden ingeschreven bij het onderwijs. De instroom uit het havo is als enige gegroeid ten opzichte van 2011.

Toelating Fixus-opleidingen	Gegadigden	Geplaatst	Numerus Fixus
B Fysiotherapie	600	285	285
B Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken	165	156	160
B Mondzorgkunde	135	55	55
B Toegepaste Psychologie	280	185	192
B Verpleegkunde	297	261	300
Ad Operationeel Sportmanagement	30	24	60

Kerngegevens masteropleidingen 2012   *instroom*   *inschrijvingen*   *afgestudeerden*

	2012	2011	2012	2011	2012	2011
<i>bekostigde masters</i>						
M Architectuur	15	20	45	50	2	5
M MFA Interactive Media and Environments	3	3	7	6	1	5
M MFA Schilderkunst	4	4	11	11	3	5
M MFA Theatervormgeving/Beeldregie	3	3	7	6	2	5
M Kunsteducatie	14	11	31	24	8	10
M Physician Assistant	24	25	65	64	22	16
M Social Work (joint degree)	28	15	52	15		
M Advanced Nursing Practice	35	29	62	60	31	31
<i>onbekostigde masters</i>						
M European Master in Renewable Energy	7		7			
M Fysiotherapie	0		10	10		
M International Communication	16	16	48	32	5	
M Real Estate	0		20	23	2	7
M Rehabilitation Counselor	16		18	10	8	
Master of Business Administration (deeltijd)	2	9	19	17		
Master of Business Administration (voltijd)	9	11	22	45	26	15
Master of Music	23	12	34	12		
MBA International Business and Management Studies	13	10	34	60	37	43
Totaal	212	168	492	445	147	142

De instroom in vooral de onbekostigde masteropleidingen is toegenomen.

Onderwijs op het gebied van de strategische thema's

Onderwijs op het gebied van Energie in 2012

Energie is een aspect in verschillende opleidingen in diverse schools van de Hanzehogeschool Groningen. Zo'n honderdtachtig studenten namen in 2012 deel aan energiegerelateerde vakken. De hogeschool levert jaarlijks vijftig studenten af met een compleet energieprofiel. Dat zijn vooral studenten van de volgende opleidingen:

- Werktuigbouwkunde: specialisatie Power Generation & Distribution;
- Elektrotechniek: specialisatie Design & Engineering Building Services;
- Chemische Technologie: specialisatie Duurzame Energie;
- Technische Bedrijfskunde: minor Energy Transition Models;
- Technische Informatica: minor ICT & Energy.

Onderwijs op het gebied van Healthy Ageing in 2012

Het thema Healthy Ageing speelt in tenminste twintig opleidingen van de hogeschool een belangrijke rol. Het gaat hierbij niet uitsluitend om opleidingen in de sfeer van de gezondheidszorg maar ook om opleidingen op het gebied van welzijn, sport, ICT/sensortechnologie, life science & technology, bouwkunde, engineering en ondernemerschap. De hogeschool werkt aan het actualiseren van alle onderwijsprogramma's op het punt van Healthy Ageing.

Andere ontwikkelingen op dit gebied in 2012:

- De hogeschool ontwikkelde in 2012 twee nieuwe Healthy Ageing-masters. Ten eerste de master Healthy Lifestyle, samen met zes andere hogescholen in Nederland. De Hanzehogeschool Groningen is hierin *leading partner*. Daarnaast de master Active Ageing als vervolg op de opleidingen Fysiotherapie, Logopedie en Voeding & Diëtetiek.
- Met zes internationale partners ontwikkelt de hogeschool eveneens als *leading partner* de driejarige bachelor Physical Activity & Lifestyle Counseling.
- Het multidisciplinaire Honours programme Healthy Ageing draaide voor het tweede jaar.
- Het Intensive Programme Healthy Ageing is in 2012 georganiseerd door de Academie van Verpleegkunde. Vijftig buitenlandse studenten en vijftien buitenlandse docenten namen samen met studenten van de Academie voor Verpleegkunde en van de Academie voor Sociale Studies deel aan dit programma.
- Studenten werkten in multidisciplinaire setting aan Healthy Ageing-gerelateerde opdrachten voor externe opdrachtgevers in verschillende minoren, waaronder Gezond opgroeien, gezond ouder Worden; Sport, gezondheid en leefstijl; Zorg en technologie en Gezondheidszorg en samenleving.
- De samenwerking met het mbo op het gebied van Healthy Ageing kreeg vorm in een gezamenlijk project rond Energie en Healthy Ageing (Value Beyond the Valley).

Onderwijs op het gebied van Ondernemerschap in 2012

Voor de versterking van ondernemerschapgericht onderwijs binnen alle opleidingen van de Hanzehogeschool Groningen is in 2011 het 'Groninger Model voor Ondernemerschaponderwijs en -ondersteuning' ontwikkeld. Vanaf 2012 wordt voor elke school een plan van aanpak opgesteld om de aandacht voor ondernemerschap in het onderwijs te versterken. Studenten ontwikkelen zich via de volgende vier stappen:

1. ontwikkeling tot ondernemende persoon (via bewustwordings sessies en workshops);
2. ontwikkeling tot ondernemende professional (via onderdelen in curricula en *student companies*);
3. ontwikkeling tot professionele ondernemer (via minoren, specialisaties en CUBEo50);
4. ontwikkeling tot innovatieve ondernemer (via minoren, afstudeerprojecten en CUBEo50).

ONTWIKKELING ONDERWIJSAANBOD

De ontwikkeling van het onderwijsaanbod wordt sterk gestuurd door de in 2012 gemaakte prestatieafspraken met het ministerie van OCW. Het gekozen profiel van de Hanzehogeschool Groningen moet ook in het onderwijsaanbod uitdrukking krijgen. De thema's Energie en Healthy Ageing en speciale aandacht voor talentontwikkeling en ondernemerschap vormen daarom belangrijke uitgangspunten bij het ontwikkelen van het onderwijsaanbod van de hogeschool.

De Hanzehogeschool Groningen verhoogde in 2012 de kwantitatieve norm van het Bindend Studieadvies van 40 naar 48 ECTS. De bedoeling daarvan is een ambitieuze studiecultuur te stimuleren en het studiesucces te verhogen. De hogeschool ontwikkelde bovendien een eigen methodiek voor het bevorderen van studiesucces. Alle opleidingen begonnen in 2012 deze methodiek te implementeren.

Masters

De European Master in Renewable Energy is in 2012 geaccrediteerd en gestart. De Hanzehogeschool Groningen is een van de vijf partners uit vijf verschillende landen die deze Master of Science-opleiding aanbieden. Studenten van de Hanzehogeschool Groningen kunnen deze masteropleiding volgen en zo hun MSc-graad halen.

De European Master Social Work is in 2012 geaccrediteerd, maar bij gebrek aan aanmeldingen vooralsnog niet van start gegaan.

Er is in 2012 gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe masters:

1. **Healthy Lifestyle**, in samenwerking met zes andere hogescholen.
2. **Active Ageing**, aansluitend op de bachelors Fysiotherapie, Logopedie en Voeding & Diëtetiek.
3. **Advanced Sensor Technology**, aansluitend op de bachelor Advanced Sensor Technology.
4. **Talentkracht**, samen met de Rijksuniversiteit Groningen en met steun van de NHL Hogeschool.
5. **European Master in Health and Physical Activity**.
6. **Leiderschap**

Voor diverse masters werken we aan een speciale variant voor studenten met een vwo-diploma.

Wat betreft de masteropleidingen binnen het kunstonderwijs heeft het College van Bestuur de volgende keuzes gemaakt:

- Er komt een nieuwe master **Art & Technology**.
- De **Master of Music** wordt volledig uitgebouwd.
- De master **MFA Schilderkunst** wordt versterkt.
- De master MFA Theatervormgeving/Beeldregie wordt overgedragen aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.
- De master MFA Interactive Media and Environments wordt geschrapt.
- De ontwikkeling van een nieuwe master Interieurarchitectuur gaat niet door.

De Toets Nieuwe Opleiding voor de master Leiderschap is in 2012 aangevraagd bij de NVAO.

De te ontwikkelen master Toegepaste Psychologie wordt geïntegreerd in de nieuwe Master Active Ageing.

Minoren

De Hanzehogeschool Groningen bood in 2012 69 verschillende minoren aan, waar circa 1300 studenten aan deelnamen.

De hogeschool is aangesloten bij Kies Op Maat, een landelijk platform van instellingen voor hoger onderwijs. Dit platform telde in 2012 eenentwintig hogescholen en drie universiteiten, die zich inzetten om de onderlinge mobiliteit van studenten te bevorderen. Studenten van de deelnemende instellingen kunnen zonder extra kosten onderwijs volgen bij een andere Kies Op Maat-instelling. De Hanzehogeschool Groningen stelde binnen dit platform 56 minoren open voor studenten van elders. Hiervan maakten 118 studenten gebruik. 130 studenten van de Hanzehogeschool Groningen volgden elders een minor.

Associate degree

In 2012 is een Associate degree 'Projectleider Techniek' ontwikkeld en toegekend. Deze nieuwe Ad wordt vanaf september 2013 aangeboden binnen de bachelor Werktuigbouwkunde.

In totaal kent de Hanzehogeschool Groningen nu acht Ad's.

Inzet van ICT

In 2012 is de digitale toetsomgeving grondig herzien.

De ondersteuning van *blended learning* (de combinatie van 'gewoon' onderwijs en leren via digitale media) is verbeterd. Er zijn bijvoorbeeld veel flitscolleges beschikbaar gekomen, zijn korte illustratieve filmpjes die een aspect van de lesstof behandelen.

De mogelijkheden om digitaal samen te werken, ook met externe partijen, zijn verbeterd.

De digitale leer- en werkomgeving is toegankelijk gemaakt voor mobiele apparatuur via de app Blackboard Mobile Learn. In december 2012 had deze app al meer dan 10.000 unieke gebruikers.

DE JUISTE STUDENT OP DE JUISTE PLAATS

De Hanzehogeschool Groningen geeft op allerlei manieren voorlichting en advies aan toekomstige studenten, hun ouders en intermediairs. De hogeschool streeft daarnaast naar een goede aansluiting van voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs op de hbo-opleidingen. Zo onderhoudt zij contact met scholen voor voortgezet onderwijs en ROC's in de regio.

Platforms Aansluiting vo-hbo en Aansluiting mbo-hbo

Het platform Aansluiting vo-hbo is een regionaal samenwerkingsverband van de Hanzehogeschool Groningen en twintig regionale scholen voor voortgezet onderwijs. De VO-Raad honoreerde in 2012 een projectaanvraag van vier vo-scholen én de Hanzehogeschool Groningen om een doorlopende leerlijn Loopbaan Oriëntatie en Begeleiding (LOB) te bevorderen. Verder vond uitwisseling plaats tussen vo-docenten en docenten van de Hanzehogeschool Groningen in de economische sector. Het platform Aansluiting mbo-hbo is een samenwerkingsverband van de Hanzehogeschool Groningen en drie grote regionale opleidingscentra (ROC's). Het platform heeft in 2012 een bijdrage geleverd aan het landelijke project LOB in het kader van doorstroom mbo-hbo. Beide platforms samen hebben door middel van een studiemiddag Aansluiting kennisdeling georganiseerd voor medewerkers van de betrokken scholen.

Noordelijke samenwerking hbo en mbo

In 2012 hebben de vier hogescholen van het Sectorplan Noord en zeven mbo-instellingen in het Noorden een convenant gesloten om te komen tot succesvolle doorstroom van mbo naar hbo. De afspraken gaan vooral over de toelating tot het hbo en actieve keuzebegeleiding in het mbo. De gezamenlijke aanpak heeft tot doel de mbo'ers duidelijkheid te bieden en concurrentie tussen de hogescholen te voorkomen.

Schooldossiers

De bij de bovengenoemde platforms aangesloten scholen voor voortgezet onderwijs kregen in 2012 een zogeheten schooldossier met informatie over de studieresultaten van hun oudleerlingen. Deze scholen ontvangen ook informatie over hoe studenten de aansluiting tussen vooropleiding en hbo-opleiding hebben ervaren. Hiervoor neemt de Hanzehogeschool Groningen samen met vijf andere hogescholen de Aansluitingsmonitor af onder eerstejaarsstudenten.

Taalvaardigheden

Het project Taalvaardigheden richt zich op vergroting van de (basis)taalvaardigheid van instromende studenten. De schools werken daaraan met onder meer diagnostische startvaardigheidstoetsen voor Nederlands en Engels in het eerste studiejaar en een specifiek efficiëntieprogramma per school.

Samen werken aan Techniek

De schools in het technische domein zetten in 2012 programma 'Samen werken aan Techniek' op. Dit is een vervolg op het programma 'Focus op Techniek'. Het programma richt zich op het vergroten en kwalitatief verbeteren van de instroom. Ook wordt het werkveld meer betrokken bij de aansluitingsactiviteiten. De schools in het technische domein werken samen met de Pedagogische Academie. Via de technische belevingsruimte De Magneet en het Bètapunt Noord, een samenwerkingsverband van het hoger onderwijs, bedrijven en basisscholen, wordt geprobeerd zowel basisschoolleerlingen als hun leerkrachten te enthousiasmeren voor techniek. In 2012 maakten 220 mbo-studenten kennis met de technische en ICT-opleidingen van de Hanzehogeschool Groningen via de driedaagse HanzeXperience mbo.

ONDERSTEUNING EN FACILITEITEN VOOR STUDENTEN

Ondersteuning en begeleiding in 2012

- De Hanzehogeschool Groningen bereidt anderstalige hoogopgeleide cursisten samen met de Rijksuniversiteit Groningen en het Alfa-college voor op een studie in het hoger onderwijs. In september 2012 voltooiden 12 van hen de cursus en zijn er 8 doorgestroomd naar het hoger onderwijs.
- Studentendecanen hadden 6600 contacten met studenten, zowel persoonlijk als per e-mail. Dit is een toename ten opzichte van de 6400 contacten in 2011.
- Het Hanze Success Centre bundelt sinds 2010 alle opleidingsoverstijgende trainingen en cursussen voor studenten en biedt ook cursussen aan voor studieloopbaanbegeleiders. Er werden 41 trainingen en cursussen aangeboden voor studenten waaraan in totaal 530 studenten hebben deelgenomen.
- De samenwerking met Lentis is voortgezet waardoor studenten met psychische problematiek snel geholpen worden.
- De Permanente Adviescommissie voor het College van Bestuur inzake studeren met een functiebeperking adviseerde in 2012 onder meer:
  - Te laten onderzoeken wat de oorzaak is van het verschil tussen de ervaren en de feitelijke toegankelijkheid van informatie over studeren met een functiebeperking;
  - De Warme Overdracht te koppelen aan het systeem voor Customer Relationship Management;
  - De deskundigheid van studieloopbaanbegeleiders in het begeleiden van studenten met een functiebeperking te bevorderen met een specifiek scholingsprogramma;
  - Bij de schools uitdrukkelijk aandacht te vragen voor de registratie, opvang en begeleiding van eerstejaarsstudenten met een functiebeperking;
  - Het decanaat te faciliteren om de schools op maat te informeren en ondersteunen bij het terugdringen van belemmeringen voor studenten met een functiebeperking.
- De werkgroep van dove studenten SES (Signo Ergo Sum, ik gebaar dus ik besta), ondersteunt en adviseert studenten, studieloopbaanbegeleiders en docenten over de begeleiding van auditief beperkte studenten.
- De Hanzehogeschool Groningen werkt samen met een aantal vo- en mbo-instellingen aan 'warme overdracht' van studenten met een functiebeperking, te weten het Dr. Nassau College, het Zernike College en het Noorderpoortcollege. Dit betreft met name studenten met een functiebeperking in het autistisch spectrum.

Topsportregeling

De Hanzehogeschool Groningen heeft een goede topsportregeling. De hogeschool werkt op dit gebied samen met de Rijksuniversiteit Groningen en de ondersteuningsorganisatie TopsportNOORD. Deze aanpak geldt landelijk als *good practice* op het gebied van erkenning en stimulering van topsportende studenten.

De topsportregeling biedt faciliteiten die het de topsporters onder de studenten van de hogeschool makkelijker maakt sport en studie te combineren. Zij kunnen bijvoorbeeld het studierooster aanpassen en hebben toegang tot de sportaccommodaties van de hogeschool. Ook kunnen de sporters hulp krijgen van het lectoraat Sportwetenschap en het SportsFieldLab bij het optimaliseren van hun sportprestaties. Ze kunnen bovendien financiële ondersteuning aanvragen vanuit een speciaal daarvoor bedoeld fonds (FOS III, zie hieronder).

Het afgelopen jaar maakten 110 studenten van de topsportregeling gebruik. Zij studeerden aan 32 verschillende opleidingen en beoefenden 22 takken van sport. Twaalf topsporters studeerden in 2012 af, allen binnen vijf jaar.

De Hanzehogeschool Groningen en de Rijksuniversiteit Groningen richtten in 2012 samen op de ZernikeCampus een Olympische Wand in. De namen van alle Olympische deelnemers van beide onderwijsinstellingen hebben op deze wall of fame een plaats gekregen.

Financiële hulp aan studenten

De Hanzehogeschool Groningen kent verschillende regelingen voor financiële ondersteuning van studenten. Daarmee geeft de hogeschool invulling aan het wettelijk verplichte profileringsfonds. In 2012 zijn in totaal 328 aanvragen voor financiële ondersteuning binnengekomen. Ook is er een noodfonds dat geld beschikbaar stelt aan studenten in financiële nood. In 2012 zijn 8 aanvragen voor financiële ondersteuning uit het noodfonds binnengekomen.

Verdeling van de toekenningen over de verschillende fondsen:

	2012		2011	
	aantal	bedrag	aantal	bedrag
FOS I*	37	70.096	37	56.135
FOS II**	279	263.648	279	291.776
FOS III***	41	106.673	41	100.336

* FOS I: fonds voor studenten die als gevolg van overmacht studievertraging hebben opgelopen.

** FOS II: fonds voor studenten die bestuurlijke activiteiten verrichten en daar een financiële ondersteuning voor hebben aangevraagd.

***FOS III: fonds voor studenten die een erkende tak van topsport uitoefenen en daar een financiële ondersteuning voor hebben aangevraagd.

In alle gevallen betreft het studenten uit de Europese Economische Ruimte (EER), die de 27 EU-landen plus IJsland, Liechtenstein en Noorwegen omvat.

Faciliteiten

Sportcentrum

De Hanzehogeschool Groningen heeft met de Rijksuniversiteit Groningen een gezamenlijk sportcentrum. Het aantal personeelsleden dat daarvan gebruikmaakte, groeide in 2012 van 1600 naar 1850; het aantal studenten van 17.750 naar 18.500.

HanzeMediatheek

De HanzeMediatheek stelt een uitgebreide digitale en papieren collectie ter beschikking en maakt de publicaties van studenten en kenniscentra zowel intern als extern toegankelijk. In 2012 breidde de HanzeMediatheek in overleg met de Hanze kenniscentra en schools haar dienstverlening uit met:

- Practica informatievaardigheden als onderdeel van de training onderzoeksvaardigheden voor docenten.
- Inloopsprekuren voor informatie en advies.
- Ondersteuning bij het publiceren van onderzoeksoutput en scripties. In 2012 is daardoor het aantal publicaties vanuit de Hanzehogeschool Groningen in de HBO-Kennisbank en op Lectoren.nl verdubbeld tot 550.
- Aanschaf van het referentiesysteem RefWorks en internationale woordenboeken. Ook zijn papieren tijdschriften waar mogelijk vervangen door digitale exemplaren.

De CAST

In 2012 organiseerde en ondersteunde De CAST (Culturele Activiteiten voor Studenten) een breed scala aan culturele uitingen.

- Net als in eerdere jaren werden in 2012 (bijna) wekelijks lunchconcerten en diverse andere culturele activiteiten georganiseerd op verschillende locaties van de hogeschool.
- De activiteiten rondom de Nationale Studenten Enquête, NSE 2012, werden ondersteund met een *flashmob* van Dansacademie Lucia Marthas.
- Tijdens het 'Open Air Festival' in de KEI-week organiseerde De CAST de activiteit die door eerstejaars studenten het hoogst gewaardeerd werd: trouwen voor één dag bij de ambtenaar van de culturele stand.
- Het jaar werd afgesloten met een geslaagde editie van de Hanze-variant op 3FM Serious Request, het 'Hanze-huis'.

In 2012 nam De CAST een nieuw kantoor plus cultuurdesk in gebruik nabij haar cultuurcafé op de Zernike Campus.

INTERNATIONALISERING VAN ONDERWIJS

De Hanzehogeschool Groningen stelt zich ten doel internationaal herkend en erkend te worden als vooraanstaande aanbieder van praktijkgericht hoger onderwijs en een toonaangevend instituut voor toegepast onderzoek. Met haar internationaliseringsbeleid richt de Hanzehogeschool Groningen zich op het bieden van onderwijs dat studenten voorbereidt op het goed functioneren in een internationale omgeving.

Internationalisering van onderwijs in 2012

- De Hanzehogeschool Groningen organiseerde vier zogeheten Intensive Programmes (IP's): 'Innovative Music Practice in a European Context' (Prins Claus Conservatorium), 'The Island Festival' (Minerva Academie voor Popcultuur), 'Healthy Ageing in Europe' (Academie voor Verpleegkunde en Academie voor Sociale Studies), en 'Future for Authentic and Creative Entrepreneurs FACE' (Instituut voor Engineering). De hogeschool participeerde ook in IP's van Europese partnerinstellingen. Het Instituut voor Informatie- en Communicatietechnologie diende met succes een aanvraag in voor het Erasmus IP 'European Entrepreneur in a Digital World' dat voorjaar 2013 voor de eerste keer gehouden wordt.
- In mei/juni 2012 werd door een aantal schools in het economische domein voor de tweede keer de *summer school* 'Doing Business' in Europe georganiseerd, voor studenten van Amerikaanse en Canadese partnerinstellingen. 23 studenten van vijf partnerinstellingen namen hieraan deel.
- In maart 2012 werd voor de vierde keer een Erasmus *non-teaching staff week* georganiseerd, deze keer met het thema advisering en ondersteuning van studenten met problemen die de studievoortgang belemmeren.
- Het 'Intercultural Competence Learning Lab', ontwikkeld binnen de International Business School, is opgenomen op het 'Good Practices in Internationalisation Platform' van de NVAO. Op het platform presenteren Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijsinstellingen *peer-reviewed good practices* op het gebied van internationalisering. Ook de 'International Competence Matrix', ontwikkeld door stafbureau O&O in samenwerking met stafbureau P&O, werd door de NVAO erkend als een *good practice*.
- De bachelor International Business and Management Studies werd bij de visitatie in 2012 met een 'goed' beoordeeld op het bijzonder kenmerk Internationalisering. Naar verwachting zal de NVAO dit in 2013 bevestigen.
- De Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek sloot overeenkomsten met drie universiteiten in Indonesië.
- Het Instituut voor Engineering sloot een overeenkomst met Óbuda University in Boedapest, Hongarije.
- Drie studenten van de opleiding Facility Management kregen een beurs toegekend van de IFMA (International Facility Management Association). Het was voor het eerst dat dat gebeurde.

Buitenlandse studenten

In 2012 stonden 1907 buitenlandse bachelor- en masterstudenten ingeschreven bij de Hanzehogeschool Groningen, zowel bij Nederlandstalige als bij Engels- en Duitstalige opleidingen. Dit is 7,4% van de totale studentenpopulatie. De reguliere buitenlandse studenten kwamen vooral uit Europa: ruim 75% was afkomstig uit een Europees land. Bij de uitwisselingsstudenten lag dit met bijna 82% nog hoger.

De Hanzehogeschool Groningen richt zich in haar internationale werving op een aantal focusgebieden. In 2012 waren dat Duitsland, Groot-Brittannië, Oost-Europa (Bulgarije, Rusland, Oekraïne, Roemenië, Moldavië, Baltische staten), Indonesië en bepaalde regio's in China.

Herkomst reguliere buitenlandse studenten	2012		2011		2010		2009	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Duitsland	1090	57,15	1161	59,66	1106	62,00	1030	62,20
China	182	9,54	159	8,17	149	8,30	116	7,00
Oekraïne	75	3,93	77	3,96	73	4,10	46	2,80
Bulgarije	58	3,04	64	3,29	54	3,00	60	3,60
India	7	0,36	7	0,36	26	1,40	5	0,30
Polen	11	0,58	19	0,98	21	1,20	25	1,60
Roemenië	63	3,30	33	1,70	21	1,20	20	1,20
Indonesië	18	0,94	16	0,82%	14	0,80	23	1,40
Overig (ca 90 nationaliteiten)	403	21,13	410	21,07	321	18,00	330	19,90
Totaal	1907	100%	1946	100%	1785	100%	1655	100%

Voor instromende internationale studenten is er tweemaal een hogeschoolbrede Welcoming Day gehouden, in februari en september 2012.

De marketing werd in 2012 ondersteund door het Hanze Scholarship programma, waarbij instromende studenten kans maakten op een beurs van €3500 per jaar gedurende vier jaar. Een *International Student Team* ondersteunt de werving door contact te houden met aspirant-studenten onder meer via *social media*. Online was de Hanzehogeschool Groningen in 2012 te vinden via diverse relevante portals en directories, via de eigen website met onder meer een Chinees, een Russisch en een nieuw Bulgaars gedeelte, en via bijvoorbeeld Twitter, Facebook, VKontakta, en RenRen. De online middelen worden steeds meer ingezet om de offline activiteiten in de verschillende focuslanden te ondersteunen en te versterken. Verder heeft de hogeschool een sterk netwerk van agenten die in de focuslanden studenten werven en begeleiden.

Uitwisseling en stage

In 2012 daalde het aantal studenten dat voor stage naar het buitenland ging. Het aantal studenten dat naar het buitenland ging om een deel van hun studie bij een buitenlandse partner te doen, steeg daarentegen. De totale uitgaande mobiliteit daalde in 2012 ten opzichte van 2011. Het aantal inkomende uitwisselingsstudenten steeg in 2012 aanzienlijk, mede dankzij een uitbreiding van het aanbod aan Engelstalige programma's en programmaonderdelen.

Studie/stage	2012	2011	2010
Uitwisseling voor studie naar Nederland	588	497	467
Uitwisseling voor studie naar buitenland	523	478	476
Stage in buitenland	930	1015	860

Studenten van de Hanzehogeschool Groningen waaierden uit naar alle continenten. Tweederde van de studenten die in het buitenland gingen studeren kozen voor een Europese partnerinstelling. Europa is ook de meest voorkomende bestemming bij buitenlandse stages (ruim 47%). Daarnaast gingen ook significante aantallen studenten voor een stage naar de Nederlandse Antillen, Afrika, Zuidoost-Azië en Midden- en Zuid-Amerika.

KENNISOVERDRACHT EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

De Hanzehogeschool Groningen stelde in september 2012 het beleidsplan Ontwikkelings-samenwerking 2012 – 2015 vast. De focus ligt op extern gefinancierde projecten en op de Hanze University Foundation. Daarnaast geeft de hogeschool bij ontwikkelingssamen-werking aandacht aan onderwijs, onderzoek, personeelsbeleid en het aangaan van langetermijn relaties.

Hanze Centre for Development Cooperation

Het Hanze Centre for Development Cooperation (HCDC) is het expertisecentrum van de hogeschool op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Het afgelopen jaar ondersteunde dit centrum projecten in Tanzania, Mozambique, Zuid Afrika en Oeganda, onder meer:

- Versterken van de exportorganisatie IBUTTI in Tanzania door middel van trainingen en coaching.
- Implementatie van drie nieuwe curricula, opzetten van een kwaliteitssysteem en gender-beleid bij de UniZambe in Mozambique.
- Trainingen competentiegericht onderwijs aan verpleegkundeopleidingen in Tanzania.
- Training curriculumontwikkeling Civiele Techniek bij de Walter Sisulu University in Zuid Afrika.

In 2012 volgden veertig studenten van de Hanzehogeschool Groningen de minor International Aid and Development. Na een theoretische basis van twaalf weken gaan studenten acht weken naar een van de ontwikkelingslanden waar de hogeschool actief is. Behalve deze minorstudenten reisden er het afgelopen jaar 200 studenten af naar een ontwikkelingsland om daar stage te lopen of een studieonderdeel te volgen, vooral naar Zuid-Afrika, Suriname, Indonesië, India en Tanzania. Ook verwelkomt de hogeschool ieder jaar studenten uit ontwikkelingslanden. Elf studenten ontvingen in 2012 een volledige beurs van de Nederlandse overheid voor een masterstudie aan de Hanzehogeschool Groningen.

De Hanze University Foundation

De Hanze University Foundation richt zich op het bevorderen van beroepsonderwijs in ontwikkelingslanden door het sponsoren van organisaties en individuen. Het afgelopen jaar werden fondsen geworven bij bestuurders, medewerkers en studenten van de hogeschool en bij het Noord-Nederlands bedrijfsleven. In totaal kwam er een bedrag van €62.000 binnen waarmee aan docenten en studenten uit ontwikkelingslanden een extra kans geboden kon worden. In 2012 is de website van de Foundation volledig vernieuwd. Potentiële donoren kunnen nu in één oogopslag zien in welke landen en op welke wijze de gelden besteed worden.

De Hanze University Foundation financierde in 2012 onder meer:

- Een train-de-trainer programma van de stichting UNiTED in Kpando, Ghana;
- Het inrichten van een technische werkplaats van het Kaliro Technical Institute in Oeganda;
- Een training in het gebruik van echoapparatuur voor medewerkers van het Turinani Hosipital in Tanzania;
- Beurzen voor twee studenten van het North Coast Medical Training College, Kilifi, Kenia voor de opleiding tot basisarts.
- Beurs voor twee studenten van TSiBA Education, Zuid-Afrika, om drie maanden in Groningen stage te kunnen lopen.

4. PRAKTIJKGERICHT ONDERZOEK

- Kennisvalorisatie
- Resultaten praktijkgericht onderzoek
- Onderzoek rondom de strategische thema's
- Resultaten kenniscentra
- Kenniscentrum Arbeid
- Kenniscentrum CaRES
- Kenniscentrum Energie
- Kenniscentrum Kunst & Samenleving
- Kenniscentrum NoorderRuimte
- Kenniscentrum Ondernemerschap
- Internationalisering van onderzoek

4 Praktijkgericht onderzoek

KENNISVALORISATIE

De Hanzehogeschool Groningen wil de belangrijkste partner zijn van bedrijven in Noord-Nederland op het gebied van praktijkgerichte kennis en daarmee fundamenteel bijdragen aan de regionale kenniseconomie. Praktijkgericht onderzoek is intensief verbonden met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in de regio; onderzoeksprojecten zijn gebaseerd op concrete vragen uit de beroepspraktijk. Kennisvalorisatie is het belangrijkste doel van het praktijkgerichte onderzoek: het creëren van maatschappelijke waarde uit kennis die vorm krijgt in innovatieve oplossingen voor maatschappelijke problemen. Deze oplossingen leiden tot vernieuwing in de beroepspraktijk en tot nieuwe producten en diensten.

Energie en Healthy Ageing zijn in Noord-Nederland (en in toenemende mate ook internationaal) inhoudelijke speerpunten waaraan bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen zich verbinden. De Hanzehogeschool Groningen sloot hier al eerder bij aan en koos deze thema's als zwaartepunten in haar praktijkgericht onderzoek. Alle kenniscentra leveren hier hun bijdrage leveren. Deze zwaartepunten worden ondersteund door het accent dat we hogeschoolbreed leggen op ondernemerschap en excellentie.

De Hanzehogeschool Groningen is in 2012 gestart met het project 'Effectmetingen': het meetbaar en zichtbaar maken van innovatie en valorisatie. De Hanzehogeschool geeft hiermee invulling aan haar positionering zowel nationaal als internationaal. Hiermee maken we zichtbaar welke maatschappelijke bijdrage wordt geleverd, bij de Hanzehogeschool Groningen een van de belangrijkste meetpunten voor valorisatie.

RESULTATEN PRAKTIJKGERICHT ONDERZOEK

Het praktijkgerichte onderzoek van de Hanzehogeschool Groningen vindt plaats vanuit zes kenniscentra, waarin de krachten van alle lectoraten en schools zijn gebundeld:

1. Kenniscentrum Arbeid
2. Kenniscentrum CaRES (Care, Rehabilitatie Educatie en Sport)
3. Kenniscentrum Energie
4. Kenniscentrum NoorderRuimte
5. Kenniscentrum Kunst & Samenleving
6. Kenniscentrum Ondernemerschap

Onderzoeksinzet

	2012	2011	2010
Lectoren	47	34	30
Promovendi	84	68	57
Studenten	1616	929	729
Publicaties	196	141	120

NB aantal lectoren op 31-12 van het betreffende jaar, overige cijfers over het voltooide studiejaar.

In 2012 werden negen nieuwe lectoraten ingesteld:

- Image in Context bij het Kenniscentrum Kunst & Samenleving;
- Energy & Law bij het Kenniscentrum Energie;
- Netintegratie bij het Kenniscentrum Energie;
- Maatschappelijk Vastgoed bij het Kenniscentrum NoorderRuimte;
- Healthy Lifestyle, Ageing and Health Care bij het Kenniscentrum CaRES;
- Kind, taal en ontwikkeling bij het Kenniscentrum CaRES;
- Analysetechnieken van Praktijkgericht Onderzoek bij het Kenniscentrum CaRES;
- Media & User Experience bij het Kenniscentrum Ondernemerschap;
- Marketing/Marktgericht ondernemen bij het Kenniscentrum Ondernemerschap.

Promotieonderzoek door docenten

De Hanzehogeschool Groningen stimuleert het doen van onderzoek door haar docenten. Jaarlijks kunnen structureel tien docenten een beroep doen op de interne subsidieregeling die hen in staat stelt om gedurende vier jaar twee dagen per week aan een promotieonderzoek te werken. Promotietrajecten moeten passen in de onderzoekslijnen van de lectoraten en de kenniscentra en aansluiten op de strategische speerpunten van de hogeschool. De promovendus wordt begeleid door een promotor van een universiteit; een lector van de Hanzehogeschool Groningen doet de dagelijkse begeleiding. In 2012 maakten zeventig docenten van deze regeling gebruik. Afgelopen jaar zijn twee van hen gestopt. Drie docenten promoveerden in 2012.

In 2012 werden 44 promovendi begeleid door een promotor verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen. Een Convenant met de Rijksuniversiteit Groningen voorziet voor maximaal twintig van deze promovendi in een derde onderzoeksdag per week. Deze regeling is in 2012 geëvalueerd. De uitkomsten waren positief. De gemiddelde promotieduur van docenten van de Hanzehogeschool Groningen blijkt tot dusverre nauwelijks langer dan van andere promovendi bij de Rijksuniversiteit Groningen.

Om jonge talentvolle onderzoekers aan de hogeschool te binden, stelde de Hanzehogeschool Groningen in 2011 eenmalig middelen beschikbaar om twaalf jonge promovendi een arbeidsovereenkomst aan te bieden voor de duur van hun onderzoek. De bedoeling is dat zij na hun onderzoek doorstromen naar een onderwijsfunctie. In 2012 zijn drie jonge promovendi gestart.

In BIJLAGE IV vindt u een overzicht van lopende promotieonderzoeken die vanuit bovengenoemde regelingen mogelijk worden gemaakt.

Praktijkgericht onderzoek op het gebied van Energie in 2012

Het Kenniscentrum Energie is het brandpunt van onderzoek naar duurzame energie binnen de Hanzehogeschool Groningen. Elf promovendi zijn bezig met energie-gerelateerde onderzoeken. Ook in andere kenniscentra (met name het Kenniscentrum NoorderRuimte en het Kenniscentrum Ondernemerschap) lopen onderzoeken waarbij duurzame energie een rol speelt.

De Hanzehogeschool Groningen verwierf in 2012 subsidies voor twee grote onderzoeksprojecten:

- 'I-Balance' richt zich op het decentraal in evenwicht brengen van vraag en aanbod van energie met speciale aandacht voor de inzet van hernieuwbare vormen van energie. Vervolg op Flexines, gericht op marktrijp maken van resultaten.
- 'I-Share' legt de nadruk op het betrekken van de maatschappij bij de energiesector.

Praktijkgericht onderzoek op het gebied van Healthy Ageing in 2012

De omvang van het praktijkgericht onderzoek bij de Hanzehogeschool Groningen op het terrein van Healthy Ageing is in 2012 opnieuw toegenomen.

Healthy Ageing vormt een belangrijk onderwerp binnen vijf kenniscentra en twintig lectoraten. Achttien onderzoekers doen promotieonderzoek met Healthy Ageing als onderwerp en 75 onderzoekers zijn actief op dit gebied. Het onderzoek kent verschillende invalshoeken, onder meer zorg, welzijn, sport, voeding, eHealth, arbeid, wonen, kunsten, medische technologie en ondernemerschap.

De Hanzehogeschool Groningen werkte in 2012 aan de volgende grote onderzoeksprojecten op het gebied van Healthy Ageing:

- Samen met Hogeschool Van Hall Larenstein werkte de Hanzehogeschool Groningen in 2012 aan diverse onderzoeken binnen het project 'Food Circle for Healthy Ageing'. Dit is onderzoek naar gezonde voeding, voor Innexus (een cluster mkb-bedrijven in de voedingsmiddelentechnologie) en Avebe.
- In 2012 ging het project 'Intervention Research on Health Literacy among the Ageing Population' (IROHLA) van start. Bij dit project zijn ook het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie NIGZ, het Universitair Medisch Centrum Groningen UMCG, de Rijksuniversiteit Groningen en elf partners uit verschillende Europese landen betrokken.
- Er lopen drie RAAK-projecten op gebied van Healthy Ageing: 'Zorg voor het welzijn van ouderen', 'Ouderen en Muziek' en 'Zorgarbeidsinnovatie'.

Praktijkgericht onderzoek op het gebied van Ondernemerschap in 2012

Het Kenniscentrum Ondernemerschap van de Hanzehogeschool Groningen voerde in 2012 meerdere grote onderzoeksprojecten uit.

Het project 'Versterking Ondernemerschap Toeristische en Recreatieve Sector' in Noord-Nederland draait om vernieuwing bij toeristische ondernemingen rond de thema's ondernemerschap, innovatie, internetmarketing en gebruik van sociale media. Binnen het project 'Sociaal in het Bestek', waarin nauw wordt samengewerkt met het Kenniscentrum Arbeid van de hogeschool, worden richtlijnen ontwikkeld voor het mkb om effectief in te schrijven op aanbestedingen vanuit het principe van *social return*. Verder nam het Kenniscentrum Ondernemerschap onder meer deel aan projecten rond de toepassing van ICT in bedrijfsvoering en innovatie en aan 'Flexiheat', waarin wordt gewerkt aan innovatieve businessmodellen voor het beheer van warmtenetten.

Daarnaast is in 2012 gewerkt aan vier internationale projecten binnen het 'Interreg IVB North Sea Region Programme':

1. Het project 'Improving Transport and Accessibility by new Communication Technologies' (ITRACT) richt zich op efficiënte en gebruiks- en omgevingsvriendelijke transportnetwerken in de North Sea Region. Vanuit de Hanzehogeschool Groningen voeren het Instituut voor Informatie- en Communicatietechnologie, het Kenniscentrum Ondernemerschap en het Kenniscentrum NoorderRuimte dit project samen uit. Partners zijn onder meer de Rijksuniversiteit Groningen, University of Stavanger (Noorwegen), University of Karlstad (Zweden), Jade Hochschule (Duitsland), Rogaland County Council (Noorwegen), Värmlandstrafik (Zweden), Gemeente Oldambt; Metro (Engeland), Shuttle Drive en het OV-bureau Groningen Drenthe.
2. 'Opening Up' richt zich op het inzetten van sociale media voor een betere dienstverlening aan burgers. Het betreft een INTERREG-project waarvoor de gemeente Groningen een subsidie heeft ontvangen. Het lectoraat International Business van de Hanzehogeschool Groningen voert een behoefteninventarisatie uit en ontwikkelt de *social media*-omgeving waarin ondernemers, overheden en onderwijsinstellingen gaan samenwerken. Samenwerking met onder meer Intercommunale Leiedal (België), Høje-Taastrup Municipality (Denemarken), gemeente Groningen, Karlstads Kommun (Zweden), Municipality of Kristiansland (Noorwegen), Porism Ltd (Engeland), Lessius Mechelen (België), Regiopolitie Groningen.
3. Het project 'Digital Agenda for the North Sea' (DANS) sluit aan bij de 'Digitale Agenda voor Europa' (DAE) en verbindt drie projecten in de Noordzee-regio: 'Creative City Challenge' (CCC), 'Smart Cities' en 'E-CLIC'. Samenwerking met de Hamburg University of Applied Sciences (penvoerder), Intercommunale Leiedal, Kortrijk (België), County Administrative Board of Värmland, Karlstad (Zweden), Porism Ltd, London (Groot-Brittannië), Breitband Büro des Bundes/Agency of Technology and Networking (AteneKOM). Berlijn (Duitsland) en diverse andere internationale partners.
4. 'Het project 'e-Inclusion in Ageing Europe' (iAge) stelt zich ten doel om ouderen zo lang mogelijk actief te houden. ICT speelt hierbij een belangrijke rol. Het Kenniscentrum Ondernemerschap van de Hanzehogeschool Groningen draagt bij aan onderzoeken naar arbeidsparticipatie met ICT-ondersteuning. Partners zijn penvoerder provincie Drenthe, het Zorg Innovatie Forum, de gemeente Hardenberg en kennisinstellingen en overheden in Duitsland, Denemarken, Noorwegen, Schotland en België.

RESULTATEN KENNISCENTRA

Kenniscentrum Arbeid

Afgeronde projecten in 2012

Afgerond project	Externe partners	Impact
<p>Co-makership Leven Lang Leren Ontwikkelen van praktijkgerichte adviezen voor zowel kennisinstellingen als bedrijfsleven om Leven Lang Leren te versterken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerkende Bedrijven Eemdelta • Seaports Xperience Center • Taskforce Technologie Onderwijs Arbeidsmarkt Groningen-Eemdelta • SER Noord-Nederland • Kamer van Koophandel Noord-Nederland • MKB-Noord 	<p>Tijdige(r) en adequate beleidsontwikkeling van bedrijven en samenwerkingsverbanden om de personeelsvoorziening kwantitatief en kwalitatief op peil te houden.</p>
<p>Capaciteitsmanagement in het agrarisch mkb Kenniscreatie en kennis-circulatie op het gebied van capaciteitsmanagement in de agrarische sector.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • STIGAS, de preventiedienst voor agrarische en groene sectoren 	<p>Betere (en beter onderbouwde) keuzes inzake capaciteitsmanagement in het agrarisch mkb</p>
<p>Zorgarbeidsinnovatie Vergroten van het handelingsrepertoire van zorgprofessionals op het gebied van duurzame inzetbaarheid en overdrachten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zorg Innovatie Forum, Netwerk Zorgarbeidsinnovatie • Zorggroep Meander • Ommelander Ziekenhuis Groep 	<p>Tussentijdse resultaten 2012: ‘Professionalisering door de professional’: senioren begeleiden junioren naar het niveau van competente uitvoering van de desbetreffende taak (m.b.v. een instrument op maat voor competentie management in de zorgsector) Reduceren werkdruk en verbeteren kwaliteit dienstverlening (m.b.v. een instrument op maat voor het reduceren van werkdruk in de zorgsector).</p>

Kenniscentrum Arbeid

Co-creatie leidt tot innovatieve HRM-aanpak bij DUO

Leeratelier voor studenten én medewerkers

Vergrijzing, ontgroening: veel organisaties zien de toekomst met angst en beven tegemoet. Zullen ze op termijn nog wel voldoende personeel kunnen aantrekken? Het kenniscentrum Arbeid ontwikkelde samen met de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) een zogeheten Leeratelier. Een leerwerkplaats bij de klant, waar studenten begeleid worden bij interessante stages en afstudeeropdrachten én waar medewerkers enerzijds hun kennis en ervaring uitdragen en anderzijds zelf ook geschoold worden.

‘DUO krijgt minder middelen, maar ze moeten wel meer doen. Dat betekent dus dat ze moeten innoveren en hun processen moeten optimaliseren. Tegelijkertijd zien ze een krappe arbeidsmarkt aankomen, waarin ze moeten vechten om jong talent op hbo-niveau.’ Projectleider Merel Hennink zet in een paar zinnen de problematiek neer waarmee DUO aanklopte bij de Hanzehogeschool Groningen. In eerste instantie dacht DUO alleen aan het binnenhalen van meer studenten voor stages en onderzoeksopdrachten, vanuit de gedachte dat een deel van hen daarna bij DUO zou blijven hangen.

Hennink: ‘Hartstikke leuk dat ze met die vraag bij ons kwamen. Maar zou natuurlijk nog veel leuker zijn als we er meerwaarde aan kunnen verbinden voor zowel DUO als de Hanzehogeschool Groningen.’ Al gauw kwam op tafel dat de instroom van jong talent niet het enige onderwerp zou moeten zijn. Ook de doorstroom en de uitstroom van medewerkers verdienen aandacht. ‘Hoe zorg je in een veranderende organisatie dat je mensen de flexibiliteit en de competenties hebben om optimaal te blijven functioneren? En als er veel oudere medewerkers met pensioen gaan, hoe behoud je dan hun kennis voor je organisatie?’ Doordenkend leidde dit tot een integrale aanpak, waarin de hele in-, door- en uitstroom bekeken werd, dus niet alleen stages en afstudeeronderzoeken, maar ook scholing van medewerkers, aansluitend bij de gedachte van Leven Lang Leren.

Onder leiding van lector Flexicurity Harm van Lieshout en met twee partners vanuit DUO ontwikkelde Hennink het Leeratelier. ‘Dit was een echte co-creatie. We hebben het plan voor het Leeratelier in een half jaar tijd ontwikkeld. Dat was hard werken en het lukte omdat we een heel leuk team hadden. We stimuleerden elkaar in ons enthousiasme, we hadden een gezamenlijke droom. Aan het eind hebben we het voorstel gezamenlijk gepresenteerd aan de directie van DUO.’ Inmiddels draait het Leeratelier en kan de Hanzehogeschool Groningen in 2013 convenanten met DUO en nog een aantal andere grote werkgevers in de regio afsluiten waarin een dergelijke brede samenwerking voor langere tijd wordt afgesproken. Hennink hoopt dat het idee nog vaker toegepast zal worden, en dan bijvoorbeeld ook voor het mkb, of voor een groepje bedrijven in een bepaalde sector. ‘Onderwijs is onze belangrijkste prioriteit, maar dat kan heel goed op de werkplek plaatsvinden! En docenten worden er beter van als ze opdrachten doen voor het werkveld en die meenemen in het onderwijs. Dit is goed voor DUO, het is goed voor de regio én het is goed voor de Hanzehogeschool.’

*De ontwikkeling van het Leeratelier is een van de projecten die beschreven wordt in de in 2012 verschenen bundel **Co-makership rond Leven Lang Leren in het hbo** onder redactie van lector Harm van Lieshout. De bundel is de neerslag van het toegepaste onderzoeksprogramma onder dezelfde noemer van het lectoraat Flexicurity, dat deel uitmaakte van het inmiddels afgesloten programma Leven Lang Leren van de Hanzehogeschool Groningen. www.hanze.nl/comakership*

Afgerond project	Externe partners	Impact
<p>Wmo Werkplaats 2009 – 2012 Stimuleren en ondersteunen van mensen met psychische en/of psychosociale problematiek bij maatschappelijke participatie. Focus op eigen verantwoordelijkheid en aanboren van het eigen sociale netwerk en daarna pas zorg en hulpverlening.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Groningen, MJD • Gemeente Groningen, Stichting Huis • Gemeente Menterwolde, Community Support • Gemeente Midden-Drenthe, GGZ en Welzijn Midden-Drenthe • Gemeente Tynaarlo, Promens Care • STAMM CMO 	<p>Beschrijving en evaluatie van vijf innovatieve Wmo-praktijken. Zicht op de benodigde competenties voor medewerkers en vertaling naar onderwijsmodulen. De Wmo-Werkplaats kreeg financiering voor een tweede fase toegekend door het ministerie van VWS en de participerende instellingen en gemeenten.</p>
<p>Andere tijden in onderwijs en opvang Kennisuitwisseling over de invoering van andere schooltijden en de ontwikkeling van brede kindcentra.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kinderopvangfonds • Initiatiefgroep Andere tijden in onderwijs en opvang • Universiteit Utrecht • Universiteit van Amsterdam • Kohnstamm Instituut • Inholland • Rijksuniversiteit Groningen • Landelijk Steunpunt Brede Scholen • Drieluik • Diverse scholen en ondersteuningsinstellingen 	<p>Meer kwaliteit en rust in de dagindeling van kinderen, ouders, leerkrachten en pedagogisch medewerkers. Uitdragen van goede praktijkvoorbeelden en kennisdeling. Project en boekje voldeden aan de behoefte en vraag vanuit de markt. Er was zoveel vraag naar bijdragen van de lector die aan dit project verbonden was, dat niet alle verzoeken konden worden gehonoreerd.</p>
<p>HBO boek “Werken in de brede school. Een pedagogische benadering.” Biedt handvatten aan (toekomstige) leraren, pedagogisch medewerkers en sociale professionals in de brede school. Zij moeten in toenemende mate samenwerken met de omgeving die bestaat uit ouders, instellingen, de kunst- en cultuursector, en andere scholen. Zodoende hebben deze professionals nieuwe competenties nodig.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nederland Jeugdinstituut • Kenniscentrum Taalontwikkeling aan de Hogeschool Rotterdam 	<p>Boek wordt zowel in bacheloronderwijs Pedagogische Academie als in de master Pedagogiek van de Hanzehogeschool Groningen als standaard leerboek gebruikt. Ook andere Pedagogische Academies zijn van plan het boek op te nemen in het programma.</p>
<p>Bijdrage kijkwijzer ten behoeve van de ontwikkeling van kindcentra</p>	<ul style="list-style-type: none"> • APS onderwijsadviesbureau 	<p>Ondersteuning bij ontwikkeling kindcentra.</p>

Afgerond project	Externe partners	Impact
<p>Logopedische aanpak auditieve verwerkingsproblemen Financier: RAAK Publiek</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nederlandse Vereniging voor Logopedie & Foniatrie • Logopedisten en spraak- en taalpathologen (n=338) voornamelijk via AVP-Community op Taalexpert.nl • Rijksuniversiteit Groningen • Radboud Universiteit Nijmegen • Okergroep • Lectoraat Logopedie Hogeschool Utrecht • Audiologisch centrum Zwolle • Afdeling KNO, UMCG • Koninklijke Aurisgroep Rotterdam • Audiologisch Centrum Leeuwarden 	<p>Diverse producten en resultaten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vorming van een professionele community in zowel Nederland als België. • Symposium over de resultaten van het project. • Interim Dutch Position Statement Auditory Processing Disorders in children. • App: Scolin (scorelineaal voor vergelijken van testcores). • Landelijk overzicht van de werkwijze rond diagnostiek, verwijzingen en vervolgtrajecten van kinderen met AVP.

Studente legt basis voor betrouwbaar meten van lichaamssamenstelling

Hoe fit zijn ernstig gehandicapte mensen?

Mensen met meervoudige beperkingen bewegen als gevolg van hun handicaps vaak extreem weinig. Hoe fit zijn ze eigenlijk, en hoe kun je dat meten? Dat is bij deze doelgroep niet eenvoudig vast te stellen. Studente Voeding en Diëtetiek Thamar Top deed onderzoek naar een bruikbare manier om de lichaamssamenstelling van deze mensen te meten.

De verhouding van vet en spieren, de lichaamssamenstelling, is een van de aspecten van fitheid. De gebruikelijke manier om die verhouding vast te stellen, is het meten van een huidplooi. Dat werkt niet goed bij mensen met meervoudige beperkingen, want zij begrijpen de instructies niet en bovendien is het een onaangename ervaring voor ze. Thamar mat de lichaamssamenstelling van dertig bewoners van Koninklijke Visio De Brink in Vries met een heel zwak stroompje tussen handen en voeten. 'Daar voel je niets van. Bovendien deed ik de meting terwijl de bewoner gewoon in zijn eigen bed lag. Er was ook een begeleider bij, dus het was een heel veilige situatie.' Ze toonde aan dat deze metingen wél een betrouwbaar resultaat opleveren. Wat de meetresultaten precies zeggen over de fitheid moet nog verder worden onderzocht.

Bij De Brink is de laatste jaren steeds meer aandacht gekomen voor de fitheid van de bewoners. Er wordt gezond gegeten en elke bewoner heeft een individueel 'beweegplan'. Daardoor hebben veel minder bewoners overgewicht dan vroeger. Ze hebben ook minder fysieke klachten en kunnen beter meedoen aan dagelijkse dingen als aankleden, tandenpoetsen of eten. Fitheid is dus van groot belang voor de gezondheid en het welzijn van deze doelgroep. 'Mijn onderzoek sluit aan bij de wens om *evidence based* te werken. Je wilt bijvoorbeeld kunnen meten of iemand fitter is geworden als gevolg van een interventie', zegt Thamar. Haar onderzoek valt onder de onderzoekslijn van lector Aly Waninge binnen Kenniscentrum CaRES, die zich richt op participatie en gezondheid van mensen met een ernstige verstandelijke en visuele beperking.

Thamars onderzoek draaide om het vinden van een goede meetmethode, niet om wat er precies uit de metingen kwam. Toch durft ze heel voorzichtig wel iets te zeggen over wat ze aantrof. Haar meetresultaten duiden er namelijk op dat sommige bewoners die als je naar hun gewicht en lengte kijkt in principe een goede BMI hebben, toch een ongunstige verhouding van vetmassa en spieren laten zien. 'Juist doordat meervoudig gehandicapte mensen zo weinig bewegen, hebben ze weinig spiermassa.' Dat zou kunnen betekenen dat de BMI bij deze doelgroep anders beoordeeld moet worden.

Thamar scoorde ondertussen al een paar prijzen met haar scriptie, waaronder de Menzis Transparante Zorgprijs. Op dit moment doet ze met dezelfde meetmethode onderzoek naar de gezondheid van ouderen. Ze overweegt om na afronding van haar studie aan de Hanzehogeschool Groningen een master Voeding en Gezondheid te volgen aan Wageningen University. www.hanze.nl/transparantezorgverlening

Kenniscentrum Energie

Afgeronde projecten in 2012

Afgerond project	Externe partners	Impact
<p>Flexines Dit project ontwikkelt ICT die individuen ondersteunt bij het maken van keuzes op de energiemarkt en bij het gebruik van apparatuur. Energieaanbod en -vraag komen bij elkaar af door apparaten en meerdere gebruikers met elkaar te laten communiceren. Zo worden energiestromen efficiënt, economisch optimaal en afgestemd op de normen en wensen van gebruikers bestuurd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ECN • Gasunie • TNO-ICT • Icopal • Energy Valley • gemeente Groningen • provincie Groningen • Europese Unie • ministerie van Economische Zaken • Rijksuniversiteit Groningen	<p>Er is een prototype van een Energie Management Systeem ontwikkeld. Dit systeem past de energievraag in een woning aan op basis van de beste prijs. Daarin is rekening gehouden met gebruikscomfort, slim gebruik van ICT in combinatie met energie en aanpassingen aan apparatuur in de woning.</p> <p>Het vervolg van Flexines is I-Balance. Dit project werd in 2012 gehonoreerd en richt zich op het marktrijp maken van de resultaten.</p>

Kenniscentrum Energie

Co-innovatie op het gebied van duurzame energie

Windmolens en zonnepanelen op ZernikeCampus

Bouwen aan een duurzame energievoorziening voor de toekomst. Dat is kortweg waar het Energy Transition Center, kortweg EnTranCe, voor staat. Wie over de Zernikelaan fietst, ziet sinds een paar maanden een rijtje containers en een aantal windmolens op een omheinde kavel staan. Wat gebeurt er allemaal achter dat hoge hek? Rolf Velthuys legt uit. Hij is projectleider van I-Balance, een van de eerste onderzoeksprojecten binnen EnTranCe.

EnTranCe is niet alleen die fysieke onderzoekslocatie, zegt de projectleider. 'Het is ook een visie, en het is een forum voor open co-innovatie. Onze visie is dat we toe moeten naar decentrale opwekking van energie, bijvoorbeeld met zonnepanelen en windmolens.' Het project is een initiatief van het Kenniscentrum Energie van de Hanzehogeschool Groningen samen met BAM Infra, GasTerra, Gasunie en Imtech. Ook andere bedrijven, organisaties en kennisinstellingen kunnen de faciliteiten huren als ze samen met andere partijen in een proces van open innovatie nieuwe producten en diensten willen ontwikkelen.

EnTranCe beschikt over een infrastructuur voor gas en elektriciteit en natuurlijk een ICT-netwerk. Een van de eerste onderzoeksprojecten is I-Balance. Een aantal bedrijven en de Hanzehogeschool Groningen zoeken uit hoe je lokale energieproductie in balans kunt brengen met lokale energieconsumptie. Ook de stichting Hooghalen Duurzaam heeft een belangrijke inbreng in het project. Dit Drentse dorp streeft ernaar om in 2020 energieneutraal te zijn, dat wil zeggen evenveel energie te produceren als er verbruikt wordt.

'Zonnepanelen en windmolens zijn oncontroleerbare bronnen. Ze produceren energie als de zon schijnt dan wel als er wind is. Dat kun je niet sturen. Je hebt daarnaast dus een aanvullende controleerbare energiebron nodig voor de momenten dat je consumptie hoger ligt dan de hoeveelheid energie die je produceert.' In de containers van EnTranCe staan nu tien zogeheten brandstofcellen, beschikbaar gesteld door GasTerra. Velthuys: 'Voor GasTerra is het interessant om te kijken of dit soort apparaten in de toekomst een rol kan spelen. Ze willen inzetten op duurzaamheid maar het kan ook een goede business case voor ze worden.' De gasgestookte brandstofcellen kunnen voor pakweg vijf huishoudens aanvullende stroom leveren. Ze hebben een hoog rendement, een lage CO₂ uitstoot, en de geproduceerde energie hoeft niet getransporteerd te worden. Dat laatste helpt mee om het probleem van het bijna overbelaste elektriciteitsnet in Nederland op te lossen.

EnTranCe onderzoekt allerlei aspecten die meespelen in het bewerkstelligen van een balans tussen consumptie en productie. Hoe zien bijvoorbeeld de echte consumptiepatronen eruit? Tientallen huishoudens in Hooghalen gaan meehelpen dat in kaart te brengen door hun verbruiksgegevens aan te leveren. Ook leggen onderzoekers de brandstofcellen onder de loep: hoe snel starten ze op, hoeveel energie leveren ze precies en met welk rendement? Wie vraagt naar de optimale balans moet zich ook afvragen wat 'optimaal' eigenlijk betekent. 'Wil je onafhankelijk zijn? Wil je geld verdienen? Of gaat het je puur om de duurzaamheid?' Al deze verschillende onderzoeksthema's kunnen alleen beantwoord worden met inzet van uiteenlopende disciplines. 'Dat is ook helemaal de gedachte van het Kenniscentrum Energie', zegt Velthuys. 'We maken een blokkendoos van kennis en daarmee gaan we slimme dingen doen.' www.hanze.nl/entrance

Kenniscentrum Kunst & Samenleving

Afgeronde projecten in 2012

Afgerond project	Externe partners	Impact
Ouderen en Muziek	<ul style="list-style-type: none"> • Zeventig muziekdocenten uit Groningen, Friesland en Drenthe • Cultuurnetwerk Nederland (CNL) • Stedelijke Muziekschool Groningen • Een groot aantal oudere leerlingen.	Het versterken van een specifieke (groei)markt in de muziekeducatie: de praktijk van instrumentale en/of vocale muziekles aan ouderen; Kennis over lesgeven aan ouderen doorgegeven aan muziekdocenten. Bijdrage aan persoonlijke ontwikkeling van muziekdocent en oudere leerling. Bijdrage aan het welzijn en de fysieke en cognitieve vermogens van ouderen.
Onderzoeksarena's Drie bijeenkomsten over grote onderzoeksthema's op het gebied van kunstonderwijs.	<ul style="list-style-type: none"> • Rijksuniversiteit Groningen • NHL Hogeschool • Noord Nederlands Toneel (NNT) • Kunstfactor • Virtueel Platform • Hogeschool der Kunsten Utrecht • Rietveld Academie • Diverse kunstenaars	Opbouwen van relatie met buitenschools kunstonderwijs op het gebied van onderzoek in de opleiding. Aanscherping van de onderzoeksthema's. Bijdrage aan de profilering van kunsteducatieonderzoek in het Noorden.
Creatieve Workshops met ouderen	<ul style="list-style-type: none"> • Zorg- en buurtcentra in Groningen, Friesland en Drenthe: Pelsterhof en Veldspaat te Groningen, Huylckenstein te Bolsward, Nij Stapert te Wommels, De Weyert te Dwingeloo, De Dilgt te Haren en Woonzorgcentrum Saxenoord te Franeker • Diverse gerenommeerde musici • Ouderen uit de drie noordelijke provincies.	Inzicht in diverse rollen en activiteiten van de workshopleider, nieuw beroepsprofiel. Kennis over creatieve muziekworkshops met ouderen in verzorgingstehuizen in het algemeen. Bijdrage aan het welzijn van bewoners, bezoekers en personeel van verzorgingstehuizen.

Kenniscentrum Kunst & Samenleving

Promotieonderzoek naar interventiekunstenaars

De waarde van kunst

Kunst, dan denk je al gauw aan een schilderij, een sculptuur of een klassieke compositie. Maar kunst kan ook iets heel anders zijn: een ingepakte brug van Christo, een geslaagde satire of een project op Facebook. Thuur Caris, onderzoeker bij het kenniscentrum Kunst & Samenleving, doet onderzoek naar zogeheten situatiekunst, kunst waarbij de relatie met de omgeving deel uitmaakt van het kunstwerk.

Denk aan Christo met zijn grote inpakprojecten. Of de Yes Men: politieke activisten die in New York alle exemplaren van de New York Times vervingen door kranten waar alleen goed nieuws in stond – waarna de aandelenkoersen zakten! Zelf organiseerde Caris ooit met kunstenaarscollectief Pavlov (waar hij nog altijd deel van uitmaakt) een tocht door de stad Groningen waarbij de deelnemers dwars door woningen, tuinen, een parkeergarage, het gewelf onder een brug en nog veel meer meestal ontoegankelijke plekken wandelden, en zo de stad op een heel andere manier beleefden.

‘Traditionele kunst is naar binnen gericht, daarbij gaat het om de relaties tussen de vormelementen. Situatiekunst componeert de hele situatie, dus ook de externe relaties met de fysieke en sociale omgeving.’ Een mooi beeld of een landschap in olieverf is een handelsobject. Het verdienmodel is het verkopen van een kunstwerk voor zo veel mogelijk geld. Situatiekunst is iets heel anders en het levert ook andere opbrengsten op. Caris inventariseerde welke dat kunnen zijn. ‘Dan kom je bijvoorbeeld op kennis, innovatie, identiteit, sociale samenhang of zelfs gezondheid.’ Caris volgt voor zijn proefschrift kunstenaars in de Benelux en aan de oostkust van de Verenigde Staten. Hoe pakken deze mensen het aan, wat is hun doel en wat levert hun kunst op – voor de samenleving én voor de kunstenaars zelf? Caris wil daarmee in kaart brengen welke manieren er zijn om als kunstenaar van je werk te leven op een andere basis dan het verkopen van een kunstwerk als handelswaar.

‘De spoeling voor kunstenaars is dun. Er zijn maar heel weinig autonome kunstenaars die van de verkoop van hun werk kunnen leven – en dat duurt dan meestal ook nog maar een paar jaar. Ze moeten dus hoe dan ook een andere positie zoeken, zich bewust zijn van andere mogelijke opbrengsten van hun kunst waar ze op een andere manier een inkomen uit kunnen halen.’ Caris is docent aan de Minerva Academie voor Popcultuur in Leeuwarden. Daar begeleidt hij studenten die het liefst voltijs met kunst bezig willen zijn en er dus ook op de een of andere manier brood mee op de plank moeten zien te krijgen. ‘Zij moeten bedenken wat ze kunnen zijn behalve ambachtsman en verkoper, en hoe je in een andere rol toch autonoom als kunstenaar kunt werken. Dit soort vragen komt nog nauwelijks aan de orde in het kunstvakonderwijs. Ik wil in mijn proefschrift ook kijken hoe we dat kunnen inbouwen.’ www.hanze.nl/psi

Afgerond project	Externe partners	Impact
<p>Energieke Restauratie Onderzoek naar energiezuinige oplossingen bij restauraties van historische gebouwen (vaak monumenten).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed • Hogeschool Utrecht • Adema Architecten Dokkum • Syntens • DGMR Drachten • Heymans Drachten • Adviesbureau 1232 • Deerns Nederland • RGD Groningen • Jurriëns Bouw Groningen • OVT Architecten Groningen • Diverse andere architectenbureaus, adviesbureaus en aannemers. 	<p>Ondernemers en studenten doen samen onderzoek naar instrumenten die de bedrijven in kunnen zetten. Innovatie en nieuwe businessmodellen dragen bij aan betere advisering op het gebied van energiegebruik en restauratie van historische gebouwen. Tegelijkertijd ontstaan zo een professioneel netwerk en goede relaties met het werkveld (aannemers, architecten, installateurs enzovoort).</p>
<p>Dorpsonderzoeken Onderzoek naar de kwaliteit van de leefomgeving en, daaruit voortvloeiend, opstellen van adviezen over hoe de toekomst van een dorp eruit kan zien. De onderzoeken worden met en voor bewoners van de dorpen gedaan.</p>	<p>Bewoners en ondernemers in de dorpen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Adorp - Vierhuizen - Westerbroek - Houwerzijl - Niehove - Nieuw-Balinge - Tjuchem - Ulrum - Westernieland • Betrokken gemeenten • Betrokken woningcorporaties 	<p>De dorpsonderzoeken over Houwerzijl en Niehove zijn leidend geweest bij het opstellen van een dorpsvisie. De betrokken onderzoekers dachten mee op de dorpsvisies. In het algemeen dragen de dorpsonderzoeken bij aan een beeld van kansen en mogelijkheden voor de dorpen.</p>
<p>Het succes van de gebiedsontwikkelaar Gebiedsontwikkelaars bij noordelijke corporaties voeren herstructureringsopgaven uit in wijken en dorpen. De aandacht verschuift van fysieke maatregelen naar sociaal-fysieke interventies. Onderzoek naar de nieuwe competenties die de gebiedsontwikkelaars hiervoor nodig hebben.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vereniging Groninger Dorpen • Roeg en Roem • 23 noordelijke gemeenten en corporaties 	<p>Ontstaan van goede relaties met partners in het werkveld. Inzicht in rollen en competenties van gebiedsontwikkelaars. De betrokken professionals pasten de resultaten meteen toe in hun dagelijks werk. Dit leidde er bijvoorbeeld toe zij buurtbewoners op een andere manier betrokken bij tevredenheidsonderzoek.</p>

Kenniscentrum NoorderRuimte

Professionals en bewoners werken samen aan leefbaarheid

Dorpen ondersteunen met kennis

De toekomst van kleine dorpen op het platteland in Noord-Nederland ziet er niet rooskleurig uit. Krimp en het verdwijnen van voorzieningen bedreigen de leefbaarheid. Kenniscentrum NoorderRuimte zoekt naar de nuance in dit scenario. Bijvoorbeeld door het verbinden en ondersteunen van professionals die zich bezighouden met gebiedsontwikkeling. En door dorpen te voorzien van ‘sterke verhalen’.

Jannie Rozema is onderzoeker in de onderzoeksgroep Krimp en Leefomgeving van het Kenniscentrum NoorderRuimte. Zij houdt zich al een paar jaar bezig met de leefbaarheid van het noordelijke platteland. Rozema voert dorpsonderzoeken uit en adviseert over dorpsvisies. Studenten ondersteunen bij het in kaart brengen van de woonsituatie, het sociale klimaat, de voorzieningen en het organiserend vermogen van een specifiek dorp. De dorpsonderzoeken vormen inmiddels een veelgevraagd product van het kenniscentrum. Dorpsverenigingen kloppen bij het kenniscentrum aan voor zo'n onderzoek als basis voor hun dorpsvisie en als uitgangspunt voor hun overleg met de gemeente en andere instanties over de toekomst van het dorp.

Gebiedsontwikkelaars

Als het om leefbaarheid gaat, is naast de bewoners zelf en de gemeente, vaak een derde speler van belang: de woningcorporatie. De corporaties bouwen en verhuren betaalbare woningen. Maar dat niet alleen. Ze denken ook na over de sociale omgeving waarin hun huurders wonen: hoe is de bevolking opgebouwd, naar welke voorzieningen is vraag en hoe kan de corporatie bijdragen aan de leefbaarheid van de wijk of het dorp? Uit een verkenning door Rozema bleek dat meerdere corporaties medewerkers hebben die zich juist richten op gebiedsontwikkeling met oog voor enerzijds de ‘stenen’, het vastgoed, en anderzijds de leefbaarheid, de sociaal-maatschappelijke component. Maar er bestond geen helder functieprofiel voor wat inmiddels de ‘gebiedsontwikkelaar’ wordt genoemd, geen corpus van relevante beroepskennis en geen professioneel netwerk voor deze mensen.

Bewonersparticipatie

Rozema sleepte een flinke RAAK*-subsidie binnen en tuigde rond dit onderwerp een projectgroep op, samengesteld uit mensen van corporaties, gemeenten én onderzoekers vanuit verschillende vakgebieden van de Hanzehogeschool Groningen. De groep zette onder meer een hecht noordelijk netwerk op, ontwikkelde een competentieprofiel voor de gebiedsontwikkelaar en inventariseerde succesfactoren voor gebiedsontwikkeling. Dat leidde tot de publicatie *Op en top Gebiedsontwikkelaars*. Het onderzoek werd uitgevoerd door multidisciplinaire teams van docent-onderzoekers en studenten vanuit voornamelijk Vastgoed & Makelaardij, Maatschappelijk Werk & Dienstverlening en Facility Management. Een verrijkende combinatie: de MWD'ers moesten zich verdiepen in de fysieke kant: het vastgoed en des tenen, en de vastgoedmensen in het sociale perspectief. ‘De multidisciplinaire aanpak werkte heel goed, met spin off naar de opleidingen. De studenten werkten ook in groepjes samen’, vertelt Rozema. De groep onderzocht ook nieuwe vormen van bewonersparticipatie bij wijk- en dorpsvernieuwing. Rozema: ‘De samenwerking tussen de professionele gebiedsontwikkelaars en de bewoners, die veel weten over hun omgeving en allerlei ideeën hebben, vind ik heel interessant. Ik zie de bewoners ook als een soort gebiedsontwikkelaars.’ www.hanze.nl/dorpsonderzoeken

Kenniscentrum Ondernemerschap

Afgeronde projecten in 2012

Afgerond project	Externe partners	Impact
E=MC² Ontwikkeling van een Nederlands-Duits Energiecluster voor de Eems Dollard Regio. Interreg kaderproject Net(z)werk.	<ul style="list-style-type: none"> • University of Applied Sciences Fachhochschule Emden/Leer • Centers of Competence eV • Enercon GmbH, N.V. • Nederlandse Gasunie • Logica Nederland • Mossau Energy GmbH	Meer zicht op mogelijkheden tot samenwerking tussen energiebedrijven in de Eems Dollard Regio. Events tijdens twee beurzen (Business Plus in Oldenburg en Promotiedagen in Groningen) voor energiebedrijven en docenten en studenten over internationale samenwerking.
Jong Leren Ondernemen	<ul style="list-style-type: none"> • ROC Noorderpoort • ROC Alfa-college	Er is een train-de-trainerprogramma voor de onderwijsteams en management van de betrokken mbo-instellingen ontwikkeld en uitgevoerd. Dit programma gaat over leren ondernemen en het organiseren van ondernemerschapsonderwijs.

Wat onderscheidt Noord-Europa van lagelonenlanden?

Zelfbewust de mondiale markt op!

Waarom zou een multinational zakendoen met een bedrijf uit Groningen? Hoe kan een middelgroot ICT-bedrijf in Noord-Nederland succesvol de strijd aangaan met een mega-concurrent uit de VS? Spannende vragen, die alles te maken hebben met de levensvatbaarheid van onze economie. Lector Frank Jan de Graaf publiceerde over dit onderwerp voorjaar 2012 met twee collega-schrijvers de bundel 'Noord-Europa als rolmodel. Succesvol ondernemen in een globaliserende wereld'.

'Wat heeft een mkb-er uit Noord-Nederland te bieden aan een afnemer uit de VS? Wat doen we hier nou anders en beter dan in China, wat zijn onze *unique selling points*?' De Graaf, lector International Business bij het Kenniscentrum Ondernemerschap van de Hanzehogeschool Groningen, kwam dergelijke kwesties vaak tegen tijdens gesprekken bij bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel en innovatiecentrum Syntens. Aanleiding om dit onderwerp eens grondig uit te diepen. 'We zijn de theorie ingedoken om op een rijtje te zetten wat de sterke en zwakke kanten van het Noord-Europese model zijn.' De Graaf en zijn kompanen komen op grond van hun onderzoek met een hoopvolle boodschap voor het noordelijke en eigenlijk het hele West-Europese bedrijfsleven. De kracht van het bedrijfsleven in die regio ligt volgens hun analyse juist in een eigen bedrijfsmodel met een menselijk gezicht.

Het Rijnlandse model, zoals het wel genoemd wordt, draait in tegenstelling tot het harde marktdenken niet alleen om geld maar ook om mensen. Juist die aandacht voor het welzijn van de werknemers, voor goede klantrelaties en voor de kwaliteit van producten en diensten schept volgens De Graaf concurrentiekracht in een globaliserende economie. 'De beste producten krijg je met goed gekwalificeerde medewerkers die meedenken en soms ook tegenspreken. In de VS kunnen werknemers in bepaalde sectoren zomaar worden ontslagen. Werkgevers en werknemers investeren in zo'n situatie niet in elkaar. En zo zijn er natuurlijk heel veel landen waar zacht gezegd weinig dialoog bestaat tussen de baas en de werknemers.' Dat is in Noord-Europa heel anders en daar ligt de sleutel tot succes. 'In Noord-Nederland heb je bijvoorbeeld een aantal heel innovatieve maakbedrijven. Die doen het zo goed omdat ze netjes met hun werknemers omgaan.'

Als het bedrijfsleven in Noord-Europa zelfbewust uitgaat van de eigen kracht en inzet op de menselijke factor, kan het kansen scheppen en met kwalitatief hoogstaande producten de concurrentie achter zich laten. Ondernemers vinden deze boodschap bijzonder inspirerend, merkte De Graaf bij verschillende bijeenkomsten. Maar: dat betekent nog niet dat zij weten hoe ze haar kunnen toepassen. Het Kenniscentrum Ondernemerschap ontwikkelt inmiddels projecten voor specifieke bedrijven en sectoren om ze te helpen vanuit deze optiek hun concurrentiekracht in kaart te brengen en te versterken. Daarbij wordt de blik regelmatig op het Oosten gericht. 'In Duitsland valt veel te leren, vaak meer dan in de VS.'

www.hanze.nl/internationalbusiness

INTERNATIONALISERING VAN ONDERZOEK

De Hanzehogeschool Groningen stelt zich ten doel internationaal herkend en erkend te worden als toonaangevend instituut voor toegepast onderzoek. De kenniscentra van de hogeschool nemen deel aan tal van grote of minder grote internationale onderzoeksprojecten, waarvan er hierboven al vele zijn genoemd. Zie ook BIJLAGE I bij dit jaarverslag.

De internationale contacten van de individuele lectoren en onderzoekers namen afgelopen jaar toe. Er zijn in 2012 meerdere internationale netwerken gevormd die zich onder meer richten op het aanboren van Europese subsidiebronnen. Energie en Healthy Ageing zijn hierbij belangrijke inhoudelijke speerpunten.

Overige resultaten op het gebied van internationalisering in 2012:

- Het Kenniscentrum Kunst & Samenleving rondde in 2012 het internationale onderzoeksproject 'Music and Dementia' af met een conferentie in Londen.
- In 2012 ging het Kenniscentrum CaRES van start met het project 'Tailored Care for Optimizing the Development of Preterm Infants', met financiële ondersteuning vanuit het RAAK-Internationaal programma. Het doel van het project is om de ontwikkeling van te vroeg geboren baby's te optimaliseren door de expertise van zorgprofessionals op dit domein te verbeteren.
- Het Kenniscentrum CaRES sloot zich aan bij de ENHA groep, een internationaal consortium gericht op voeding en actieve leefstijl. CaRES participeert sinds september 2012 ook in het KP7 project 'Intervention Research on Health Literacy among Ageing Population' (Irohla).

5. KWALITEIT

- Kwaliteitscultuur
- Tevredenheid van studenten en werkveld
- Kwaliteitszorg en accreditatie
- Excellentie in onderwijs en onderzoek

5 Kwaliteit

KWALITEITSCULTUUR

De Hanzehogeschool Groningen werkt permanent aan het versterken van de kwaliteitscultuur en focust daarbij op de inhoudelijke onderwijskwaliteit zoals die zichtbaar wordt in eindniveau, toetsing en beoordeling. Na een 'positief onder voorwaarden' NVAO-besluit op de Instellingstoets bij de Hanzehogeschool Groningen, heeft de hogeschool een voortgangsrapportage over die voorwaarden gemaakt. Het definitieve besluit van de NVAO op de Instellingstoets wordt voorjaar 2013 verwacht. Meer over de Instellingstoets verderop in dit hoofdstuk, in de paragraaf Kwaliteitszorg en Accreditatie.

In het voorjaar van 2012 heeft bij de Hanzehogeschool Groningen een uitgebreide interne evaluatie van het bestuurlijk proces rond de alternatieve afstudeerroute bij het Instituut voor Communicatie en Media plaatsgevonden. Hierbij is vooral gekeken naar de manier waarop verschillende rollen en verantwoordelijkheden tijdens het proces zijn ingevuld, welke effecten het proces heeft gehad op de organisatie, hoe de instelling hierop heeft geanticipeerd en welke maatregelen intussen zijn genomen. De belangrijkste algemene conclusie uit deze evaluatie is dat menselijk falen een grotere rol speelde dan het falen van het systeem. Naar aanleiding van deze constatering zijn taken en verantwoordelijkheden nog eens tegen het licht gehouden en aangescherpt. Zowel de Onderwijsinspectie als de Hanzehogeschool Groningen hebben in 2012 dit dossier gesloten.

Ook is binnen het project 'Versterking Kwaliteitscultuur' hard gewerkt aan het nog beter toerusten en in positie brengen van de Examen- en Toetscommissies. Er heeft hogeschoolbrede verdieping plaatsgevonden op het terrein van de kwaliteit van toetsen en beoordelen, onder meer door deskundigheidsbevordering van docenten. De hogeschool heeft verschillende trainingen voor docenten ontwikkeld en aangeboden, onder andere op het gebied van wet- en regelgeving, borgen en tonen van gerealiseerd niveau en het 'rondmaken van de toetscyclus'. De trainingen zijn vooral gericht op de organisatie binnen de schools en op het versterken van de binding tussen de schools (het delen van *good practices*, bewustwording van gezamenlijk belang). De trainingen bereikten 500 medewerkers en werden door de deelnemers zeer positief gewaardeerd. Er is besloten om de trainingen op te nemen in het permanente scholingsaanbod van de Hanzehogeschool Groningen om daarmee nog meer medewerkers te bereiken. Voorts zijn er trainingen ontwikkeld en aangeboden die zich specifiek richten op toetsing en toetsgerelateerde onderwerpen.

Inrichten en toerusten van Examen- en Toetscommissies

In 2012 is een groot aantal documenten ontwikkeld dan wel geactualiseerd die de werkzaamheden van zowel de Examen- en Toetscommissies als management en adviseurs verder ondersteunen. Dit vloeide voort uit de kritische toetsing van OER-en, reglementen en werkwijzen van de examencommissies bij alle opleidingen die in 2011 heeft plaats gevonden. Die toetsing liet zien dat er nog verbeteringen konden worden doorgevoerd en ook dat er behoefte was aan meer centrale richtlijnen en ondersteuning.

Het gaat onder meer om de volgende ondersteunende richtlijnen en handreikingen:

- Bindende richtlijn voor te regelen werkzaamheden examencommissie Hanzehogeschool Groningen zoals neer te leggen in een huishoudelijk reglement;
- Profielschets leden Toetscommissie;
- Profielschets leden Examencommissie;

- Profielschets ambtelijk secretaris Examencommissie;
- Handreiking aanwijzen examinatoren Hanzehogeschool Groningen;
- Richtlijn bewaartermijnen;
- Richtlijnen Double Degree programmes en Articulation programmes;
- Format onderwijs- en examenregeling voor zowel bachelor, Ad en master;
- Richtlijn voor verkorte en versnelde programma's;
- Website over toetsen en beoordelen.

Schools maken nu gericht gebruik van het ontwikkelde materiaal en desgewenst krijgen zij ondersteuning op maat bij verbeteringen.

TEVREDENHEID VAN STUDENTEN EN WERKVELD

De tevredenheid van studenten en werkveld over de Hanzehogeschool Groningen wordt op diverse manieren zichtbaar. De hogeschool behaalt in verschillende ranglijsten jaar op jaar goede tot zeer goede scores.

Elsevier

De Hanzehogeschool Groningen is de beste hogeschool van Noord-Nederland. Ook landelijk scoort de hogeschool uitstekend. Negen opleidingen van de Hanzehogeschool Groningen zijn op hun gebied de beste van Nederland. Dat blijkt uit de opleidingenranglijst van Elsevier in het themanummer De Beste Studies van oktober 2012. Het betreft

- Management in de Zorg
- Docent Dans
- Docent Muziek
- Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek
- Dans
- Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken
- Werktuigbouwkunde
- Sport, Gezondheid en Management
- Mondzorgkunde (een gedeelde eerste plaats).

In de ranglijst van scholen met twintig of meer beoordeelde opleidingen steeg de Hanzehogeschool Groningen naar de derde plaats.

Keuzegids HBO Voltijd 2013

De Hanzehogeschool Groningen staat op de derde plaats van de grote hogescholen in Nederland en op de eerste plaats in Noord-Nederland in de ranglijst van de Keuzegids HBO Voltijd 2013. Zeven bacheloropleidingen van de Hanzehogeschool Groningen zijn de beste in hun categorie:

- Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek
- Sociaal Juridische Dienstverlening
- Dans (locatie Groningen)
- Docent Dans (locatie Groningen)
- Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken
- Communicatiesystemen
- Sport, Gezondheid en Management.

Negen bacheloropleidingen noemt de Keuzegids **topopleiding** die het Keuzegids kwaliteitszegel mag voeren omdat de opleiding voldoet aan de criteria voor twee en drie sterren:

- Docent Dans – Groningen
- Docent Muziek
- Dans - Groningen
- Bio-Informatica
- Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken
- Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek
- Advanced Sensor Technology
- Docent Dans – Amsterdam
- Dans – Amsterdam

Keuzegids HBO Deeltijd/Duaal 2012

De Hanzehogeschool Groningen is tweede in de ranglijst van grote en middelgrote hogescholen van de Keuzegids HBO Deeltijd/Duaal 2012.

Vijf opleidingen van de Hanzehogeschool Groningen zijn de beste van Nederland in hun categorie:

- Accountancy (dual)
- Human Resource Management
- Management in de Zorg
- Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken (dual)
- Sociaal Juridische Dienstverlening

Nationale Studentenenquête 2012

Meer dan 10.000 studenten van de Hanzehogeschool Groningen namen begin 2012 deel aan de jaarlijkse Nationale Studentenenquête (NSE). De respons bij de Hanzehogeschool Groningen was zeer hoog: 42% tegen landelijk 33%. De studenten van de hogeschool tonen op bijna alle onderwerpen meer tevredenheid dan in de NSE 2011 en ze zijn ook tevredener dan gemiddeld in het hbo. Studenten van de Hanzehogeschool Groningen willen hun opleiding ook meer dan gemiddeld aanbevelen bij anderen.

De studenten zijn in 2012 het meest tevreden over de kennis van de docenten over de beroepspraktijk en de inhoudelijke deskundigheid van docenten, de algemene sfeer op de opleiding en het samenwerken met anderen. Over de beschikbaarheid en geschiktheid van werkplekken, de wijze waarop de opleiding gebruik maakt van de uitkomsten van onderwijs-evaluaties, het niveau van de opleiding, de manier waarop de opleiding op klachten en problemen reageert en de ICT-faciliteiten zijn de studenten tevredener dan in 2011. Aandachtspunten blijven de beschikbaarheid van werkplekken, het tijdig bekendmaken van wijzigingen in het studierooster en de aansluiting van de opleiding bij de vooropleiding. Uit de NSE komt naar voren dat voor een aantal opleidingen duidelijk verbetering nodig is. Dat gold met name voor de Academie voor Verpleegkunde (6,5), de Pedagogische Academie (6,6) en de Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek en het Instituut voor Communicatie & Media (beide 6,7) die in het eindoordeel van studenten onder aan de ranglijst eindigden. Voor de school- en stafplannen zijn de uitkomsten van de NSE belangrijke input geweest.

Evaluaties door studenten

Alle opleidingen van de Hanzehogeschool Groningen evalueren periodiek hun onderwijs door studenten te vragen naar hun oordeel. Dat gebeurt met behulp van onder meer panelgesprekken en enquêtes. Ook stage en afstuderen worden geëvalueerd met behulp van enquêtes. De hogeschoolbrede minorenquête is een evaluatie van de tevredenheid van studenten over het onderwijs dat zij volgen ter verbreding van de studie. De redenen voor het voortijdig verlaten van een opleiding worden onderzocht in het studiestakersonderzoek.

International Student Barometer

De International Student Barometer, een wereldwijde enquête onder internationale studenten, liet in 2012 zien dat zij de Hanzehogeschool Groningen vooral waarderen vanwege *employability* en *careers advice* (eerste van Nederland), en *work experience* (de tweede plaats in Nederland; negende plaats wereldwijd). Daarnaast werd de Hanzehogeschool Groningen ook goed beoordeeld wat betreft sociale integratie, ondersteuning met ICT en het International Student Office.

Waardering door het werkveld

Opleidingen evalueren de waardering door het voor hen relevante werkveld via diverse methodes. Enkele opleidingen nemen een digitale enquête af onder werkgevers, praktijkbegeleiders en andere contacten in het werkveld. De enquête richt zich op de tevredenheid van werkgevers over afgestudeerden van de Hanzehogeschool Groningen.

Hbo-monitor

De Hbo-Monitor is een jaarlijks onderzoek dat in opdracht van de HBO-raad wordt uitgevoerd door het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) van de Universiteit van Maastricht. De Hanzehogeschool Groningen doet eens per twee jaar mee aan de Hbo-monitor. In 2011 richtte dit onderzoek zich op afgestudeerden van cursusjaar 2009-2010. Uit de resultaten blijkt dat de arbeidsmarktpositie van alumni van de Hanzehogeschool Groningen de afgelopen jaren onder invloed van economische ontwikkelingen is verslechterd. Dit verschilt overigens sterk per opleiding.

Ontwikkeling kwaliteitszorg

De Hanzehogeschool Groningen heeft in 2012 in de prestatieafspraken met het ministerie vastgelegd dat zij de komende tijd verder werkt aan het versterken van de kwaliteitscultuur en het ontwikkelen van aanvullend instrumentarium ten behoeve van de kwaliteitszorg. Er zijn verschillende nieuwe activiteiten ingezet, bijvoorbeeld controle door *taskforces*, risicoscreening bij opleidingen, een schouw op school-niveau en advisering en ondersteuning in specifieke gevallen. Deze ontwikkeling vormde aanleiding om het HG-kwaliteitszorgsysteem en dan met name het onderdeel 'Interne Kwaliteitsborging' opnieuw onder de loep te nemen. Daarmee is in 2012 begonnen.

Externe kwaliteitsbeoordeling onderwijs

Elke zes jaar wordt een opleiding gevisiteerd in het kader van accreditatie. In 2012 zijn de opleidingen in de zogeheten derde tranche gevisiteerd volgens het accreditatiestelsel dat 1 januari 2011 is ingegaan. De opleidingen in de tweede tranche hebben een accreditatiebesluit ontvangen.

Aanscherping accreditatiestelsel

Het accreditatiestelsel van de NVAO dat in 2011 werd vernieuwd, kreeg in 2012 een aantal aanscherpingen. Zo wordt standaard een lijst van alle afstudeerwerken van de afgelopen twee jaar opgevraagd en wordt meer nadruk gelegd op producten die mede het eindniveau van de student bepalen.

Instellingstoets

Begin 2012 verscheen het rapport over de Instellingstoets die in 2011 door een NVAO-commissie bij de Hanzehogeschool Groningen is uitgevoerd. De commissie oordeelde positief over de kwaliteitszorg van de Hanzehogeschool Groningen. De hogeschool Groningen heeft een duidelijke visie op de kwaliteit van haar onderwijs en beschikt over adequaat beleid om die te realiseren. Ook heeft ze zicht op de mate waarin de visie wordt gerealiseerd: er wordt regelmatig geëvalueerd en gemeten en daarbij worden de verschillende stakeholders betrokken. Op basis van de resultaten worden de nodige verbeteringen uitgevoerd. De NVAO was van oordeel dat werd voldaan aan de vijf standaarden van het beoordelingskader met een voorbehoud bij standaard vijf. Dit betekende een 'positief onder voorwaarden' op de Instellingstoets bij de Hanzehogeschool Groningen. Inmiddels heeft de hogeschool een voortgangsrapportage over die voorwaarden gemaakt. Voorjaar 2013 wordt het definitieve positieve besluit van de NVAO op de Instellingstoets verwacht.

Accreditatiekeurmerken

In 2012 zijn positieve accreditatiebesluiten ontvangen van de NVAO voor de bachelor- en masteropleidingen die in cursusjaar 2010-2011 zijn gevisiteerd. Het betreft:

- Master Real Estate
- Bachelor Toegepaste Psychologie
- Bachelor Logopedie
- Bachelor Fysiotherapie
- Bachelor Werktuigbouwkunde

De accreditatiebesluiten met bijbehorende visitatierapporten zijn gepubliceerd op de site van de NVAO. Er zijn bij bovenstaande opleidingen geen bijzondere kenmerken aangevraagd.

In het schema verderop in dit hoofdstuk zijn de toegekende oordelen bij deze accreditatie-besluiten weergegeven.

Visitaties

In 2012 zijn de volgende opleidingen gevisiteerd:

- Master Kunsteducatie
- Bachelor Verpleegkunde
- Bachelor Sociaal Juridische Dienstverlening
- Bachelor HBO-Rechten
- Bachelor International Business and Management Studies
- Bachelor Human Technology
- Bachelor Communicatiesystemen
- Bachelor Advanced Sensor Applications

De visitaties zijn goed verlopen en hebben geleid tot een positief visitatierapport.

Hierover zijn de bovendien volgende bijzonderheden te melden:

- De masteropleiding Kunsteducatie heeft tevens een erkenning ontvangen als joint degree programma, samen met de NHL Hogeschool.
- Evaluatiebureau NQA heeft in 2012 een pilot clustervisitatie uitgevoerd bij meerdere bacheloropleidingen Verpleegkunde in Nederland. Rapportage wordt in 2013 verwacht.
- De bacheloropleiding International Business and Management Studies heeft het oordeel 'excellent' gekregen op standaard 2. De opleiding heeft ook een bijzonder kenmerk voor Internationalisering aangevraagd volgens het NVAO-kader voor Internationalisering als bijzonder kenmerk. Dit bijzonder kenmerk is bij de visitatie met 'goed' beoordeeld.
- De bacheloropleiding Advanced Sensor Applications, die in december 2012 is gevisiteerd, wacht nog op het visitatierapport. De terugkoppeling tijdens de visitatie was zeer positief.

Voor 2013 staat een aantal visitaties gepland waarvan de voorbereiding in 2012 is begonnen:

- Bachelor Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
- Bachelor Docent Beeldende Kunst en Vormgeving
- Bachelor Autonome Beeldende Kunst
- Beide bachelors Vormgeving (locatie Groningen en locatie Leeuwarden)
- Master MFA Interactive Media and Environments
- Master MFA Schilderkunst
- Master MFA Theatervormgeving/Beeldregie
- Bachelor Vastgoed en Makelaardij
- Bachelor Dans (inclusief Associate degree)
- Bachelor Docent Dans
- Bachelor Small Business en Retail Management
- Bachelor Commerciële Economie
- Bachelor Management in de Zorg (inclusief Associate degree)
- Bachelor Accountancy
- Bachelor Bedrijfseconomie
- Bachelor Fiscaal Recht en Economie
- Bachelor Financial Services Management
- Bachelor Bio-informatica

Visitatieresultaten opleidingen met toegekend accreditatiekeurmerk in 2012

Opleiding	Croho	Variant	Evaluatie-bureau	Standaard 1 Beoogde eindkwalificatie	Standaard 2 Onderwijs- leeromgeving	Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Eind- oordeel	Bijzonder kenmerk
M Real Estate	70052	Deeltijd	NQA	V	V	V	V	n.v.t.
B Toegepaste Psychologie	34507	Voltijd	Hobéon	G	V	V	V	n.v.t.
B Voeding & Diëtetiek	34579	Voltijd	Hobéon	V	G	V	V	n.v.t.
B Werktuigbouwkunde	34280	voltijd/ deeltijd	NQA	G	V	V	V	n.v.t.
B Fysiotherapie	34570	Voltijd	Hobéon	V	V	V	V	n.v.t.
M Kunsteducatie	49117	Deeltijd	Hobéon	G	V	V	V	n.v.t.

B = bachelor, M = master, V = voldoende, G = goed

Interne kwaliteitsborging onderwijs

De Hanzehogeschool Groningen borgt de kwaliteitszorg in opleidingen en schools met interne EFQM-audits en accreditatiepreviews. De interne audits vinden plaats tussen twee visitatie-trajecten in, accreditatiepreviews vinden plaats voorafgaand aan een volgend visitatie-traject.

EFQM-audits

In 2012 zijn EFQM-audits gehouden bij in de volgende opleidingen en organisatieonderdelen:

- Bachelor Opleiding tot Leraar Basisonderwijs
- Stafbureau Marketing & Communicatie
- Master Physician Assistant
- Bachelor Technische Bedrijfskunde
- Bachelor Muziek (inclusief Associate degree)
- Bachelor Docent Muziek

Accreditatiepreviews

De accreditatiepreview is een nieuw instrument dat de EFQM-audit voorafgaand aan een visitatietraject vervangt. Het accreditatiekader vormt het uitgangspunt. Opleidingen bereiden zich voor door onder meer het uitvoeren van een startbijeekoms, waar ambities, sterke punten en verbeterpunten aan de orde komen; een documentencheck en een check met behulp van inhoudsdeskundigen ten aanzien van het (afstudeer)niveau van de opleiding. De resultaten vormen input voor het schrijven van een Kritische Reflectie die als basis dient voor de commissies die de opleidingen visiteren. In 2012 zijn accreditatiepreviews gehouden bij de opleidingen waar in 2013 een visitatie gepland is (zie eerder in dit hoofdstuk).

Risicoscreeningen

De interne kwaliteitsborging is versterkt met een nieuw instrument, de risicoscreening.

In 2012 zijn risicoscreeningen met als onderwerp 'Toetsen en beoordelen van afstudeerwerk' uitgevoerd bij de volgende opleidingen:

- Bachelor Vormgeving (locatie Leeuwarden)
- Bachelor Human Technology
- Bachelor Communicatiesystemen
- Bachelor Commerciële Economie
- Bachelor Bedrijfseconomie

Externe kwaliteitsbeoordeling en interne kwaliteitsborging onderzoek

De in 2011 uitgevoerde Externe Onderzoeksevaluatie bij het Kenniscentrum Ondernemerschap leidde in 2012 tot een positief rapport.

In 2012 zijn Externe Onderzoeksevaluaties uitgevoerd bij Kenniscentrum Arbeid en Kenniscentrum NoorderRuimte. Het Kenniscentrum Arbeid ontving een zeer positief rapport met goede adviezen op basis waarvan het kenniscentrum een nieuw strategisch plan heeft opgesteld. De site visit bij kenniscentrum NoorderRuimte verliep ook positief. Het rapport wordt begin 2013 verwacht.

EXCELLENTIE IN ONDERWIJS EN ONDERZOEK

De Hanzehogeschool Groningen rondde het talentgerichte Siriusprogramma in 2012 succesvol af. De doelstelling dat in 2012 5 tot 10% van de voltijds bachelorstudenten in de hoofdfase van hun studie zou moeten deelnemen aan een talentprogramma is met 6,1% gehaald. Daarnaast oordeelt de landelijke Sirius-auditcommissie uitermate positief over de wijze waarop het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving op het terrein van praktijkgericht onderzoek naar en ten behoeve van talentontwikkeling en professionele excellentie nationaal en internationaal een prominente rol vervult.

Het Hanze Honours College

Het Hanze Honours College bundelt alle excellentieprogramma's van de Hanzehogeschool Groningen en is sinds 1 september 2012 een zelfstandig onderdeel.

Het Hanze Honours College valt rechtstreeks onder het College van Bestuur. Vanuit het Hanze Honours College zijn in 2012 vier projecten geïnitieerd:

- 'Docentprofessionalisering': ontwikkeling en uitvoering van een leergang gericht op de professionalisering van honoursdocenten.
- 'Hanze Talents Leading the Change': een project met het doel onderzoeksresultaten te vertalen naar profielen voor excellente professionals.
- 'Honours Projectenbureau': gericht op het binnenhalen van multidisciplinaire projecten voor honoursstudenten vanuit het werkveld.
- 'VO-HO netwerk Excellentie': gericht op het ontwikkelen en stimuleren van talent samen met de Rijksuniversiteit Groningen en instellingen voor voortgezet onderwijs in de regio.

Resultaten excellentieonderwijs 2012

Het feitelijke excellentieonderwijs vindt plaats in de schools in de vorm van honoursprogramma's.

- Alle schools bieden een of meer honoursprogramma's aan. Er is een gedifferentieerd aanbod van 41 specifieke programma's voor talentvolle studenten uit alle bacheloropleidingen.
- Er is ook een interdisciplinaire lijn met vijftien thema's van 2 of 4 ECTS waaruit honoursstudenten kunnen kiezen.
- In september 2012 stonden 955 voltijds bachelorstudenten (6,1% van de bachelorstudenten in de hoofdfase) als deelnemer aan een honoursprogramma ingeschreven.
- Bijna 100 studenten maakten in 2012 gebruik van de topsportregeling.
- Honoursstudenten oordelen positief over de uitdaging die het honoursprogramma hen biedt.
- Het werkveld is bijna unaniem van mening dat het honoursonderwijs van de Hanzehogeschool Groningen studenten van een hoog niveau oplevert.

In BIJLAGE III bij dit Jaarverslag staat het overzicht van alle honoursprogramma's die de Hanzehogeschool Groningen in 2012 aanbood.

Lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving

Het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving genereert kennis over talentontwikkeling in het hoger onderwijs en de samenleving. Het onderzoek verhoogt daarmee de kwaliteit van het (excellentie)onderwijs en draagt bij aan de ontwikkeling van een werkwijze van *evidence based practices* waarbij onderwijsvernieuwing wordt ondersteund door het praktijkgerichte onderzoek.

Het onderzoek van dit lectoraat kent vier lijnen:

1. Onderwijs en Ontmoetingen
2. Gedrag en behoeften van studenten
3. Excellentie in relatie tot beroep en samenleving
4. Excellentie in internationaal perspectief

Resultaten van het lectoraat in 2012:

- 49 publicaties (vanaf 2009);
- 1 gepromoveerde, 2 promovendi;
- 15 kenniskringleden in 2012;
- Internationale conferentie over het thema Evoking Excellence in Higher Education and Beyond met ruim 300 deelnemers.

Excellentie in de etalage

De Innovatieprijs en de Hannie Schaftprijs zijn tweejaarlijkse prijzen voor studenten die om en om worden uitgereikt. In 2012 is de Hannie Schaftprijs uitgereikt, bedoeld voor studenten die een eindwerkstuk hebben gemaakt waaruit maatschappelijk engagement spreekt. De prijs ging naar alumnus Voeding & Diëtetiek Esther van der Zwaan, voor haar afstudeerproject 'De Eetweter' (app voor het bewaken en verbeteren van je voedingspatroon).

De Hanzehogeschool Groningen presenteert haar prijswinnende studenten en medewerkers op de Walk of Fame, onderdeel van het voetgangersgebied in de ZernikeCampus. De volgende prijswinnaars uit 2012 krijgen een plek op de Walk of Fame:

- Esther van der Zwaan, opleiding Voeding en Diëtetiek van de Academie voor Gezondheidsstudies, won de Hannie Schaftprijs 2012
- Lisa Hut, opleiding Facility Management van het Instituut voor Facility Management, werd FM Bachelor of the year 2012
- dr. Aly Waninge, bijzonder lector 'Participatie en gezondheid van mensen met een verstandelijke en visuele beperking' bij Kenniscentrum CaRES, won de Proefschriftprijs van het Wetenschappelijk College Fysiotherapie

BIJLAGE II bij dit Jaarverslag bevat het overzicht van prijzen en bijzondere studiebeurzen die in 2012 zijn toegekend aan studenten en medewerkers van de Hanzehogeschool Groningen.

6. BEDRIJFSVOERING

- Financieel beleid
- Personeel
- ICT en informatiemanagement
- Huisvesting

6 Bedrijfsvoering

FINANCIËEL BELEID

De Hanzehogeschool Groningen werkt met een planning- en controlcyclus op studiejaar. Deze cyclus is beleidsmatig opgezet, alle ondersteunende processen zijn hierop ingericht en ze worden vanuit deze gedachte bestuurd.

Er kan worden geconcludeerd dat door deze cyclus de onderwijs- en ondersteunende processen elkaar goed ondersteunen. De cyclus geeft voldoende bouwstenen voor de interne beheersing. Dit, aangevuld met goede financiële managementinformatie, zorgt er voor dat de financiële positie van de hogeschool gezond blijft.

Financiële positie

Het resultaat van de Hanzehogeschool Groningen bedroeg in 2012 € 9,6 miljoen positief en is daarmee € 11,2 miljoen hoger dan de begroting die een tekort van € 1,6 miljoen had voorzien. In grote lijnen heeft deze afwijking een aantal oorzaken.

Er is voor € 4 miljoen aan extra Rijksbijdragen ontvangen en vanuit de opheffing Waarborgfonds HBO is een bate gerealiseerd van € 1,7 miljoen. De overige personele lasten kennen een overschrijding ten opzichte van de begroting van € 3,1 miljoen waarbij in 2012 ook een vrij-val heeft plaatsgevonden van € 2,1 vanuit de reservering vakantiedagen. Ultimo 2012 is nog een eenmalige uitkering aan medewerkers uitbetaald vanuit nieuwe Cao-afspraken, een extra last van € 0,9 miljoen. De baten werk in opdracht van derden zijn € 2,8 miljoen hoger dan verwacht, met name vanuit de mutaties Onderhanden werk. De overige lasten zijn per saldo € 3,8 miljoen lager uitgevallen, een effect dat voor een groot deel is toe te rekenen aan het interne project E2.

Het personeelsbestand is ten opzichte van 2011 beperkt toegenomen, van gemiddeld 1948 over 2011 naar gemiddeld 2017 over 2012. Wel zijn als gevolg van cao-ontwikkelingen de lasten van lonen en salarissen met € 9 miljoen gestegen ten opzichte van 2011. Dit is conform begroting.

Een andere belangrijke oorzaak waarom de realisatie afwijkt van de begroting ligt in het feit dat gestuurd wordt op studie jaren en niet op kalenderjaren. De begroting voor 2012 is een technische exercitie op basis van de studiejaarbegroting 2011/2012 waarbij voor de laatste vier maanden (onderdeel van de begroting 2012/2013) een inschatting wordt gemaakt. In de jaarrekening wordt verder ingegaan op de cijfers ten opzichte van de vastgestelde begroting 2012.

Treasury

Het treasurybeleid dat in 2004 is ingezet, is verder doorgevoerd. Concreet houdt dit in dat ook in 2012 aan 'schatkistbankieren' is gedaan.

Gedurende 2012 hebben zich geen mutaties voorgedaan op de langlopende schulden.

Door het aangaan van de nieuwe financiering en de gerealiseerde aflossingen in 2009 en 2010 zijn de financieringslasten in lijn met 2011 over 2012 verder gedaald.

Gedurende 2012 heeft de Hanzehogeschool Groningen geen beleggingen uitstaan. Het beleid rond beleggen en belenen is vastgelegd in het treasurystatuut en wordt door het treasurycomité gevolgd. In 2012 is het treasurycomité enkele malen bij elkaar geweest.

Huisvesting

In 2012 zijn er op het gebied van huisvesting een aantal grotere projecten geweest. Aan het Gedempte Zuiderdiep is de locatie van de Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva verbouwd en is de gevel gerenoveerd. Op de ZernikeCampus is het groot onderhoud aan de binnen- en buitenkant van de Marie KamphuisBorg medio april 2012 opgeleverd. Voor het pand aan de Veemarktstraat waar het Prins Claus Conservatorium is gevestigd, zijn de voorbereidingen gestart om het complex meer uitstraling en zichtbaarheid te geven. Tevens is in 2012 een start gemaakt met de businesscases van Energy Academy Europe (EAE) en EnTranCe. De EAE is een gezamenlijk project met de Rijksuniversiteit Groningen en andere energy partners. EnTranCe is een project waarbij proefopstellingen met betrekking tot energie gefaciliteerd worden.

In 2012 is verder gewerkt aan het strategische huisvestingsplan van de Hanzehogeschool Groningen. Dit plan is een uitwerking van 'Koers op Kwaliteit' en beschrijft een toekomstbeeld en de koers en instrumenten, die nodig zijn om deze toekomst te bereiken. Er wordt een richting aangegeven met als doel overeenstemming te krijgen over visie en uitgangspunten. Vervolgens kunnen de verschillende scenario's uit het toekomstbeeld verder worden uitgewerkt, waarbij elk onderdeel eerst als businesscase zal worden voorgelegd.

Automatisering

De afgelopen jaren heeft de aandacht van ICT zich met name gericht op de infrastructuur. Om de strategische ict-doelen te bereiken is de focus verlegd van infrastructuur (apparatuur en systeemsoftware) naar architectuur. Hiertoe is onder meer het programma IBIS geïnitieerd. Het primaire doel van dit programma was zorg te dragen voor een applicatielandschap waarbij voor de onderkende domeinen nieuwe applicaties worden geïmplementeerd, zodanig dat bijgedragen wordt aan de strategische doelstellingen van de Hanzehogeschool Groningen.

Projecten voortkomend uit bovengenoemd programma worden sinds 2011 gestuurd op basis van businesscase-methodiek. Hiertoe is onder meer een portfolioboard geïnstalleerd voor strategische sturing.

In 2012 heeft een Europese aanbesteding plaatsgevonden ten behoeve van een upgrade van het financiële systeem alsmede een implementatie van een nieuw HR- en salarissysteem. Deze aanbesteding zal resulteren in een implementatie gedurende 2012/2013 en een ingebruikname in 2013. Tevens is in 2012 de aanbesteding afgerond van een nieuw systeem ter vervanging van het huidige studentinformatiesysteem. Dit systeem zal vanaf 2013 in drie fasen worden geïmplementeerd. Genoemde systemen zullen in de nabije toekomst bijdragen aan een betere en strakkere interne beheersing.

Begroting 2012-2013

De Hanzehogeschool Groningen werkt met een planning- en controlcyclus op studiejaar en daarmee ook met een begroting op studiejaar. Tot voor kort bestond de verplichting om met een kalenderjaarbegroting te werken. Deze verplichting is er niet meer. Vanaf 2012 bestaat er geen verplichting meer om een begroting op kalenderjaar op te stellen. In dit jaarverslag wordt daarom een kort resumé gegeven van de begroting over het studiejaar 2012/13.

Het totaal begrote resultaat 2012/13 komt uit op een tekort van € 0,6 miljoen. In grote lijnen is het resultaat als volgt opgebouwd:

- Tekort initieel onderwijs - m€ 0,7
- Uitvoering interne en externe projecten - m€ 0,1
- Overschot contractactiviteiten + m€ 0,2

De tekorten ontstaan vooral door inzet van bestemde reserves, het gebruik van het investeringsfonds, extra budget voor sociaal beleid en tekorten bij enkele schools. Daar staat tegenover dat de hogeschool in de allocatie een buffer heeft ingebouwd van m€ 2 en hogere rentebaten als gevolg van de positieve exploitatieresultaten van de afgelopen jaren.

In vergelijking met de begroting van 2011/2012 zijn op hoofdlijnen de volgende punten zichtbaar:

Baten

Bij de baten vallen vooral de hogere collegegeldopbrengsten op. Deze komen ruim m€ 6 hoger uit dan in 2011/2012. Dit heeft voor een deel te maken met extra studentenaantallen. Het leeuwendeel van deze stijging komt echter voor rekening van de gecalculerde effecten van de langstudeerdersmaatregel. Inmiddels is bekend dat deze maatregel niet geëffectueerd is.

Personele lasten

In de begroting wordt rekening gehouden met een sterke stijging van personele lasten. Schools hebben veel meer budget gekregen. Dit budget wordt grotendeels ingezet in onderwijzend personeel, waardoor meer contacttijd kan worden gerealiseerd en de docent/student-ratio zal worden verbeterd.

Materiële lasten

Bij de materiële lasten wordt verwacht dat het niveau amper boven het niveau van 2011/2012 zal uitkomen. De maatregelen die in het kader van het interne project E2 zijn ingezet, werpen duidelijk hun vruchten af.

Helderheid

In het kader van de notitie Helderheid en de aanvulling daarop zijn een aantal extra gegevens opgenomen in het Jaarverslag. Voor een deel zijn deze gegevens in de voorgaande tekst beschreven. De overige gegevens worden hier vermeld.

Uitbesteding

Binnen het initieel onderwijs worden alle opleidingen zelf of onder verantwoordelijkheid van de Hanzehogeschool Groningen verzorgd. Op diverse fronten vindt er samenwerking plaats met andere hogescholen, universiteiten en organisaties, maar daarbij is geen sprake van uitbesteding.

Investing in private activiteiten

De rijksbijdrage van het ministerie van OCW en het collegegeld van de studenten wordt besteed aan het onderwijs en de ondersteunende activiteiten. Daarnaast is er sprake van een 'derde geldstroom'. Dit staat voor de financiële bijdrage van bedrijven, instellingen en cursisten voor het contractonderzoek en -onderwijs. De Hanzehogeschool Groningen vindt het belangrijk om deze contractactiviteiten aan te bieden om als kennisinstituut nauwe relaties met het werk- en beroepenveld te onderhouden. Het bevordert de kennisoverdracht en innovatie en daarmee de kwaliteit van het onderwijs. Deze rol werd vervuld door HanzeConnect en hieraan wordt sinds 2011 onder de noemer Leven Lang Leren verdere invulling gegeven binnen de schools. Sinds 2012 zijn de contractactiviteiten gebundeld onder de naam Hanzehogeschool Groningen Professionals en Bedrijven. Er zijn de nodige stappen gezet om ook in deze nieuwe structuur binnen de financiële vastlegging de scheiding tussen publiek en privaat voldoende te waarborgen. De derde

geldstroom is de financieringsbron van de contractactiviteiten waarbij deze activiteiten kosten-neutraal moeten worden uitgevoerd. Deze doelstelling is in 2012 behaald waarmee de private reserves per saldo positief zijn gehouden.

Ter ondersteuning van regionale en maatschappelijke activiteiten en activiteiten waaraan de Hanzehogeschool Groningen deelneemt, is er een budget voor sponsoring en aanverwante activiteiten zoals bijdragen aan jubilea en giften aan instanties en goede doelen.

In 2012 is hieraan ca. € 425.000 besteed, waarbij naast een grote diversiteit aan kleinere initiatieven, de bijdragen van k€ 36 aan de Stichting Keiweek, k€ 60 aan Studium Generale, k€ 30 aan Groningen Confucius en k€ 15 aan De Nacht van Kunst en Wetenschap specifiek te benoemen. Daarnaast zijn gerelateerd aan het onderwerp jeugdwerkloosheid aan diverse instellingen bedragen uitgekeerd voor in totaal k€ 61.

Een belangrijk thema voor de Hanzehogeschool Groningen is internationalisering. Er zijn samenwerkingsverbanden met buitenlandse partnerscholen en elk jaar komen er meer studenten naar Nederland en naar de Hanzehogeschool Groningen om te studeren. Vanwege de huisvestingsproblematiek voor buitenlandse studenten in Groningen hebben de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool Groningen een overeenkomst met het Housing Office die de huisvesting van deze studenten coördineert en regelt. Studenten betalen een marktconforme huur en de hogeschool en universiteit dragen bij aan de exploitatie en leegstand. Het bestuur van de stichting bestaat onder andere uit medewerkers van de Hanzehogeschool Groningen en de Rijksuniversiteit Groningen. De hogeschool heeft in 2012 hieraan geen aanvullende bijdrage geleverd.

Co-makership

Organisaties hebben belang bij goed opgeleid personeel. Kennisinstanties als de Hanzehogeschool Groningen worden ingeschakeld om in co-makership medewerkers verder op te leiden of bij te scholen. In de afgelopen jaren zijn er met een aantal organisaties overeenkomsten afgesloten. Hun medewerkers worden als student ingeschreven, al dan niet met extra faciliteiten. De werkgever voldoet het collegegeld.

Met de Rabobank is er een overeenkomst dat haar medewerkers als student worden ingeschreven en in het eerste jaar een aangepast programma krijgen. De rest van hun studie volgen ze het Economie Compact programma. Voor de hele groep betaalt de Rabobank alleen het collegegeld. Hierbij gaat het om 41 medewerkers in 2011-2012 (9 in het eerste jaar) en 35 in 2012-2013 (waarvan 6 in het eerste jaar). Met het UMCG is een overeenkomst gesloten over het aanbieden van de opleidingen HBO-V 3 en 4. Hieraan nemen in 2012/2013 20 (V3) en 12 (V4) studenten deel.

In 2012 volgden 41 medewerkers met een vast dienstverband bij de Hanzehogeschool Groningen een opleiding binnen de eigen organisatie.

PERSONEEL

Kengetallen personeel

Personeel	2012	%	2011	2010
Totaal aantal medewerkers	2888	100%	2800	2719
Mannen	1286	45%	1278	1256
Vrouwen	1602	55%	1522	1463
Primair proces	1842	64%	*	*
Onderwijs- & onderzoeksondersteuning	539	19%	*	*
Generieke overhead	479	17%	*	*
Sportinstructeurs	28		*	*
Totaal aantal arbeidsplaatsen (fte)	2049		1987	1916
Primair proces	1264	62%	*	*
Onderwijs- & onderzoeksondersteuning	321	16%	*	*
Generieke overhead	457	22%	*	*
Leeftijdsopbouw				
24 jaar en jonger	124	4%	118	89
25 t/m 34 jaar	467	16%	448	415
35 t/m 44 jaar	693	24%	713	695
45 t/m 54 jaar	904	31%	878	871
55 jaar t/m 64 jaar	683	24%	632	623
65 jaar en ouder	17	1%	11	26

* Deze in deze tabel gehanteerde indeling van personeel is in 2012 ingevoerd overeenkomstig de definities van het prestatiecontract. Om die reden zijn desbetreffende cijfers over 2010 en 2011 niet beschikbaar.

De Hanzehogeschool Groningen had aan het einde van het kalenderjaar 2888 medewerkers in dienst, die gezamenlijk 2049 arbeidsplaatsen (fte) bezetten. Daaronder vallen ook 28 medewerkers (bijna 9 fte) die ingezet zijn ten behoeve van de sportvoorzieningen voor studenten en personeel van de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool Groningen, maar die formeel in dienst zijn van de hogeschool. Deze medewerkers worden hier buiten beschouwing gelaten.

Eind 2012 werd, zoals in hoofdstuk 2 van dit jaarverslag nader is toegelicht, het prestatiecontract met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van kracht. In lijn hiermee is het personeel in bovenstaande tabel ingedeeld volgens de definities van het prestatiecontract.

Onder **OP** wordt verstaan al het personeel werkzaam ingezet ten behoeve van het primaire proces:

- alle functies in de functiefamilie Onderwijs en Onderzoek (instructeurs, docenten, lectoren, onderwijsassistenten en studentassistenten);
- alle teamleiders (conform definitie van de HBO-raad);
- de projectleiders en projectmedewerkers die in de schools werkzaam zijn.

Bij **OBP** gaat het om twee categorieën, namelijk generieke overhead en (sector)specifieke overhead.

Onder de **generieke overhead** verstaan we de personeelsformatie gericht op sturing en ondersteuning van het primaire proces. Dit is de zogenoemde zuivere overhead. Hiertoe wordt gerekend:

- College van Bestuur, lijnmanagement en ondersteuning van het lijnmanagement;
- Personeel en Organisatie;
- Financiën en Control;
- Marketing en Communicatie;
- Kwaliteitszorg;
- Juridische zaken;
- Facilitaire zaken;
- Informatisering en automatisering (NB: 60% van het totale aantal fte's voor deze taken wordt ingedeeld bij de generieke overhead).

Daarnaast is sprake van **(sector)specifieke overhead**. Voor het hoger onderwijs gaat het om:

- de functies in de functiefamilie Onderwijs- en onderzoeksondersteuning;
- managementondersteuners bij schools;
- beleidsmedewerkers onderwijskundig, internationalisering, kennisontwikkeling;
- onderwijsadministratie;
- Informatisering en automatisering (NB: 40% van het totale aantal fte's voor deze taken wordt ingedeeld bij de (sector)specifieke overhead).

De prestatieafspraken houden onder meer in dat de Hanzehogeschool Groningen streeft naar het realiseren van de volgende doelstellingen per 31 december 2015:

- De verhouding tussen het personeel dat ingezet is ten behoeve van het primaire proces (OP) en het personeel dat is belast met generieke ondersteuning dan wel onderwijs- en onderzoeksondersteuning (OBP) is 1,7 op 1 (berekend in fte's). Voor de schools betekent dit een verhouding van 3,8 op 1.
- De generieke overhead bedraagt niet meer dan 20% van de totale formatie

Ultimo 2012 was de OP/OBP-verhouding 1,6 op 1 en bedroeg de generieke overhead ruim 22% van de totale formatie.

Convenant leerkracht

De Hanzehogeschool Groningen streeft conform het Convenant Leerkracht naar een betere beloning en verhoging van het kwalificatieniveau van docenten.

Betere beloning

Het relatieve aantal hogere docentfuncties wordt vergroot. De Hanzehogeschool Groningen ontvangt hiervoor van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap structureel extra middelen, oplopend van €1.641.000 in 2010 tot €1.714.000 in 2012. Met de lokale bonden is in 2009 afgesproken dat de Hanzehogeschool Groningen ernaar streeft in de periode 2009-2012 148 fte hoger gewaardeerde docentfuncties te creëren. Aan het eind van 2012 zijn inmiddels 167 docenten in een hogere docentfunctie benoemd; gezamenlijk bezetten ze 134 fte. Dit betekent dat de geformuleerde doelstelling voor 90% is gehaald. Een aantal schools heeft aangekondigd op korte termijn in 2013 nog een aantal hogere docentfuncties te creëren.

Verhoging kwalificatieniveau docenten

In het prestatiecontract is afgesproken dat er naar wordt gestreefd dat ultimo 2015 70% van de docenten en lectoren minimaal mastergeschoold is. Ultimo 2012 zijn 923 (63%) van het aantal docenten en lectoren minimaal mastergeschoold; bijna 11% van hen (en 7% van alle docenten en lectoren) is bovendien gepromoveerd.

Kwalificatieniveau docenten per 31 december 2012

Aantal docenten en lectoren	1484	100%
Aantal docenten en lectoren met mastergraad/ doctorsgraad	933	63%

Alle organisatieonderdelen beschikken over een budget voor deskundigheidsbevordering van hun medewerkers. Voor mastertrajecten voor docenten is sinds september 2008 jaarlijks hogeschoolbreed 1,3 miljoen euro beschikbaar. Individuele docenten kunnen daarnaast een aanvraag doen bij een centraal opleidingsfonds van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. In de periode september 2008 tot en met december 2012 zijn 219 docenten ten laste van het opleidingsfonds begonnen met een mastertraject. Van hen hebben 75 docenten de masterstudie succesvol afgerond, zijn 136 docenten nog bezig en hebben 8 docenten de masteropleiding gestaakt.

Verder kent de Hanzehogeschool Groningen een regeling die promotieonderzoek door medewerkers ondersteunt, zie hoofdstuk 4.

Besteding decentrale arbeidsvoorwaardenmiddelen

De cao-hbo bevat de bepaling dat elke hogeschool jaarlijks 1,15% van de bruto loonsom beschikbaar stelt voor door het lokale cao-overleg te maken afspraken op arbeidsvoorwaardengebied dan wel het verbeteren van bestaande regelingen. In 2012 was ruim 1,6 miljoen euro beschikbaar.

Decentrale arbeidsvoorwaardenmiddelen

	Uitgaven 2012	€
Fietsregeling		78.156
Kinderopvang		464.624
Regeling betaald ouderschapsverlof		595.615
OV-regeling		187.396
Stimuleringsregeling sport		2.070
Verbetering tegemoetkoming woon-werkverkeer		42.350
Programma 'Focus op Ambitie'		398.857
Gezondheidsbeleid (HanzeFit)		19.471
Totaal		1.788.539

Het beschikbare budget is overschreden met ruim €134.000. Dit wordt verrekend met het resterende budget uit voorgaande jaren.

De overschrijding van het beschikbare budget wordt met name veroorzaakt door een forse stijging van de afdracht aan de belastingdienst als werkgeversbijdrage aan de Wet Basisvoorziening Kinderopvang. Dit is veroorzaakt door de stijging van de loonkostensom en een verhoging van het opslagpercentage. In 2012 moest de hogeschool als gevolg daarvan €164.000 meer afdragen dan in 2011.

De HRM-gesprekscyclus

De jaarlijkse HRM-gesprekscyclus bestaat uit een functioneringsgesprek, een of meerdere voortgangsgesprekken en een beoordelingsgesprek.

In onderstaande tabel wordt weergegeven:

- Het aantal medewerkers dat op de laatste dag van het cursusjaar 2011-2012 in dienst was.
- Het aantal en het percentage ontvangen beoordelingsformulieren.
- Het aantal en het percentage medewerkers dat respectievelijk onvoldoende, goed en uitstekend is beoordeeld in de ontvangen beoordelingsformulieren.

	2011-2012		2010-2011		2009-2010		2008-2009	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Aantal medewerkers	2786	100%	2706	100%	2590	100%	2564	100%
Gesprekken								
Beoordelingsformulier ontvangen	1890	67,8%	1816	67,1%	1981	76,5%	1920	74,9%
Beoordelingsformulier (nog) niet ontvangen	896	32,2%	890	32,9%	609	23,5%	644	25,1%
Resultaten (op basis van de ontvangen formulieren)								
Onvoldoende	8	0,4%	4	0,2%	8	0,4%	11	0,6%
Goed	1811	95,8%	1710	94,2%	1881	95,0%	1806	94,1%
Uitstekend	71	3,8%	102	3,8%	92	3,6%	103	4,0%

Formatie

Vaste en tijdelijke formatie

Eind 2012 was 81% van de arbeidsplaatsen vast en 19% tijdelijk. Daarmee is de tijdelijke formatie ten opzichte van vorig jaar toegenomen van 16,8 naar 19%.

In- en uitstroom

Als de personeelslijst aan het eind van 2011 wordt vergeleken met de personeelslijst aan het eind van 2012 blijkt:

- De Hanzehogeschool Groningen heeft in het verslagjaar 327 medewerkers in dienst genomen. Het instroompercentage komt daarmee op 11,5%;
- In 2012 zijn 239 medewerkers uit dienst getreden. Het uitstroompercentage bedraagt dus 8,5%. In de tabel wordt aangegeven wat de reden was voor de uitstroom.

Reden einde dienstverband	aantal	%
Afloop tijdelijk dienstverband	168	70,4%
Arbeidsongeschiktheid (volledig)	1	0,4%
Arbeidsongeschiktheid(gedeeltelijk)	1	0,4%
(Vroeg)pensioen	24	10,0%
Met wederzijds goedvinden	2	0,8%
Op verzoek werknemer	42	17,6%
Overlijden	1	0,4%
Totaal	239	100%

Het aantal personeelsleden is in het verslagjaar met 88 gestegen.

Werving en selectie

De Hanzehogeschool Groningen werkt op het gebied van werving samen met andere grote werkgevers in Groningen. Omdat de procedure Werving & Selectie slechts van toepassing is indien de formatieruimte 0,2 fte of meer bedraagt en drie maanden of langer duurt, is nieuw personeel slechts in een beperkt aantal gevallen via een formele vacaturestelling aangetrokken.

Aan het begin van het verslagjaar stonden nog veertien vacatures uit 2011 open; in 2012 zijn daarvan twaalf vervuld en twee ingetrokken.

In 2012 heeft de Hanzehogeschool Groningen in totaal 109 vacatures gesteld voor in totaal ruim 95 fte. Daarvan zijn dertien vacatures ingetrokken in gevallen dat alsnog een interne oplossing werd gevonden of zich geen geschikte kandidaat meldde. Er zijn 62 vacatures vervuld en 34 vacatures waren eind 2012 nog niet vervuld.

In het verslagjaar zijn 74 vacatures via een officiële werving vervuld door 119 kandidaten. In onderstaande tabel is de herkomst van de benoemde kandidaten aangegeven.

Herkomst benoemde kandidaten	aantal
AVEBE	2
Belastingdienst Noord	1
Hanzehogeschool Groningen	23
Menzis	1
ROC Noorderpoort	3
Provincie Groningen	2
Rijksuniversiteit Groningen	6
Universitair Medisch Centrum Groningen	4
Overig	77
Totaal	119

Man-vrouw verhouding

Het percentage vrouwelijke werknemers is licht gestegen tot 55%, een stijging ten opzichte van 2011 (52%). Bij 14 van de in totaal 26 organisatieonderdelen zijn vrouwen in de meerderheid. Het percentage vrouwen in leidinggevende posities (functies op het niveau van schaal 13 en hoger) bedraagt evenals vorig jaar ruim 40%.

Seniorenregeling

Voor medewerkers van 55 jaar en ouder is er een taakverminderingregeling: de Seniorenregeling Onderwijspersoneel (SOP). Eind 2012 namen 211 medewerkers aan de regeling deel. De kosten van de regeling bedroegen €1.475.020 (1,03% van de loonkostensom).

Beloning

Het percentage medewerkers dat werd bezoldigd naar schaal 10 of hoger is gestegen van 68% in 2011 naar ruim 70% eind 2012. Daarnaast ontvingen 51 medewerkers een arbeidsmarkttoelage. In totaal is een bedrag van €124.220 aan arbeidsmarkttoelagen uitbetaald.

Gezondheidsbeleid

De laatste jaren is steeds sprake geweest van teruglopende verzuimcijfers. Deze trend heeft zich in 2012 voortgezet. Zowel het verzuimpercentage als de verzuimfrequentie is in 2012 gedaald ten opzichte van de twee voorgaande jaren.

	Verzuimcijfers	2012	2011	2010
	Verzuimpercentage (excl. Zwangerschap en bevallingsverlof)	3,7	3,9	4,4
	Verzuimfrequentie	0,9	1,0	1,0

Arbo-beleid

Conform het beleid voor risicoinventarisaties en -evaluaties (RI&E) en de bijbehorende planning zijn verschillende locaties onderzocht. In het schooljaar 2011-2012 zijn negen RI&E-onderzoeken gehouden en zijn negen RI&E's geactualiseerd. De RI&E's zijn conform de Arbowet getoetst en op orde bevonden door een externe arbodeskundige.

Tevredenheid medewerkers

In 2012 is bij zeven schools en drie stafbureaus een medewerkerstevredenheidsonderzoek uitgevoerd. Deze onderzoeken worden per cursusjaar uitgevoerd en jaarlijks verschijnt daarover een hogeschoolbrede overzichtsrapportage die laat zien hoe de tevredenheid van de medewerkers zich ontwikkelt en welke verschillen er tussen groepen medewerkers zijn ten aanzien van specifieke onderwerpen. De overzichtsrapportage over de periode 2011-2012 is nog in de maak. De voorlopige resultaten laten over de periode 2011-2012 zien dat de positieve waardering voor de Hanzehogeschool Groningen als werkgever in 2011-2012 is toegenomen van 7,4 in 2011 naar 7,6 in 2012. De waardering voor het onderwijs/de dienstverlening is stabiel (in 2010-2011 7,2; in 2011-2012 7,1).

Per cursusjaar 2012-2013 gaat de hogeschool over op een tweejaarlijks landelijk medewerkerstevredenheidsonderzoek dat voorjaar 2013 voor het eerst wordt uitgevoerd. Dit zogeheten Tevredenheid Instrument Medewerkers is speciaal voor de hbo-sector ontwikkeld en geeft de Hanzehogeschool Groningen de mogelijkheid zich te vergelijken met andere hbo-instellingen in Nederland.

ICT EN INFORMATIEMANAGEMENT

De Hanzehogeschool Groningen ontwikkelde in 2012 een nieuwe strategie op het gebied van informatievoorziening. Uitgangspunten hiervan zijn dat de ICT-voorzieningen van de hogeschool flexibel moeten zijn en de toenemende openheid van informatie op een effectieve en efficiënte manier ondersteunen.

De strategie behelst drie actielijnen:

1. Verbinding met de buitenwereld;
2. Basissystemen op orde;
3. Effectievere organisatie.

Verder is de organisatiestructuur rond ICT verbeterd. De *schools*, kenniscentra, stafbureaus en het Facilitair Bedrijf krijgen meer sturing op de ontwikkeling van de informatievoorziening.

Concrete ontwikkelingen op het gebied van ICT en informatiemanagement in 2012:

- De nieuwe applicatie 'On Stage' ondersteunt *schools* bij hun stage- en afstudeerproces. In 2012 vond een succesvolle pilot plaats en 'On Stage' is bij een deel van de *schools* geïmplementeerd. De overige *schools* volgen in 2013.
- Alle printers zijn vervangen door energiezuinigere printers.
- Er is een nieuw multimediatplatform aangeschaft dat meer functionaliteit biedt voor het onderwijs.
- Een groot deel van de draadloze infrastructuur op de ZernikeCampus is vervangen door techniek met een veel hogere bandbreedte die het toenemende wifi-gebruik beter ondersteunt.

HUISVESTING

De Hanzehogeschool Groningen stelde in 2012 haar Strategische Huisvestingsvisie vast. Uitgangspunten in die visie zijn dat de huisvesting van de hogeschool bijdraagt aan een ambitieuze studiecultuur en aan profilering van de hogeschool als aantrekkelijke samenwerkingspartner. Vanzelfsprekend zijn kostenbeheersing en risicomanagement belangrijke randvoorwaarden.

De belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van huisvesting in 2012:

- Er is samen met de Rijksuniversiteit Groningen gewerkt aan plannen voor een nieuw pand voor de Energy Academy Europe (EAE) op de ZernikeCampus. Het is de bedoeling dat dit een bijzonder en duurzaam gebouw wordt, dat medio 2015 klaar is.
- In 2012 is een begin gemaakt met het inrichten van het Energy Transition Center (EnTranCe) op de ZernikeCampus. Deze proeftuin op energiegebied brengt bedrijfsleven, ondernemers en onderwijsinstututen bij elkaar om gezamenlijk te werken aan onderzoek naar duurzame energievoorziening. EnTranCe zal de komende jaren verder worden uitgebouwd.
- In 2012 is de upgrade van de Marie KamphuisBorg afgerond.
- De verbouwing van de beide gebouwen van de Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva in Groningen is in 2012 afgerond. Het Rijksmonument aan de Praediniussingel werd feestelijk geopend.
- De ruimtes van de International Business School in de Van OlstToren zijn ingrijpend verbouwd.

7. JAARREKENING

- Balans
- Staat van baten en lasten
- Kasstroomoverzicht
- Toelichting algemeen
- Grondslagen voor waardering van activa en passiva
- Grondslagen voor bepaling van het resultaat
- Toelichting op de balans
- Niet in de balans opgenomen verplichtingen
- Toelichting op de staat van baten en lasten
- Overige gegevens

BALANS

Balans per 31 december 2012

(na resultaatbestemming, bedragen x € 1.000,-)

1 Activa

Ref.		31-12-2012	31-12-2011
	Vaste activa		
1.1	Materiële vaste activa	114.605	111.914
1.2	Financiële vaste activa	623	680
	<u>Totaal vaste activa</u>	115.229	112.594
	Vlottende activa		
1.3	Voorraden	300	387
1.4	Vorderingen	5.699	2.522
1.5	Liquide middelen	34.524	32.587
	<u>Totaal vlottende activa</u>	40.523	35.496
	Totaal activa	<u>155.751</u>	<u>148.089</u>

2 Passiva

		31-12-2012	31-12-2011
2.1	Eigen vermogen	78.238	68.654
	Vreemd vermogen		
2.2	Voorzieningen	2.579	3.235
2.3	Langlopende schulden	25.268	25.268
2.4	Kortlopende schulden	49.666	50.932

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

1 januari - 31 december 2012

(bedragen x € 1.000,-)

	<u>2012</u>	<u>Begroting 2012</u>	<u>2011</u>
Baten			
Rijksbijdragen OCW	152.170	148.123	147.299
Collegegelden	42.716	42.198	41.040
Baten werk i.o.v. derden	7.254	4.439	6.534
Overige baten	18.702	15.957	14.020
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<u>Totaal baten</u>	220.842	210.717	208.894
Lasten			
Personele lasten	161.097	157.985	151.613
Afschrijvingen	13.616	14.626	13.115
Huisvestingslasten	12.668	12.091	11.330
Overige lasten	23.552	27.328	23.816
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<u>Totaal lasten</u>	210.933	212.030	199.874
Saldo baten en lasten	9.909	-1.313	9.019
Financiële baten en lasten			
Financiële baten	614	700	504
Financiële lasten	940	1.000	985
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<u>Totaal financiële baten en lasten</u>	-325	-300	-481
Resultaat	<u>9.584</u>	<u>-1.613</u>	<u>8.538</u>

KASSTROOMOVERZICHT

(bedragen x € 1.000,-)

	<u>2012</u>	<u>2011</u>
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat	9.584	8.538
Overige mutaties Eigen Vermogen	0	0
	<u>9.584</u>	<u>8.538</u>
Aanpassingen voor:		
- Afschrijvingen	13.616	13.115
- Boekresultaat desinvestering MVA	0	-239
- Mutaties voorzieningen	-657	-464
	<u>12.959</u>	<u>12.412</u>
Veranderingen in vlottende middelen:		
- Voorraden	88	-12
- Vorderingen	-3.177	3.928
- Kortlopende schulden	-1.266	7.486
	<u>-4.355</u>	<u>11.402</u>
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	<u>18.187</u>	<u>32.352</u>
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investeringen in materiële vaste activa	-16.307	-18.954
Desinvesteringen in materiële vaste activa	0	1.976
Mutaties leningen (financiële vaste activa)	57	57
	<u>-16.250</u>	<u>-16.921</u>
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten	<u>-16.250</u>	<u>-16.921</u>
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Nieuw opgenomen leningen	0	0
Aflossing langlopende schulden	0	0
	<u>0</u>	<u>0</u>
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	<u>0</u>	<u>0</u>
Mutatie liquide middelen	<u>1.937</u>	<u>15.431</u>
Beginstand liquide middelen	32.587	17.156
Mutatie boekjaar	<u>1.937</u>	<u>15.431</u>
Eindstand liquide middelen	<u>34.524</u>	<u>32.587</u>

TOELICHTING ALGEMEEN

Activiteiten

De activiteiten van de instelling bestaan voornamelijk uit dienstverlening op het gebied van onderwijs.

Consolidatie

De rechtspersonen waarin de hogeschool een kapitaal- en/of organisatiebelang heeft en waar bovendien sprake is van een materieel financieel belang zijn opgenomen in het eigen vermogen van de Hanzehogeschool Groningen. Er is hierbij geen sprake van integrale consolidatie maar van het activeren van een vordering op verbonden partijen en het crediteren van het eigen vermogen van die partijen ten gunste, eventueel ten laste, van het eigen vermogen van de Hanzehogeschool Groningen.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Mutaties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de op dat moment geldende wisselkoersen.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het bestuur van de Hanzehogeschool Groningen zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat het bestuur schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Rapporteringsvaluta

Alle in dit financiële verslag vermelde bedragen zijn genoteerd in euro's. Daar waar afkortingen gebruikt worden van K€ en M€ wordt bedoeld € x 1.000 respectievelijk € x 1.000.000.

GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven is door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Deze bepalingen zijn van toepassing op grond van de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs (WJZ/2007/50507) (RJ660).

Activa en passiva (met uitzondering van het groepsvermogen) worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar en volgen de per 1 januari 2008 ingevoerde Regeling Jaarverslaggeving onderwijs.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs verminderd met de toegepaste lineaire afschrijvingen op basis van de verwachte economische levensduur. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Afboekingen door verkoop, buitengebruikstelling of tenietgaan worden afzonderlijk vermeld. Onderstaande afschrijvingstermijnen worden als uitgangspunt gehanteerd, op basis van incidentele afwijkende inschatting van levensduur kan deze worden aangepast.

De activeringsgrens voor inventaris en apparatuur is € 2.500,- met uitzondering van computerapparatuur. Deze apparatuur wordt in principe altijd geactiveerd met een ondergrens van € 250,-.

De gehanteerde categorieën zijn (samen met de afschrijvingstermijnen en –percentages):

- Gebouwen Casco/Afbouw 30 jaar (3,3%)
- Gebouwen: inbouw 15 jaar (6,7%)
- Gebouwen: investering in huurpanden 10 jaar (10,0%) of kortere huurtermijn
- Sportterreinvoorzieningen 10 jaar (10,0%)
- Overige terreinvoorzieningen 15-30 jaar (3,3%-6,7%)
- Bouwkundige voorzieningen en installaties 15 jaar (6,7%)
- Meubilair (inventaris) 7-10 jaar (10,0%-14,3%)
- Computerapparatuur 3-4 jaar (33,3%-25,0%)
- Audiovisuele apparatuur 4 jaar (25,0%)
- Medische apparatuur 10 jaar (10,0%)
- Industriële apparatuur 15 jaar (6,7%)
- Overige apparatuur 7 jaar (14,3%)
- Technische installaties ICT 7 jaar (14,3%)
- Technische installaties overig 15 jaar (6,7%)
- Transportmiddelen 7 jaar (14,3%)

Ontvangen subsidies die betrekking hebben op investeringen (materiële vaste activa) worden in mindering gebracht op de materiële vaste activa.

Financiële vaste activa

Leningen w/g

Leningen worden verstrekt op basis van overeenkomsten waarin is vastgelegd op welke termijn de lening wordt afgelost, tegen welk rentepercentage geleend wordt en indien van toepassing, welke zekerheden er zijn verstrekt. Waardering vindt plaats tegen verstrekte hoofdsom verminderd met ontvangen aflossingen.

Vorraden

De voorraden gebruiksgoederen worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs waarbij rekening wordt gehouden met incurantheid.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde waarbij rekening wordt gehouden met een risico voor mogelijke oninbaarheid.

Vorderingen waartegenover ook een schuld staat in de vorm van vooruitontvangen bedragen, zijn gesaldeerd opgenomen in de balans.

Onderhanden projecten in opdracht van derden worden gewaardeerd tegen de gerealiseerde projectopbrengsten. Indien van toepassing, worden de verwerkte verliezen en reeds gedeclareerde termijnen hierop in mindering gebracht. Onderhanden projecten waarvan de gefactureerde termijnen hoger zijn dan de gerealiseerde projectopbrengsten worden gepresenteerd onder de kortlopende schulden.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen van de Hanzehogeschool Groningen is opgebouwd uit de in het verleden behaalde resultaten. Andere mutaties in het eigen vermogen komen tot stand door stelselwijzigingen of door het opnemen van verbonden partijen. Het eigen vermogen bestaat uit algemene reserves en bestemmingsreserves en/of -fondsen. Hierin is tevens een segmentatie opgenomen naar publieke en private middelen.

De bestemmingsreserves zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, welke door het bestuur is aangebracht. De bestemmingsfondsen zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, welke door derden zijn aangebracht.

Het resultaat van het verslagjaar op het initieel onderwijs wordt toegevoegd aan de algemene reserve. Is een deel van het resultaat tot stand gekomen door activiteiten in projectvorm die nog niet zijn afgerond, dan wordt dat deel overgeheveld naar de bestemde reserve Projecten.

Voor een verdere toelichting op het vermogen wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Voorzieningen

Algemeen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Voorzieningen wachtgeld

Voor zowel het wettelijke als het bovenwettelijke deel van de wachtgeldregeling is per balansdatum een voorziening getroffen. Deze voorzieningen zijn bepaald op basis van opgaven van de uitvoeringsinstellingen, rekening houdend met deelnamekans.

Voorziening sociaal beleid

Deze voorziening wordt gevormd indien op balansdatum verplichtingen bestaan tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid. De verplichting is een beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichtingen per balansdatum af te wikkelen.

Voorziening jubilea

De voorziening jubilea wordt opgenomen voor verwachte lasten gedurende het dienstverband van de werknemers. Hierbij is rekening gehouden met indexatie, blijf- en deelnamekans en verdiscontering.

Voorziening WGA-WIA

Ter dekking van toekomstige lasten ingevolge de wet integratie gedeeltelijk arbeidsgeschikten is een voorziening opgenomen. De voorziening is bepaald op basis van het ziektebestand en verdisconteerd.

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen worden opgenomen tegen nominale waarde.

Langlopende schulden

Liquiditeitsbijdrage 1988

Dit betreft door het ministerie van OCW beschikbaar gestelde middelen ter dekking van het liquiditeitstekort, voortkomend uit gespreide inning van collegegelden.

Bouwleningen

In 2005 is een nieuwe financiering aangegaan bij het ministerie van Financiën en is het recht op eerste hypotheek verleend aan de Staat der Nederlanden voor een aantal panden aan het Zernikeplein (kadastraal bekend als Penningsdijk 6, Landleven 10, Zernikeplein 1 en Blauwborgje). Waardering van langlopende schulden vindt plaats tegen ontvangen hoofdsommen verminderd met eventuele tussentijdse aflossingen.

Kortlopende schulden

Onder kortlopende schulden zijn de bedragen ondergebracht die nog betrekking hebben op het verslagjaar maar op balansdatum nog niet zijn betaald en bedragen die zijn ontvangen in of voor het verslagjaar en aan opvolgende jaren moeten worden toegekend.

GRONDSLAGEN VOOR BEPALING VAN HET RESULTAAT

Algemeen

Het saldo van de baten en lasten is tot stand gekomen met inachtneming van de volgende beginselen:

- Toerekeningsbeginsel: baten en lasten worden toegerekend aan dat jaar waar ze betrekking op hebben, hierbij wordt ervan uitgegaan dat onderwijstaken gelijkmatig over het jaar zijn verdeeld.
- Realisatiebeginsel: winsten worden genomen voor zover zij in het verslagjaar zijn gerealiseerd.
- Voorzichtigheidsbeginsel: verliezen of risico's worden opgenomen voor zover zij bekend zijn geworden vóór het opmaken van de jaarrekening.

Baten

Rijksbijdragen OCW

De baten die in een verslagjaar zijn ontvangen van het ministerie van OCW worden in totaliteit verantwoord en zijn gebaseerd op de meest recent verschenen rijksbijdragebrieven. De rijksbijdragebrief van december is feitelijk de definitieve toekenning over een kalenderjaar. Eventuele mutaties op de rijksbijdrage worden toegerekend aan het betreffende kalenderjaar en werken volledig door in de studiejaarrekening over de periode september jaar X t/m augustus jaar Y.

Collegegelden

De collegegelden worden verantwoord volgens het baten- en lastenstelsel.

Werk i.o.v. derden

Opbrengsten uit het verlenen van diensten geschieden naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Overige baten

Overige baten bestaan uit baten uit verhuur, detachering en overige. Exploitatiesubsidies worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en de instelling de condities voor ontvangst kan aantonen.

Subsidies met betrekking tot investeringen in materiële vaste activa worden in mindering gebracht op het desbetreffende actief en als onderdeel van de afschrijvingen verwerkt in de staat van baten en lasten.

Afschrijvingen op materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Over terreinen wordt niet afgeschreven.

Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de economische levensduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast. Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Personeelsbeloningen

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenen

De Hanzehogeschool Groningen heeft de toegezegd-pensioenregelingen bij het bedrijfstakpensioenfonds verwerkt als zou sprake zijn van een toegezegde-bijdrageregeling.

Voor toegezegde-bijdrageregelingen betaalt de instelling op verplichte, contractuele of vrijwillige basis premies aan pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen. Behalve de betaling van premies heeft de instelling geen verdere verplichtingen uit hoofde van deze pensioenregelingen. De premies worden verantwoord als personeelskosten als deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva.

TOELICHTING OP DE BALANS

(bedragen x € 1.000,-)

1 Activa

Vaste activa

1.1 Materiële vaste activa

De mutaties in de materiële vaste activa worden als volgt weergegeven:

	Verkrijgings- prijs tm 2011	Afschrijvingen tm 2011	Boekwaarde 31-12-2011	Investerings- 2012	Desinveste- ringen 2012	Overboekingen 2012	Afschrijvingen 2012	Boekwaarde 31-12-2012
1.1.1 Gebouwen en terreinen								
1.1.1.1 Gebouwen (incl. bouw.voorz.)	169.742	90.643	79.099	5.494	0	4.026	7.833	80.787
1.1.1.2 Terreinen + terreinvoorzieningen	12.228	1.181	11.047	0	0	0	336	10.711
	181.970	91.824	90.147	5.494	0	4.026	8.169	91.498
1.1.2 Inventaris en apparatuur								
1.1.2.1 Inventaris	22.690	14.386	8.304	1.845	0	0	1.469	8.680
1.1.2.2 Apparatuur	34.044	24.543	9.500	6.898	0	0	4.087	12.312
	56.733	38.929	17.804	8.743	0	0	5.556	20.992
1.1.3 Overige materiële vaste activa								
Vervoermiddelen	156	91	65	0	0	0	18	47
1.1.4 Projecten in uitvoering	4.026	0	4.026	2.070	0	-4.026	0	2.070
1.1.5 Investeringsubsidies	-1.219	-1.090	-129	0	0	0	-127	-2
Totaal materiële vaste activa	241.667	129.754	111.914	16.307	0	0	13.616	114.605

Toelichting:

Investerings in gebouwen en projecten hebben gedurende het boekjaar met name betrekking op Renovatie Marie Kamphuis Borg (M€ 1,7) en Verbouwing Zuiderdiep (M€ 4,4).

Investerings in apparatuur betreffen voornamelijk Computerapparatuur ICT (M€ 2,2), Technische installaties (M€ 1,4) en Technische Apparatuur Onderwijs (M€ 0,5).

Op de egalisatierekening investeringsubsidies staan de bedragen vermeld die als subsidies zijn ontvangen voor projecten waarop ook investeringen zijn geplaatst. Jaarlijks valt een deel vrij ter compensatie van de afschrijvingslasten.

Een aantal panden aan het Zernikeplein (kadastraal bekend als Penningsdijk 6, Landleven 10, Zernikeplein 1 en Blauwborgje) is hypothecair bezwaard.

1.2 Financiële vaste activa

De mutaties in de financiële vaste activa worden als volgt weergegeven:

	Boekwaarde 31-12-2011	Investerings- en verstrekte leningen	Desinvest. en afgeloste leningen	Vorderingen kortlopend	Boekwaarde 31-12-2012
1.2.1 Overige leningen u/g					
Unica Installatiegroep BV	680	0	57	0	623
Technomatch / Groningen (tevens voorzien)	0	0	0	0	0
Stichting RenQi	0	0	0	0	0
Totaal financiële vaste activa	680	0	57	0	623

Toelichting:

In verband met de investering in energievoorzieningen (warmte-koude-opslag) voor het Economiegebouw is in 2006 een geldlening verstrekt aan Unica ten bedrage van K€ 354. Aanvullend op deze overeenkomst is eind 2007 voor het Corpshuys (van Swietenlaan) een lening aan Unica van K€ 564 verstrekt. Aflossingen vinden plaats overeenkomstig maandelijkse termijnen per locatie.

Met Technomatch is in 2003 een achtergestelde lening aangegaan voor een bedrag van K€ 103. Deze lening is voorzien en daarom per saldo 0. In augustus 2009 is een lening ten bedrage van K€ 125 verstrekt aan Stichting RenQi en in januari 2010 is nog een termijn van K€ 30 beschikbaar gesteld. Ultimo 2010 is besloten deze lening als oninbaar te beschouwen en derhalve te voorzien.

(bedragen x € 1.000,-)

Vlottende activa

1.3 Voorraden

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
1.3.1 Gebruiksgoederen Mag.goed./kantoorbenodigdheden	300	387
Totaal voorraden	<u>300</u>	<u>387</u>

1.4 Vorderingen

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
1.4.1 Debiteuren	922	1.212
1.4.2 OCW	434	0
1.4.3 Overige vorderingen	3.799	1.007
1.4.4 Overlopende activa	544	303
Totaal vorderingen	<u>5.699</u>	<u>2.522</u>

Toelichting:

Onder de Overige vorderingen is een bedrag opgenomen van M€ 0,9 voor vorderingen op de Belastingdienst, gerelateerd aan de aangiften Pro Rata 2011 en 2012. Tevens is opgenomen een vordering van M€ 1,7 betrekking hebbend op de opheffing van het Waarborgfonds HBO.

1.5 Liquide middelen

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
1.5.1 Banken	5.128	-1.878
1.5.2 Kasmiddelen	22	22
1.5.3 Deposito's	27.000	32.000
1.5.4 Overige	2.373	2.442
Totaal liquide middelen	<u>34.524</u>	<u>32.587</u>

Toelichting:

een nadere toelichting op de mutaties binnen de Liquide middelen is te vinden in het kasstroomoverzicht. De Overige liquide middelen hebben voor het grootste deel betrekking op afgegeven bankgaranties.

(bedragen x € 1.000,-)

2 Passiva

2.1 Eigen vermogen

	Saldo 31-12-2011	Mutaties		Saldo 31-12-2012
		Bestemming resultaat	Overige mutaties	
2.1.1 Algemene reserve (publiek)	44.482	9.328	15.680	69.490
Algemene reserve (privaat)	2.413	256	0	2.669
Subtotaal algemene reserve	46.895	9.584	15.680	72.159
2.1.2 Bestemmingsreserves (publiek)				
EV geconsolideerde verbonden partijen	0	0	0	0
Waarborgfonds	574	0	0	574
Reserve huisvestingsbeleid	14.216	0	-14.216	0
Projecten	5.997	0	-492	5.505
Overig	972	0	-972	0
Subtotaal bestemmingsreserves (publiek)	21.759	0	-15.680	6.079
Totaal eigen vermogen	68.654	9.584	0	78.237

Toelichting: de bestemmingsreserves Reserve huisvestingsbeleid en Overig worden niet meer gebruikt voor interne verantwoordingsdoeleinden. De saldi van deze reserves zijn derhalve per ultimo boekjaar overgezet naar de Algemene reserve.

2.2 Voorzieningen

	Saldo 31-12-2011	Mutaties			Saldo 31-12-2012
		Dotaties 2012	Onttrekkingen 2012	Vrijval 2012	
2.2.1 Personeelsvoorzieningen					
Wachtgelden bovenwettelijk	795	177	388	0	584
Wachtgelden wettelijk	770	847	807	0	810
Voorziening sociaal beleid	83	0	56	27	0
Voorziening jubilea	556	3	0	28	531
Voorziening WGA-WIA	1.032	68	267	179	654
Subtotaal personeelsvoorzieningen	3.235	1.095	1.518	234	2.578
Totaal voorzieningen	3.235	1.095	1.518	234	2.578

	Kortlopend deel <1 jaar	Langlopend deel >1 jaar	Saldo 31-12-2012
	Personeelsvoorzieningen		
Wachtgelden bovenwettelijk	447	137	584
Wachtgelden wettelijk	356	454	810
Voorziening sociaal beleid	0	0	0
Voorziening jubilea	67	464	531
Voorziening WGA-WIA	93	561	654
Subtotaal personeelsvoorzieningen	963	1.615	2.578

Toelichting: De voorzieningen Wachtgelden wettelijk en bovenwettelijk alsmede WGA-WIA zijn opgenomen conform opgaaf van uitvoerders.

(bedragen x € 1.000,-)

2.3 Langlopende schulden

	Bedrag lening 31-12-2011	Aangegane leningen o/g	Aflossingen 2012	Schulden kt 2012	Stand 31-12-2012
2.3.1 Kredietinstellingen (bouwleningen)					
Lening 1 ministerie van Financiën	13.000	0	0	0	13.000
Lening 2 ministerie van Financiën	0	0	0	0	0
Lening 3 ministerie van Financiën	10.000	0	0	0	10.000
2.3.2 Langlopende schulden aan OCW					
Liquiditeitsbijdrage 1988	2.268	0	0	0	2.268
Totaal langlopende schulden	25.268	0	0	0	25.268

	Stand 31-12-2012	Looptijd > 1 jaar	Looptijd > 5 jaar	Rentevoet
Kredietinstellingen (bouwleningen)				
Lening 1 ministerie van Financiën	13.000	13.000	13.000	4,05%
Lening 2 ministerie van Financiën	0	0	0	3,08%
Lening 3 ministerie van Financiën	10.000	10.000	10.000	4,01%
Langlopende schulden aan OCW				
Liquiditeitsbijdrage 1988	2.268	2.268	2.268	0%
Totaal langlopende schulden	25.268	25.268	25.268	

Toelichting:

In april 2005 zijn nieuwe leningen aangegaan bij het ministerie van Financiën. Ook is vanaf dat moment een start gemaakt met het 'schatkistbankieren' waarbij er een rekening courant verhouding is tussen de Hanzehogeschool Groningen en het ministerie. Dagelijks worden de saldi van de bankrekeningen vereffend.

2.4 Kortlopende schulden

	31-12-2012	31-12-2011
2.4.1 Crediteuren	3.522	5.745
2.4.2 Onderhanden werk i.o.v. derden		
Projecten en contractonderzoek	643	2.267
2.4.3 Belastingen en premies sociale verzekeringen	6.489	5.770
2.4.4 Schulden inzake pensioenen	2.252	1.966
2.4.5 Overige kortlopende schulden	8.709	6.478
2.4.6 Overlopende passiva		
Vooruitontvangen collegegelden	15.840	14.764
Geomerkte subsidies OCW	0	-280
Vakantiegeld	4.749	4.416
Vakantiedagen	5.294	8.184
Salarissen	99	86
Vooruitontvangen bedragen	2.069	1.537
	28.051	28.707
Totaal kortlopende schulden	49.666	50.932

Toelichting:

Het onderhanden werk i.o.v. derden is per balansdatum gesaldeerd opgenomen en vormt per 31-12-2012 een schuld.

Overzicht verbonden partijen

Beslissende zeggenschap (stichting of vereniging)

	Jur. Vorm	Statutaire zetel	Code activiteiten	Eigen vermogen 31-12-2012	Resultaat 11/12	Verklaring art. 2:403 BW	Consolidatie ja/nee
Stud.fnds Minerva (Art and Food)	stichting	Groningen	4	0	0	N	N
Stud.fnds Pr.Claus Conservatorium	stichting	Groningen	4	0	0	N	N
Peter de Grote festival	stichting	Groningen	4	0	0	N	N
Totaal				0	0		

Overige verbonden partijen (minderheidsdeelneming en geen beslissende zeggenschap)

	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteiten
Harzeplein	stichting	Groningen	4
Makarov Prelude	stichting	Groningen	4
Seniorenacademie HOVO Gron./Drenthe	stichting	Groningen	4
Gilde HBO	stichting	Den Haag	4
Stichting Harze University Foundation	stichting	Groningen	4
Stichting RenOi	stichting	Groningen	4
Stichting Cube050	stichting	Groningen	4
Stichting Groot Brugmans	stichting	Groningen	4
Stichting EDGar (Energy Delta Gas Research)	stichting	Groningen	4

Code activiteiten: 1. contractonderwijs, 2. contractonderzoek, 3. onroerende zaken, 4. overige.

Overzicht geormerkte doelsubsidies OCW (2.4.7)

Omschrijving	Kenmerk	Bedrag van toewijzing	einddatum	Saldo 01-01-2012	Toewijzing tm 31-12-2012	Uitgaven tm 31-12-2012	Saldo 31-12-2012
HBO Lerarenbeurs-2012	244374	24	31-12-2012	0	24	24	0
HBO Lerarenbeurs-2012	269757	-2	31-12-2012	0	-2	-2	0
HBO Lerarenbeurs-2012	21886	-14	31-12-2012	0	-14	-14	0
HBO Lerarenbeurs-2012	278259	454	31-12-2012	0	454	454	0
HBO Lerarenbeurs-2012	282830	69	31-12-2012	0	69	69	0
HBO Lerarenbeurs-2012	295799	-7	31-12-2012	0	-7	-7	0
MBO Taal en Rekenen-2012	79639 M	1	31-12-2012	0	1	1	0
HBO Sirius -2008	70925	2.380	31-12-2012	-280	610	330	0
MBO Innovatiebox	69521 M	11	31-12-2009	0	11	11	0
MBO Innovatiebox	48241 M	11	31-12-2010	0	11	11	0
MBO Innovatiebox	25914 M	11	31-12-2011	0	11	11	0
Totaal geormerkte doelsubsidies		2.938		-280	1.168	888	0

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN

Hypotheekverklaring

Met ingang van april 2005 is het recht op eerste hypotheek verleend aan de Staat der Nederlanden voor de panden aan het Zernikeplein (kadastraal bekend als Penningsdijk 6, Landleven 10, Zernikeplein 1 en Blauwborgje). In deze gebouwen zijn onder meer de economische en de technische *schools* gevestigd.

Daarnaast heeft de Hanzehogeschool Groningen ter instandhouding van de Stichting Waarborgfonds HBO een bedrag als bestemmingsfonds binnen het eigen vermogen opgenomen ter grootte van 1% van het bedrag van de rijksbijdrage in het jaar van afsluiten van de overeenkomst (1994). Mocht een hogeschool de verplichting jegens het Waarborgfonds niet kunnen nakomen, dan kan door het Waarborgfonds aanspraak worden gemaakt op het gevormde bestemmingsfonds.

Vordering op het ministerie van OCW

In 2001 is de vordering op OCW betreffende IZK, vakantie-uitkering en sociale lasten uit 1986/1987 afgeboekt. Deze vordering (K€ 2.719) blijft echter wel bestaan en zal worden verrekend bij liquidatie van de hogeschool. In december 2005 is een bedrag aan de hogeschool uitgekeerd in verband met het afschaffen van de ZKOO-regeling dat in mindering is gebracht op deze vordering.

Langlopende verplichtingen

Bankgaranties

De Stichting Hanzehogeschool Groningen heeft per 31-12-2012 bankgaranties afgegeven voor een totaalbedrag van K€ 2.374, te weten:

- Stichting Waarborgfonds HBO (K€ 574)
- Van Wijnen BV inzake meer/minderwerk nieuwbouw Sportstudies (M€ 1,8)

Er zijn gedurende 2012 geen nieuwe bankgaranties verstrekt.

Overige verplichtingen en claims

In ieder verslagjaar lopen verschillende juridische procedures. Deze zijn te onderscheiden naar beroepen die zijn ingesteld door studenten of personeelsleden, vorderingen van derden, en eventuele procedures tegen of vanwege bestuursorganen waaronder het ministerie van OCW.

Bij de procedures van de Hanzehogeschool Groningen tegen personeelsleden kan het voorkomen dat, hetzij in het kader van een minnelijke schikking, hetzij op basis van de uitspraak van de kantonrechter, een vergoeding wordt toegekend. In 2012 heeft de Hanzehogeschool Groningen geen uitzonderlijke claims opgelopen.

In het afgelopen verslagjaar zijn ook voor het overige geen geschillen met derden gerezen die naar huidige inzicht zullen resulteren in vorderingen tot schadevergoeding waaruit substantiële financiële aanspraken zullen voortvloeien.

Tijdens de bouw van het nieuwe complex voor het Instituut voor Sportstudies is forse vertraging ontstaan. Er is tussen coördinerend aannemer Van Wijnen enerzijds en de Hanzehogeschool Groningen anderzijds discussie ontstaan over de verantwoordelijkheid voor de vertraging. In december 2007 is gepoogd een schikking te treffen. Geconstateerd is dat de financiële verschillen dusdanig groot zijn dat een overeenkomst niet tot de mogelijkheden behoorde. Ter voorkoming van het niet opleveren van het complex op 21 december 2007 heeft de HG een zogenaamd trekkingsrecht afgegeven aan Van Wijnen van M€ 1,8. Van Wijnen heeft hierop de HG gedagvaard. Van Wijnen legt in de dagvaarding een totale claim neer van M€ 2,7 terwijl de HG concludeert dat zij Van Wijnen niets meer schuldig is. Indien een schikking uitblijft, kan het traject tot een definitieve uitspraak nog geruime tijd in beslag nemen.

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(bedragen x € 1.000,-)

3 Baten

3.1 Rijksbijdragen OCW

	<u>2012</u>	begroting <u>2012</u>	<u>2011</u>
3.1.1 (Normatieve) rijksbijdrage OCW (HBO)	151.314	147.323	146.176
3.1.2 Overige subsidies OCW			
Geoomerkte subsidies	856	800	1.111
Niet-geoomerkte subsidies	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>11</u>
Subtotaal	856	800	1.123
Totaal rijksbijdragen OCW	<u><u>152.170</u></u>	<u><u>148.123</u></u>	<u><u>147.299</u></u>

Toelichting:

De hoogte van de rijksbijdrage sluit aan en is gebaseerd op de betreffende rijksbijdragebrieven.

3.2 Collegegelden

	<u>2012</u>	begroting <u>2012</u>	<u>2011</u>
3.2.1 Collegegelden (bekostigde studenten)	45.240	43.000	42.034
3.2.2 Overige	-2.524	-802	-994
Totaal collegegelden	<u><u>42.716</u></u>	<u><u>42.198</u></u>	<u><u>41.040</u></u>

Toelichting:

Het bedrag onder 'Overige' is het resultaat van de saldering tussen ontvangsten van niet bekostigde studenten en restitutie van collegegelden.

3.3 Baten werk in opdracht van derden

	<u>2012</u>	begroting <u>2012</u>	<u>2011</u>
3.3.1 Opbrengst werk i.o.v. derden			
3.3.1.1 Contractonderwijs			
CA / P-HBO cursussen	2.742	2.400	2.942
3.3.1.2 Contractonderzoek			
Overige contractactiviteiten	2.414	2.039	3.179
Totaal opbrengst werk i.o.v. derden	<u>5.156</u>	<u>4.439</u>	<u>6.121</u>
3.3.2 Mutaties onderhanden werk i.o.v. derden	<u>2.098</u>	<u>0</u>	<u>413</u>
Totaal baten werk i.o.v. derden	<u><u>7.254</u></u>	<u><u>4.439</u></u>	<u><u>6.534</u></u>

(bedragen x € 1.000,-)

3.4 Overige baten

	2012	begroting 2012	2011
3.4.1 Verhuur onroerende zaken	632	1.000	1.056
3.4.2 Detachering personeel	1.555	1.200	1.039
3.4.3 Overige baten			
Subsidies	6.897	6.500	7.329
Overige bijdragen van studenten	2.712	2.000	2.367
Overige	6.906	5.257	2.229
Subtotaal	16.515	13.757	11.925
Totaal overige baten	18.702	15.957	14.020

Toelichting:

Onder de Overige baten-Overige is een bate verantwoord ter hoogte van M€ 1,7 voortkomend uit de opheffing van het Waarborgfonds HBO.

(bedragen x € 1.000,-)

4 Lasten

4.1 Personele lasten

		begroting	
	2012	2012	2011
4.1.1 Lonen en salarissen			
4.1.1.1 Brutolonen en salarissen	114.884	115.668	110.461
4.1.1.2 Sociale lasten	11.999	12.000	10.574
4.1.1.3 Pensioenpremies	16.596	16.000	14.488
Subtotaal lonen en salarissen	<u>143.479</u>	<u>143.668</u>	<u>135.523</u>
4.1.2 Overige personele lasten			
4.1.2.1 Dotatie voorziening wachtgeld	1.025	1.000	1.362
4.1.2.2 Ingehuurd personeel niet in loondienst	13.816	6.623	9.496
4.1.2.3 Dotatie overige personele voorzieningen	-163	0	-342
4.1.2.4 Overige	4.134	6.694	6.424
Subtotaal overige personele lasten	<u>18.812</u>	<u>14.317</u>	<u>16.940</u>
4.1.3 Uitkeringen (-/-)	-1.195	0	-849
Totaal personele lasten	<u><u>161.097</u></u>	<u><u>157.985</u></u>	<u><u>151.613</u></u>

Toelichting:

Onder de Overige personele lasten-Overig is een vrijval van de reservering vakantiedagen ad M€ 2,1 opgenomen.

4.2 Afschrijvingen

		begroting	
	2012	2012	2011
4.2.1 Gebouwen	8.169	8.500	8.022
4.2.2 Inventaris en apparatuur	5.556	6.126	4.975
4.2.3 Overige materiële vaste activa	18	0	17
4.2.4 Vrijval investeringsubsidies	-127	0	-137
4.2.5 Boekresultaat desinvestering MVA	0	0	239
Totaal afschrijvingen	<u><u>13.616</u></u>	<u><u>14.626</u></u>	<u><u>13.115</u></u>

Toelichting:

Onder de Overige materiële vaste activa zijn de afschrijvingen op vervoersmiddelen opgenomen.

4.3 Huisvestingslasten

		begroting	
	2012	2012	2011
4.3.1 Huur	2.181	2.161	1.944
4.3.2 Klein onderhoud	2.313	2.100	1.663
4.3.3 Schoonmaakkosten	2.952	2.750	3.016
4.3.4 Heffingen	655	650	691
4.3.5 Energie en water	2.253	2.180	1.969
4.3.6 Overige	2.313	2.250	2.046
Totaal huisvestingslasten	<u><u>12.668</u></u>	<u><u>12.091</u></u>	<u><u>11.330</u></u>

(bedragen x € 1.000,-)

4.4	Overige lasten	begroting		
		2012	2012	2011
4.4.1	Administratie en beheer	11.930	14.955	12.945
4.4.2	Inventaris en apparatuur	5.911	5.673	5.816
4.4.3	Reis- en verblijfkosten	2.697	3.200	2.712
4.4.4	Dotatie overige voorzieningen	0	0	3
4.4.5	Tegemoetkoming studerende	3.014	3.500	2.341
	Totaal overige lasten	23.552	27.328	23.816

Accountantsshonoraria

	2012	2011
Controle van de jaarrekening	45	54
Andere controlewerkzaamheden	43	29
Fiscale advisering	0	28
Andere niet-controlediensten	75	0

Toelichting:

De bovenstaande accountantsshonoraria zijn ten laste gebracht van het resultaat en betreffen uitsluitend de werkzaamheden uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta.

5	Financiële baten en lasten	begroting		
		2012	2012	2011
5.1	Rentebaten	614	700	504
5.2	Rentelasten	940	1.000	985
	Saldo financiële baten en lasten	-325	-300	-481

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het College van Bestuur van Hanzehogeschool

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2012 van Hanzehogeschool te Groningen gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2012, de staat van baten en lasten over 2012 en de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuur verslag, beide in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Het bestuur is voorts verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 2.9, lid 3 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden en het onderwijscontroleprotocol OCW/EZ 2012. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan alsmede in het kader van de financiële rechtmatigheid voor de naleving van die relevante wet- en regelgeving, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.

Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de gebruikte financiële rechtmatigheidcriteria en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel betreffende de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Hanzehogeschool per 31 december 2012 en van het resultaat over 2012 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2012 voldoen, in alle van materieel belang zijnde aspecten, aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals vermeld in paragraaf 2.3.1. Referentiekader van het onderwijscontroleprotocol OCW/EZ 2012.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393, lid 5 onder e en f van het BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 van het BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392, lid 1 onder b tot en met h van het BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391, lid 4 van het BW. Tenslotte vermelden wij dat het jaarverslag voldoet aan de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals vermeld in paragraaf 2.2.4 Jaarverslag van het onderwijscontroleprotocol OCW/EZ 2012.

Groningen, 8 april 2013
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. A.M.P. van den Belt RA

(bedragen x € 1.000,-)

2. Voorstel resultaatbestemming

Het resultaat van de Hanzehogeschool Groningen over het jaar 2012 bedraagt K€ 9.584. Voorgesteld wordt om het resultaat als volgt te verdelen:

Toevoeging algemene reserve (publiek)	9.328
toevoeging algemene reserve (privaat)	256
Toevoeging bestemmingsreserve (EV verbonden partijen)	-
Toevoeging bestemmingsreserve (Interne projecten)	-
Resultaat	<u>9.584</u>

3. Gebeurtenissen na balansdatum

Begin 2013 is aangekondigd dat het Waarborgfonds HBO zal worden opgeheven. Alle middelen in bezit van het fonds zullen naar rato van oorspronkelijke storting worden terugbetaald aan de HBO-instellingen. Voor de Stichting Hanzehogeschool Groningen gaat het om in totaal M€ 3,1. Op korte termijn zal een bedrag van M€ 1,7 worden uitgekeerd welke in het resultaat over 2012 is verantwoord. Uitkering van het restbedrag van M€ 1,4 zal niet eerder plaatsvinden dan het moment dat alle betrokken instellingen schriftelijk akkoord zijn gegaan met de verdeling en voorwaarden, en wordt daarom vooralsnog gekenmerkt als niet in de balans opgenomen activa.

4. Gegevens over de rechtspersoon

Bestuursnummer	40169
Naam instelling	Hanzehogeschool Groningen
Adres	Zernikeplein 7
Postadres	Postbus 30030
Postcode / Plaats	9700 RM Groningen
Telefoon	050 - 595 5555
Fax	050 - 595 5678
E-mail	info@org.hanze.nl
Internet-site	www.hanze.nl
BRIN-nummer	25BE Hanzehogeschool Groningen 28AY Hanzehogeschool Groningen (mbo)

5. Kengetallen

	<u>2012</u>	<u>2011</u>
Solvabiliteit 1	0,50	0,46
Solvabiliteit 2	0,52	0,49
Liquiditeit	0,82	0,70
Liquiditeit (quick ratio)	0,81	0,69
Rentabiliteit (o.b.v. normale bedrijfsvoering)	4,3%	4,1%

(bedragen x € 1.000,-)

6. Bezoldiging van bestuurders en toezichthouders

6.1 Bezoldiging leden College van Bestuur

Bedragen zijn opgenomen conform Bezoldigingscode Bestuurders Hogescholen en sluiten aan bij WNT (wet Normering Topinkomens). De bezoldiging bestaat uit de optelling van alle brutolooncomponenten, bruto kostenvergoedingen (niet van toepassing binnen de Hanzehogeschool) en werkgeverslasten pensioenpremies.

	2012			2011		
	fte	bezoldiging	éénmalige uitkering	fte	bezoldiging	éénmalige uitkering
dhr. H.J. Pijlman	1,0	194	-	1,0	191	-
mevr. M.C.J. van Os-Schaap	0,9	165	-	0,9	165	-
dhr. J.H. de Ruiter	1,0	169	-	1,0	162	-
		<u>528</u>	<u>0</u>		<u>518</u>	<u>0</u>

6.2 Overzicht declaraties CvB-leden (bedragen x € 1,-)

	H.J. Pijlman	J.H. de Ruiter	M.C.J. van Os	Totaal
Overige kosten	1.904	250	973	3.127
Reis- en verblijfkosten binnenland	-	143	37	180
Reis- en verblijfkosten buitenland	207	0	0	207
Representatiekosten	25	302	0	327
Totaal	<u>2.136</u>	<u>695</u>	<u>1.010</u>	<u>3.841</u>

6.3 Vergoeding leden RvT

	2012	2011
dhr. G.J. Lankhorst (voorzitter)*	11	11
mevr. G. Klaassen-Prinsen (tot 1-7-2011)	0	3
dhr. L.P. Middel	6	6
mevr. A.M.C. Kuks	8	8
dhr. H. van der Burg	8	8
dhr. R. Bakker (per 1-2-2011)	8	7
dhr. A.A. Rietveld (per 1-2-2011)	7	6
mevr. N. Hiddema (per 1-7-2011)	7	3
	<u>55</u>	<u>52</u>

Toelichting:

De vergoedingen aan leden van de Raad van Toezicht worden jaarlijks in december uitgekeerd en hebben betrekking op het afgelopen kalenderjaar. De leden van de RvT krijgen een vergoeding toegekend van K€ 6,3. Bij zitting in de auditcommissie, de remuneratiecommissie of de commissie O&O wordt een toeslag van K€ 1,5 toegekend. De hoogte van de vergoedingen is ongewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar.

* De vergoeding van de heer Lankhorst wordt gedoneerd aan de Hanze University Foundation.

7. Nevenfuncties leden College van Bestuur

In het verslagjaar vervulden drie leden van het College van Bestuur onderstaande nevenfuncties.

	<u>functie</u>	<u>Wel/niet bezoldigd</u>
H.J. Pijlman		
Noord-Nederlands Orkest	Voorzitter Raad van Toezicht	niet
Stichting Beheer Aandelen FC Groningen	Voorzitter	niet
Stichting Onafhankelijkheidsfonds	Lid Bestuur	niet
SKSG	Lid Raad van Commissarissen	wel*
Stichting Noorderslag/Eurosonic	Lid Raad van Toezicht	wel*
M.C.J. van Os-Schaap		
Zorggroep Leveste Middenveld	Lid Raad van Toezicht	wel*
J.H. de Ruiter		
Vereniging Loopgroep Astrea Groningen (tot 2012)	Voorzitter Bestuur	niet
Academische Werkplaats Jeugd ZonMw	Voorzitter	wel*
Verslavingszorg Noord Nederland	Lid Raad van Toezicht	wel*
VNO-NCW Groningen	Lid Bestuur	niet

* Opbrengsten naar kas Hanzehogeschool Groningen

8. Samenstelling Raad van Toezicht

Naam:	Drs G.J. Lankhorst
M/V:	M
Leeftijd:	55 jaar
Hoofdfunctie:	CEO GasTerra BV
Eerste benoeming RvT:	19-01-2009
Lidmaatschap kerncommissie:	renumeratiecommissie
Relevante nevenfuncties:	lid RvT Marketing Groningen, lid RvT Energy Valley
Naam:	Drs L.P. Middel
M/V:	M
Leeftijd:	60 jaar
Hoofdfunctie:	Dijkgraaf Waterschap Noorderzijlvest
Eerste benoeming RvT:	19-01-2009
Lidmaatschap kerncommissie:	-
Relevante nevenfuncties:	voorzitter RvT Regionaal Bureau Onderwijs - Groningen, lid RvT Lentis Zuidlaren, lid RvT FPC van Mesdagkliniek Groningen
Naam:	A.M.C. Kuks
M/V:	V
Leeftijd:	48 jaar
Hoofdfunctie:	Director Human Resources and Facilities The Netherlands at D.E. Masterblenders
Eerste benoeming RvT:	14-04-2008
Lidmaatschap kerncommissie:	renumeratiecommissie
Relevante nevenfuncties:	-
Naam:	Drs H. van der Burg
M/V:	M
Leeftijd:	55 jaar
Hoofdfunctie:	directeur Vanderburg Holding BV
Eerste benoeming RvT:	14-09-2009
Lidmaatschap kerncommissie:	auditcommissie
Relevante nevenfuncties:	lid RvT Zorggroep Groningen
Naam:	Drs A.A. Rietveld
M/V:	M
Leeftijd:	56 jaar
Hoofdfunctie:	Voorzitter Raad van Bestuur Accare
Eerste benoeming RvT:	01-02-2011
Lidmaatschap kerncommissie:	commissie Onderwijs & Onderzoek
Relevante nevenfuncties:	-
Naam:	Drs R. Bakker
M/V:	M
Leeftijd:	47 jaar
Hoofdfunctie:	Financieel directeur Koepon Holding
Eerste benoeming RvT:	01-02-2011
Lidmaatschap kerncommissie:	auditcommissie
Relevante nevenfuncties:	-
Naam:	N. Hiddema
M/V:	V
Leeftijd:	49 jaar
Hoofdfunctie:	directeur Theater Geert Teis Stadskanaal
Eerste benoeming RvT:	01-07-2011
Lidmaatschap kerncommissie:	commissie Onderwijs & Onderzoek
Relevante nevenfuncties:	-

9 FSR-tabel

Subsidieverstrekker en eventueel uitvoerder	Omschrijving	Subsidie ID	Project	Subsidie	Looptijd subsidie		Bestedingen project (ORW)				Voorschot	Status
					begin	einde	stand 1-1-2012 (€)	mutaties (€) kosten	mutaties (€) opbrengsten	stand 31-12-2012 (€)		
(afkorting) naam organisatie(s)	Naam subsidie	Projectnummer met subsidiegever of kenmerk beschikking met datum	Projectbudget (€)	(maximale) subsidie (€)								lopend / vts (-vast te stellen)
Ministerie OC&W	Sirius Programma	HO&S/70925 - 705AO-2032	€ 6.919.920	€ 2.380.000	1-01-08	31-12-12	-€ 279.662	€ 567.646	€ 860.061	€ 12.754	€ 2.380.000	vts
Agentschap NL	i-Balance	TSE12048T0KU	€ 811.852	€ 394.926	1-09-12	31-08-15	€ 0	€ 61.089	€ 99.951	€ 38.862	€ 83.399	lopend
SIA	Sociaal in bestak	2011-19-26M	€ 450.440	€ 299.686	1-03-12	28-02-14	€ 0	€ 42.207	€ 299.686	€ 257.499	€ 299.686	lopend
SIA	Van weten naar verwzenlijken	2010-17-11M	€ 423.210	€ 295.960	1-03-12	28-02-14	€ 0	€ 67.864	€ 295.960	€ 228.096	€ 295.960	lopend
SIA	Tailored Care	2011-3-07'int	€ 413.970	€ 298.721	1-09-12	1-09-14	€ 0	€ 36.750	€ 303.655	€ 266.905	€ 298.721	lopend
	Totaal		€ 9.019.392	€ 3.668.293			-€ 279.662	€ 775.556	€ 1.859.314	€ 804.116	€ 3.357.766	

Voor '**BIJLAGEN**' van het Jaarverslag zie apart deel:

8 BIJLAGEN (deel twee Jaarverslag)

- I. Valorisatie
- II. Prijzen en beurzen
- III. Honourstrajecten
- IV. Promotietrajecten
- V. Horizontale verantwoording
- VI. Buitenlandse partnerinstellingen
- VII. Instrumentarium Good Governance

CONTACTGEGEVENS

Stafbureau Marketing & Communicatie
T (050) 595 56 55
E p.j.wiertz@pl.hanze.nl
I www.hanze.nl/jaarverslag

Bezoekadres:
Zernikeplein 7
Groningen

Postadres:
Postbus 30030
9700 RM Groningen

share your talent. **move** the world.